

Janita Domaas Håvik

Fedre, fedrekvote og foreldrepermisjon - mellom forståelse og praksis

En kvalitativ studie av heltidsarbeidende
småbarnsfedre

Masteroppgave i sosiologi

Trondheim, juli 2012

Fedre, fedrekvote og foreldrepermisjon - mellom forståelse og praksis

En kvalitativ studie av heltidsarbeidende
småbarnsfedre

Masteroppgave i sosiologi
Institutt for sosiologi og statsvitenskap, NTNU
Janita Domaas Håvik

Juli 2011

Påkledning. Samme problem som i går. Ingen klær lagt frem til Tale. Jeg må ta meg en alvorprat med Eva, Det kan da ikke være sånn at jeg skal gjøre alt selv om jeg er hjemme med Tale?! Uansett. Jeg bestemte meg for å gjøre en innsats, og gravde litt i skuffene for å finne noen klær jeg syntes var fine. Og det er ikke rosa, så jeg måtte grave dypt. Etter å ha tredd på jenta en body, ei strømpebukse og Rosenborg t-skjorte satt jeg henne ned på gulvet for å beundre resultatet. Og hun så ut som en gutt. En gutt med klær som absolutt ikke matchet! Med siden jeg alltid har ønsket med en sønn, og siden vi ikke hadde planer om å bevege oss utenfor husets fire vegger – så lot jeg det være. Jeg har jo ferie; tross alt – kan ikke stå å kle av og på hele dagen...

KOPBJO 2012

<http://pappapermisjon.wordpress.com/>

Forord

Å skrive masteroppgave har til tider vært altoppslukende. På en eller annen måte har jeg alltid klart å dra i oppgavens tema inn i alle slags samtaler med både kjente og ukjente. Takk for at dere hørte på! Nå har jeg endelig levert, og det er mange som fortjener en takk.

Først og fremst, tusen takk til veileder Berit Brandth for god veiledning. Du har inspirert meg til å utforske interessante temaer, og begrenset meg hvor det var nødvendig.

Deretter en stor takk til alle mine informanter. Tusen takk for at dere tok dere tid fra deres hektiske familieliv og beriket meg med deres fortellinger om å være fedre.

Jeg vil også spesielt takke mine tre medstudenter Hege Müller Hval, Bjørg Elise Westeng Alstad og Eli Smeplass. Takk for konstruktive tilbakemeldinger på oppgaven, og for at dere har fylt masterhverdagene med latterkuler på rekke og rad. Jeg vil også takke mine fantastiske medstudenter på lesesalen 6493. Dere har gitt meg rom til å diskutere oppgaven min, bidratt med lure innspill og støttende kommentarer. Håper fremtidig kontorliv blir like bra som dette! Trine, AnnTorill, Michaela og Karina – takk for korrekturlesing!

Takk til mamma og pappa for ustoppelig oppmuntring og støtte gjennom hele prosessen. Dere stiller alltid opp for meg og det setter jeg stor pris på. Uten dere hadde jeg ikke blitt sosiolog!

Trondheim, 24.07.2012

Janita Domaas Håvik

Sammendrag

Denne masteroppgaven er en sosiologisk studie som beskriver hvordan fedre forstår fedrekvoten og foreldrepermisjonen, og hvilke farskapspraksiser de utfører i permisjonstiden sin. Studien er en kvalitativ analyse basert på empirisk materiale bestående av åtte dybdeintervju av norske fedre i fulltidsarbeid. Temaet belyses ved hjelp av teori som symbolsk interaksjonisme, diskursbegrepet, farskapspraksis og ulike samtidsdiagnoser. Tidligere forskning på området blir også brukt til å trekke paralleller og sammenligner til mine funn. Hovedkonklusjonen i dette studiet er at fedrene bidrar i barneomsorgen basert på sine egne ønsker om å være nærværende og omsørgende fedre, mens likestillingsargumentet kommer i bakgrunnen og fungerer mer som et ideal enn praksis blant fedrene.

INNHALDSFORTEGNELSE

Forord	iii
Sammendrag	v
1 INNLEDNING	1
1.1 Oppgavens tema	1
1.2 Bakgrunn og spørsmål	1
1.3 Oppgavens gang	3
2 LOVVERK OG TIDLIGERE FORSKNING.....	5
2.1 Gjeldende regler for utbetaling av fødselspenger i Norge	5
2.2 Tidligere forskning om forståelser av fedrekvoten og foreldrepermisjonen.....	7
2.2.1 Nærværende og fraværende fedre	7
2.2.2 Forståelser av fedrekvoten	7
2.2.3 Organisering av fedrekvoten	10
2.2.4 Foreldrepermisjonen.....	11
2.3 Tidligere forskning om fedres praksiser i permisjonstiden	13
2.3.1 Barneomsorg	13
2.3.2 Fars aktiviteter med barnet	14
2.3.3 Husarbeid	15
2.3.4 Fedres kontakt med jobben i permisjonstiden.....	15
2.4 Oppsummering	16
3 TEORETISKE PERSPEKTIVER OG BEGREPER	17
3.1 Fedrenes meningsfulle hverdag.....	17
3.2 Diskurs som virkelighetsproduserende kraft.....	19
3.3 Farskapspraksiser	21
3.4 Samtidens fedre: individualisering og refleksivitet.....	22
3.5 Teoretisk oppsummering.....	24
4 FORSKNINGSPROSESSEN	27
4.1 Grunnlaget for valg av kvalitativt design	27
4.2 Praktisk gjennomføring	27
4.2.1 Utvalgsriterier.....	27

4.2.2 Rekruttering av informanter	29
4.2.3 Utvalget - slik det ble	31
4.3 Intervjuene.....	33
4.3.1 Intervjuguiden	33
4.3.2 Gjennomføring av intervjuene	34
4.3.3 Min forskerrolle.....	35
4.4 Etske hensyn.....	36
4.5 Datamaterialets kvalitet.....	37
4.6 Analysearbeidet	38
5 ANALYSE: FEDRENES FORSTÅELSER AV FEDREKVOTEN OG FORELDREPERMISJONEN.....	39
5.1 Fedrenes forståelser av fedrekvoten.....	39
5.1.1 Farsideal og øremerking gjør fedrekvotebruk selvsagt	39
5.1.2 Fedrekvoten som arbeidstakerrettighet	43
5.1.3 Fedrekvotens innhold: det likestilte foreldreskapet	44
5.1.4 Organisering av fedrekvoten	49
5.2 Fedrenes forståelser av foreldrepermisjonen.....	55
5.2.1 ”Det blir egentlig litt mors permisjon...”	55
5.2.2 ”Det skal likestilles...”	58
5.2.3 Foreldrepermisjonens forhandlinger	59
5.3 Fedrenes forståelser av norsk omsorgspolitikkk	61
5.4 Oppsummering av funn	63
6 ANALYSE: FEDRENES FARSKAPSPRAKSISER	65
I PERMISJONEN	65
6.1 Fedrenes omsorgsarbeid	65
6.1.1 Alene hjemme	65
6.1.2 Sammen med mor.....	70
6.2 Fedrenes aktiviteter sammen med barnet	74
6.2.1 Ut på tur, aldri sur	74
6.2.3 Hjemmebesøk med venner	76
6.2.2 Organiserte aktiviteter	77
6.2.4 Hjemmeaktiviteter og barnets utvikling.....	77

6.3 Husarbeidet: husvask og matlaging.....	80
6.4 Fedrenes kontakt med jobben i permisjonstiden	82
6.4.1 Permisjon som total grensesetter	82
6.4.2 ”Bare sosialt...”	83
6.4.3 Grensekrysserne: jobben som hobby.....	85
6.4.4 Permisjon som delvis grensesetter	87
6.5 Oppsummering av funn	88
7 AVSLUTTENDE DISKUSJON	91
7.1 Fedre som sosialt fenomen	91
7.2 Farskapet i endring	91
7.3 Fedre som frie og refleksive aktører	93
7.4 Frie fedre gir teoretiske og metodiske implikasjoner.....	95
7.4 Forslag til videre forskning	96
KILDER	97
VEDLEGG	I
Vedlegg 1: Intervjuguide.....	I
Vedlegg 2: Informasjonsbrev av Berit Brandth og Elin Kvande	VI
Vedlegg 3: Informasjonsbrev skrevet av Janita Domaas Håvik.....	VII
Vedlegg 4: Brev om godkjenning av intervjuguide fra NSD.....	VIII

1 INNLEDNING

1.1 Oppgavens tema

Min ambisjon for denne oppgaven var å finne et tema som var forskningsmessig relevant. I hele min studietid har jeg vært spesielt interessert i familiesosiologi. Etter å ha lest og diskutert mangfoldige forskningsrelaterede studier om familieliv, og fulgt medias dekning av temaet, vekket dette min nysgjerrighet som ledet meg fram til oppgavens tema. Min studie kan ses på som en videreføring av fedreforskningen i en norsk kontekst. Forståelse og praksis konstituerer fedre som er det sosiale fenomenet jeg er interessert i. Hensikten med min eksplorerende studie av de åtte fedrene er tosidig. For det første vil jeg bidra til mer empirisk kunnskap om fedre. For det andre vil jeg studere fedrenes forståelser og praksiser for å kaste lys over samtidens herskende fedrediskurser.

1.2 Bakgrunn og spørsmål

I vinteren 2011 gikk en av Norges rikeste menn, Haudemann-Andersen, ut i media og uttalte seg om fedre som tar fedrekvote og foreldrepermisjon. Dette skapte følgende overskrift: *”Hvilken kvinne ønsker en mann som tar pappaperm?”* (Bristøl 2011). Dette fremhever et bilde av en mann som ikke vil ta permisjon, og saken fikk massiv mediedekning i Norge. Blant annet AP-politiker Tajik hengte seg på denne debatten og uttalte følgende: *”Pappaperm er sexy”* (Norli 2011). Denne uttalelsen antyder at kvinner foretrekker at menn tar fedrekvote og foreldrepermisjon. Samtidig refererte Tajik til daværende NHO-president Skogen Lund som hadde gått ut i media tidligere og sagt at *”næringslivet taper på at kvinner tar lenger permisjon enn menn”* (VG 2010). Dette representerer et bidrag i den stadig pågående likestillingsdebatten. Dette er kun et lite utdrag av antall artikler medie-Norge har produsert de siste årene omkring fedre, og representerer derfor bare et lite bidrag i den stadig pågående likestillingsdebatten. Det interessante med disse artiklene er at de gir et bilde over hva vi tenker om og forventer av norske fedre i dag.

Et hovedmål i norsk likestillingspolitikk har vært at kvinner skal delta i like stor grad som menn i arbeidslivet, og at menn skal i like stor grad som kvinner delta i omsorgsarbeidet (St.meld. nr. 8 (2008-2009)). På 70-tallet ble idealet om den kjønnskomplementære familien gradvis erstattet med et likestillingsideal hvor far og mor skulle dele forsørger- og

omsørgeransvaret mer jevnt (Syltevik og Wærness 2004). Likestilling mellom kjønn betydde kjønnsnøytralitet (Brandth og Kvande 2012). Likestilling har lenge vært hovedargumentet fordi det blir sett på som en forutsetning for at velferdsstaten skal eksistere (Bekkemellom 2007). Dette er basert på tanken om at når menn deltar mer aktivt i likestillingsprosjektet gjennom å ta mer omsorgsansvar for barn, fører det til at flere kvinner deltar mer i arbeidslivet. Positive konsekvenser av dette er samfunnsgevinster, konkurransefordeler og arbeidskraftteterspørselen dekkes i større grad (Bekkemellem 2007; Johansen 2010).

Kvinneres inntog i arbeidslivet gjør at foreldrepermisjonsordningen er avgjørende for at kvinner skal både arbeide og føde barn. Denne statlige reguleringen strekker seg langt bak i tid (Vollset 2011). Norske permisjonsordninger har ofte blitt omtalt som en av de beste og mest omfattende i verden. Et viktig poeng her er at lovgivningen skal ikke bare gi rettigheter og plikter, men også oppmuntre til ønsket atferd. Staten bidrar derfor på mange måter med å forme forskjellige typer ideal som utvikles i familien. Dette fremkommer tydelig i lovforandringen da fedrekvoten ble innført i 1993. Årsaken til at den ble innført var at staten ville prøve å få fedre til å ta i bruk den kjønnsnøytrale foreldrepermisjonen som ble innført i 1977 (Vollset 2011). Intensjonen er at fedrekvoten skal bidra til økt likestilling, og bidra til å utvikle nye barneorienterte farsideal. Kvoten skulle inkludere fedrene i barneomsorgen på en aktiv måte ved å oppfordre menn til å bruke mer tid på barna sine (Brandth og Kvande 2003). Siden den ble innført samtidig som utvidelsen av hele foreldrepermisjonen, ble den godt mottatt av det norske folket (Vollset 2011). Fire år etter innføringen brukte 75 – 80 prosent av fedrene reformen (Grambo og Myklebø 2009). Det som ikke i like stor grad er benyttet av fedre, er bruken av foreldrepermisjon. Nybakte foreldre velger fortsatt i stor grad tradisjonelt. I snitt tar mødre ut 88 prosent av foreldrepengeperioden (Bringedal og Lappegård 2012a). Med dette som utgangspunkt, har jeg formulert to hovedproblemstillinger som omhandler fedrekvote, foreldrepermisjon og fedre og er mitt bidrag på dette feltet. Dette er grunnlaget for oppgavens første problemstillingen:

1) Hvordan forstår fedre fedrekvoten og foreldrepermisjon?

Med denne problemstillingen skal jeg forsøke å svare på hvordan fedre forstår fedrekvoten og foreldrepermisjon som basert på hvilken mening de tillegger dem. Jeg skal også se på hvordan kulturelle strømninger i samfunnet påvirker hvordan fedrene oppfatter hvordan de ser på seg

selv som fedre, og hvordan de bør være som fedre. Problemstillingen blir også sett ut i fra et postmodernistisk lys gjennom ulike samtidsdiagnoser.

Synet på menn og kvinner er i kontinuerlig endring. Som nevnt har vi gått fra en sterk oppgavedeling mellom kjønn i familie og arbeidsliv, til et mer likestilt ideal hvor kjønn ikke tillegges like stor betydning som før. Dette påvirker hvordan fedre oppfatter seg selv som fedre. Den nye tilværelsen skaper nye betingelser for hva som forventes av fedre, som vil bidra til å påvirke deres praksiser. Å være far i dag krever andre kompetansekrav enn det gjorde før. Dette påvirker hva fedrene gjør, hva de forholder seg til og lever seg inn i. Fedrekvoten har for eksempel bidratt til å legge rammer for hvordan man aktivt kan endre gjeldende kjønnsrollemønster. Et sterkt fokus på at menn og omsorg *ikke* er motpoler illustrerer dette. Dette er grunnlaget for oppgavens andre problemstilling:

2) Hvordan ”gjør” fedre farskap i permisjonstiden sin?

Med denne problemstillingen skal jeg forsøke å svare på hvordan fedre forholder seg til barneomsorg, hvilke aktiviteter de gjør sammen med barnet, fordeling av husarbeid med mor, grad av kontakt med jobben og hva denne kontakten innebærer. Gjennom å belyse dette vil det gi innsikt i hvordan fedrene oppfatter farskapet i dag.

1.3 Oppgavens gang

Oppgaven består til sammen av syv kapitler. Først kommer dette innledende kapitlet, deretter følger kapittel to som belyser lovverket rundt fedrekvote og foreldrepermisjon, samt tidligere forskning som er relevant for oppgavens tema. I kapittel tre presenterer jeg oppgavens teoretiske perspektiver og begreper som fungerer som mitt analytiske rammeverk. Deretter gjennomgås oppgavens forskningsprosess i kapittel fire. Kapittel fem og seks er strukturert etter problemstillingene og består av oppgavens analyse basert på datamaterialet. Begge analysekapittel avsluttes med en oppsummering av funn. Til slutt kommer kapittel syv som inneholder en avsluttende diskusjon som prøver å sette oppgavens funn inn i en større samfunnsmessig kontekst.

2 LOVVERK OG TIDLIGERE FORSKNING

I dette kapitlet går jeg i dybden av det jeg presenterte i oppgavens innledning. Først presenterer jeg gjeldende regler for utbetaling av fødselspenger i Norge. Det er fordi den formell juridiske konteksten påvirker og legger føringer på hvordan foreldrene organiserer fedrekvoten og foreldrepermisjonen. Deretter presenterer jeg samfunnsvitenskapelig forskning av både kvalitativ og kvantitativ art relatert til oppgavens tema. Jeg vil benytte dette for å støtte oppgavens teoretiske bakgrunnsteppe og trekke paralleller til funn i analysene.

2.1 Gjeldende regler for utbetaling av fødselspenger i Norge

Følgende regelverk som jeg presenterer nå er hentet fra NAV sin nettside som omhandler foreldrepenger ved fødsel (NAV 2011). Regelverket jeg belyser nå er det informantene mine måtte forholde seg til på det tidspunktet de fikk barn.

Hensikten bak foreldrepenger er å sikre foreldrenes inntekt i forbindelse med fødsel, og denne retten fås gjennom yrkesaktivitet. Både mor og far har rett til foreldrepermisjon dersom de har hatt pensjonsgivende inntekt i minst seks av de ti siste månedene før uttaket av foreldrepermisjonen begynner. Den totale *foreldrepengeperioden* er 46 eller 56 uker, avhengig om de velger 80 prosent eller 100 prosent lønnskompensasjon. Foreldrene må velge dekningsgrad i lønn før foreldrepengeperioden starter. Dette valget varer hele perioden, og for begge foreldrene. Foreldrepengeperioden kan forlenges om en får flerbarnsfødsel. Da forlenges perioden med fem uker for hvert barn mer enn ett, med 100 prosent sats, og syv uker for 80 prosent sats. Disse ukene kan fordeles mellom foreldrene akkurat slik de vil, ved at de kan ta de ut samtidig eller de kan bruke de som en forlengelse av perioden.

Tre uker før fødsel er kalt *svangerskapspermisjon*, og seks uker rett etter fødsel kalt *barselspermisjon*, og er forbeholdt mor av helsemessige årsaker. Far kan ikke ta ut foreldrepenger i denne perioden. Fedre har krav på to uker *pappapermisjon* etter fødsel, men uten lønnskompensasjon. Det er vanlig at arbeidsplassene utbetaler lønn under disse to ukene, dette gjelder spesielt fedre som er ansatt i den offentlige sektoren.

Fedrene i utvalget fikk barn mellom 1. juli 2009 og 30. juni 2011, som ga dem ti uker med *fedrekvote*. Fedrekvoten kan normalt ikke overføres til mor uten at det foreligger spesielle

grunner. Dette praktiseres strengt. Under fedrekvoteperioden får far lønn etter eget lønnsnivå. Far kan velge å ta fedrekvoten sammenhengende eller benytte fleksibelt uttak. Det eksisterer mange måter å gjøre uttaket på, og det påvirker hvordan far mottar foreldrepenger. Eksempler på dette er: sammenhengende fedrekvoteuker / jobbe to dager og ta permisjon i tre dager / jobbe 50 prosent / jobbe tre uker fulltid – ta permisjon i tre uker – jobbe fulltid i tre uker og så videre. Når far tar ut fedrekvoten kan mor velge å gå tilbake i inntektsgivende arbeid eller ikke. Om mor for eksempel jobber 50 prosent mens far tar fedrekvoten, kan de motta samlet 150 prosent foreldrepenger.

Permisjonene som er nevnt så langt er eksklusive rettigheter reservert for far og mor. En delt rett foreldre har er *foreldrepermisjon*. Den består av 27 eller 37 uker, avhengig av 80 prosent eller 100 prosent dekningsgrad. Denne kan foreldrene fordele mellom seg som de selv vil. Når far vil ta en del av foreldrepermisjonen må mor være i arbeid eller utdanning (unntak ved spesielle situasjoner). Mor kan altså ikke ta ut ulønnet permisjon for å være hjemme sammen med far og barn utover fedrekvoteperioden.

Oversikt over de viktige begrepene i den norske permisjonsordningen:

Svangerskapspermisjon	Tre uker forbeholdt mor før fødsel.
Barselspermisjon	Seks uker forbeholdt mor rett etter fødsel.
Pappapermisjon	To uker permisjon for far etter fødsel, ikke fødselspengeberettighet. Etter tariff med arbeidsplass. Alle offentlige bedrifter gir full lønnsdekning.
Fedrekvote	Ti uker permisjon forbeholdt far.
Foreldrepermisjon	Permisjon som kan deles mellom mor og far.
Fødselspermisjon	Den totale fødselspengeperioden. Om far tar permisjon i foreldrepengerperioden utenom fedrekvoten må mor ut i arbeid, ta fulltidsutdanning eller være for syk til å ta seg av barnet.
Ulønnet permisjon	Ett år for hvert av foreldrene, ikke fødselspengeberettighet.
Omsorgspermisjon	Samlebegrep på alle permisjonstypene.

2.2 Tidligere forskning om forståelser av fedrekvoten og foreldrepermisjonen

Fedre som sosialt fenomen har de siste årene blitt innlemmet i stor grad innen norsk og internasjonal samfunnsvitenskapelig forskningen innenfor temaene familie, arbeidsliv, velferdsstat og likestilling. I tillegg til å presentere forskning fra flere ulike studier, vil store deler av min oppgave bygges på boken *Fleksible fedre* av Brandth og Kvande (2003). Den baserer seg på en studie de gjennomførte i kort tid etter Norge innførte fedrekvoten. Deres studie gir meg muligheten til å både trekke paralleller og se endringer som kan ha oppstått hos mitt utvalg. Forskjellen mellom Brandth og Kvandes (2003) studie og mitt studie er at fedrene i deres utvalg hadde rett på fire uker fedrekvote, og mitt utvalg hadde ti uker. Det er derfor interessant å se om det er forskjeller å finne mellom fedrene.

2.2.1 Nærværende og fraværende fedre

Som nevnt har det tradisjonelle idealet om den forsørgende faren og den omsørgende moren gradvis blitt erstattet med idealet om likestilte foreldre (Syltevik og Wærness 2004). Kvinners inntog i det lønnede arbeidslivet utfordrer fars rolle som familieforsørger. Fedre skal ikke lenger bare forsørge familien, men de skal også utvikle sitt eget forhold til barnet (Brandth og Kvande 2003). Det er her permisjonsordningene kommer inn. Staten skulle inkludere fedre i barneomsorgen og gjøre dem til aktive og engasjerte fedre. Til tross for fedrenes økte deltakelse får de kritikk fordi at deltakelsen ikke har økt i takt med kvinners yrkesaktivitet (Brandth og Kvande 2003). Her oppstår det en dikotomi mellom fedre. Fedre som er deltakende i barneomsorgen defineres som gode, nærværende og omsørgende fedre. Dette har i stor grad blitt et kulturelt ideal i samfunnet i dag. I motsetning til dette blir fraværende fedre definert som dårlige fedre (Brandth og Kvande 2003).

2.2.2 Forståelser av fedrekvoten

Da fedrekvoten ble innført i 1993 hadde staten flere intensjoner bak denne øremerkingen. Først og fremst ble den fremhevet som *kjærlig tvang* fordi den ikke kunne overføres til mor. Om far ikke tar den i bruk, faller bort (Brandth og Øverli 1998). Dette ville dermed føre til et familiemessig tidstapsprosjekt (Johansen 2010). Øremerkingen fungerte derfor også som en

grensesetter for far mot mor fordi en bestemt del av foreldrepermisjonen ble tildelt far (Stefansen 2010).

En annen intensjon bak innføringen av fedrekvoten var at den skulle styrke fedrenes forhandlinger med arbeidsgiverne sine om permisjonsbruk (Farstad 2010). Siden fedrekvoten er en generell ordning for de fleste fedre bidrar dette til å normalisere fedres omsorgsansvar overfor arbeidsplassen. Dette har ført til at fedrekvoten har blitt oppfattet som en *arbeidstakerrettighet*. Dette gjør at fedrene slipper å forhandle permisjonsbruk med arbeidsgiver selv, fordi staten har løftet dette ansvaret bort fra hver enkelt far (Brandth og Kvande 2003). Fedrekvoten er en rettighet, og om far ikke tar den i bruk, mister familien den. Dette fører til at kvoten anses som en selvfølgelig del av arbeidskontrakten mellom arbeidstaker og arbeidsgiver (Brandth og Kvande 2005). Siden fedrekvoteretten gjelder nesten alle mannlige arbeidstakere, slipper fedrene belastningen med å føle seg i mindretall når de tar ut permisjon. Fedrekvoten bidrar til å forene fedrenes identitet som god far og god arbeidstaker. Dette kan ses i sammenheng med Kvande og Rasmussen (2007) som argumenterer for at foreldre kan bli klemt mellom jobb og familie, fordi begge sfærene blir sett på som like viktige, meningsfulle og uerstattelige. Holter (2007) relaterer denne økende trenden til fedre som arbeidstakere, og kaller det for *det nye pappasporet*. Med dette mener han at menn i dag er i klemme mellom arbeid og omsorg, og at de opplever mer av det doble presset som yrkesarbeidende kvinner lenge har erfart, og de blir *klemte menn*. Dette kan ses i sammenheng med en utvikling mot det grenseløse arbeidslivet som fører til intensivering og forlenging av arbeidsdagen for mange arbeidstakere (Rasmussen 2002). Ifølge Rasmussen (2002) kan mennesker som har spennende og interessante jobber ha lyst til å jobbe hele tiden fordi de vil være med på det som skjer på arbeidsplassen. Hun beskriver dette som ”honningfella” hvor arbeidstakere blir beruset av det søte i jobben og ikke klarer å komme seg ut av fella (Rasmussen 2002). Dette gjør at det blir vanskeligere å trekke grenser mellom familietid og arbeidstid. Brandth og Kvande (2005) mener derfor at fedrekvoten som øremerket ordning, har en grensesettende funksjon for fedre i arbeidslivet.

En annen intensjon bak innføringen av fedrekvoten, var at den symbolsk sett skulle stadfeste at menn er jevn gode omsørgere som kvinner (Farstad 2010). Dette innebærer også at kvoten fungerer som et signal til fedre om at de skal involvere seg aktivt i barneomsorgen i barnets første leveår (Brandth og Kvande 2003). Ut i fra Brandth og Kvandes (2003) studie kan det tilsies at denne intensjonen har fungert i stor grad fordi de fant ut at det er barnet som først og

fremst trekker far hjem. Fedrene ønsker å ta fedrekvoten, og de mener at barnet har behov for fars tilstedeværelse (Brandth og Kvande 2005). Svees (2005) funn kan ses i sammenheng med dette. Han fant at fedre anså fedrekvotebruk som en selvfølge. Dette var basert på at fedrene synes fedrekvoten var en enkel ordning fordi det innebar å ta fire uker sammenhengende permisjon rett etter mor hadde tatt permisjon. Samtidig anså fedrene denne bruken som en norm fordi ”alle gjorde det”.

Det at fedrekvoten har fungert som en øremerket kjærlig tvang, arbeidstakerrettighet og fokus på at fedre er jevn gode omsørgere som mødre, har blant annet bidratt til fedrekvotens enorme oppslutning (Grambo og Myklebø 2009). Fedrekvoten har bred støtte hos både mødre og fedre i Norge, ifølge Bringedal og Lappegård (2012b). I samme undersøkelse finner de ut at mindre enn fem prosent av Norges befolkning mener at det ikke bør være noe fedrekvote i det hele tatt. Videre at en fjerdedel mener at den bør være lenger enn ti uker, som var kvotelengden på intervju tidspunktet for undersøkelsen deres. Flertallet mener at ti uker er ideelt, noe som tilsier at holdningene virker til å være i samsvar med gjeldende politikk. De som er mest positive til ti uker fedrekvote, eller mer, er foreldre med høy utdanning og foreldre som fordelte foreldrepermisjonen jevnt ved at far tok full fedrekvote eller mer (Bringedal og Lappegård 2012b). At det eksisterer en forskjell mellom sosiale grupper er også et funn hos Brandth og Kvande (2003). De fant ut at fedrekvotebruken er høy i de fleste grupper innenfor utdanning, yrke og inntekt, men at til tross for dette eksisterer det fortsatt sosiale forskjeller. Brandth og Kvande (2003:73) fant ut at jo høyere utdanning, lønn og stillingsnivå mor og far har, desto flere fedre tar i bruk fedrekvoten. Denne forskjellen kan være på grunn av holdninger, fordi foreldre med høyere utdanning ofte er forbundet med mer likestilte holdninger (Bringedal og Lappegård 2012a; Kjeldstad og Lappegård 2010).

Likestillingsidealet kan også belyses av Bekkemellem (2007) som hevder at hovedargumentet for likestilling lenge har vært at det er en forutsetning for velferdsstaten. Dette betyr at når menn deltar mer aktivt i likestillingsprosjektet gjennom å ta mer omsorgsansvar for barn, vil det føre til at flere kvinner deltar mer i arbeidslivet. Bekkemellem (2007) fremmer at dette vil ha positive konsekvenser på et samfunnsmessig nivå. Eksempler på dette er samfunnsgevinster, konkurransefordeler og større dekning av arbeidskraftteterspørselen.

Johansen (2010) studie av familiepolitiske dokumenter kan bidra til å forklare hvordan staten har påvirket fedrenes handlemåter og tankeganger på, gjennom statlig styring. Hun tar

utgangspunkt i at fedrekvoten kan forstås som en statlig maktteknologi på et politisk nivå. Hun begrunner dette med at staten bruker fedre som ”familiepolitikens trojanske hest” for å endre sosiale praksiser i familien og arbeidslivet ved å gjøre fedre om til regjeringsagenter. Fedrene blir brukt som agenter for å indirekte endre holdninger og praksiser på et generelt nivå i familie- og arbeidslivet. På et mikronivå bidrar dette til å gjøre fedrene om til reformerte subjekter ved å endre deres holdninger og ansvarsfølelse ved å se på fedrekvoten som en øremerket, kjærlig tvang og som en arbeidstakerrettighet (Johansen 2010). Hun konkluderer med at staten har klart å endre fedres holdninger og forståelse av fedrekvoten i stor grad og at de har tatt mer ansvar på familieplan gjennom barneomsorg. Johansen (2010) konkluderer med at far/barn-relasjonen har endret seg og blitt det viktigste i forhold til permisjonsbruk. Det som ikke har endret seg i forhold til fedres holdninger er viktigheten av likestilling mellom mor og far.

2.2.3 Organisering av fedrekvoten

Som nevnt i kapittel 2.1 har fedrekvoteordningen blitt utvidet og åpnet opp for mer fleksibelt bruk. Eneste ”fastlagte” med fedrekvoten er at den må bli tatt i bruk før barnet har fylt tre år (NAV 2011). Det kan derfor tenkes at dette har en innvirkning på hvordan fedrene organiserer fedrekvoten nå. Hvordan fedrene gjorde det før kan belyses gjennom Brandth og Kvandes (2003) studie. De fant ut at fedrene valgte å ta kvoten på slutten av permisjonsperioden, altså etter mor hadde tatt sin permisjon. De hevder at en årsak til dette er at mor slipper å stykke opp sin permisjonsdel og kan amme barnet lengst mulig. Siden permisjonstiden har blitt utvidet har også ammetiden økt ideologisk og reelt sett (ibid:71). En annen årsak kan også være at fedrene synes at det er lettere å forholde seg til barnet når det er litt eldre (ibid:71).

I samme studie fant de ut at cirka halvparten av mødrene gikk tilbake på jobb i fulltid da fedrene tok i bruk fedrekvoten. Av de resterende gikk 15 prosent tilbake i deltidsjobb, ni prosent tok ut ulønnet foreldrepermisjon, ni prosent tok ferie og ni prosent var hjemme uten arbeid å gå tilbake til. Mødrene som gikk tilbake i fulltidsjobb hadde høy utdanning, høy lønn og høy jobbstatus. Mødrene som var hjemme sammen med fedrene hadde lavere yrkesstatus, og innenfor parene hadde hun lavere status enn ham (Brandth og Kvande 2003:105). At fedrekvoteperioden har blitt (delvis) brukt til ferie, fremkommer også i Vollsets (2011) rapport.

Brandth og Kvande (2003:72) fant også ut at 80 prosent av fedrene tok fire uker sammenhengende fedrekvote, mens resten tok ut mindre enn fire uker eller delte opp kvoteperioden. Fedrene som tok ut mindre enn fedrekvoten, gjorde det fordi mor jobbet deltid og kunne være hjemme med barnet. Fedrene som tok den oppstykket, var fedre som hadde høyere utdanning, lønn og stilling enn fedrene som tok den sammenhengende. Brandth og Kvande (2003) mener at fedrene som tar kvoten oppstykket kan være et tegn på at de tilpasser fedrekvoten til arbeidslivet, og at det er fedre som ikke klarer å sette grenser for arbeidet som velger denne løsningen.

I Farstad og Stefansen (2008) studie deler de inn foreldres permisjonspraksiser i to, som de hevder kan ses i relasjon til at foreldrene har ulik kulturforståelse og klassesilhørighet. Den første modellen kaller de for "et ordnet omsorgsløp". Det som kjennetegner denne ordningen er at mor er hjemme når barnet er nyfødt og de første månedene etter dette. Deretter kommer far inn og tar fedrekvote (og eventuelt foreldrepermisjon) og har hovedansvaret på dagtid, mens mor drar tilbake på jobb. Etter denne perioden begynner barnet i barnehage. Samme forfattere relaterer dette til en forståelse hos foreldrene om at barnets behov er en selvstendig relasjon til begge foreldrene, samt at barnet har behov for å komme seg ut av hjemmet for å utvikle seg videre. Denne praksisen mener Farstad og Stefansen (2008) kjennetegnes i større grad hos middelklassen. Den andre modellen betegnes som "et skjermet rom for omsorg". Dette innebærer at fedrekvoten åpner opp for at familien kan ha tid sammen i barnets første leveår, og en forståelse om at barnet må opparbeide seg ferdigheter hjemme, som å snakke og gå før det begynner i barnehagen. Farstad og Stefansen (2008) hevder at denne forståelsen og praksisen fremkommer tydeligst hos arbeiderklassefamilier.

2.2.4 Foreldrepermisjonen

En annen intensjon bak innføringen av fedrekvoten var at den skulle fungere som en styrke for fedrene når de skulle diskutere fordeling av foreldrepermisjon med sine partnere (Farstad 2010). Denne intensjonen fremstår som oppfylt i mindre grad enn de andre intensjonene. Som nevnt i innledningskapitlet, tar mødre cirka 88 prosent av foreldrepengeperioden (Bringedal og Lappegård 2012a). Fortsatt er det vanlig at mødre tar størsteparten av foreldrepermisjonen. Brandth og Kvande (2003:83-91) fant ut at foreldre som valgte å dele foreldrepermisjonen

brukte likestilling som begrunnelse for dette valget. Det var fordi at de så på jevn fordeling av foreldrepermisjon som et kjennetegn på at de var likestilte foreldre. Dette kan ses i sammenheng med deres sosiale bakgrunn:

Jo høyere utdanning, lønn og stillingsnivå foreldrene har, desto flere fedre bruker en større del av foreldrepermisjonen (Bringedal og Lappegård 2012a; Grambo og Myklebø 2009). Cirka 40 prosent av fedrene tar lengre permisjon enn fedrekvoten om mor har universitets- eller høyskoleutdanning. Forskjellene i fordelingen etter mors utdanning kan være på grunn av holdninger eller yrkestilknytning. Det er fordi folk med høyere utdanning ofte er forbundet med mer likestilte holdninger, og utdannede mødre ofte har enn sterkere yrkestilknytning enn mødre uten utdanning (Bringedal og Lappegård 2012a). En annen årsak til at noen fedre deler foreldrepermisjonen med mor er fordi fedrene forstår graviditet, fødsel og amming som faktorer som gjør at mor oppnår en intimitet og ekstra kontakt med barnet i denne perioden - noe fedrene ikke får. Denne tanken fungerer derfor som et ekstra ”puff” for fars deltakelse i barneomsorgen på et tidligere stadie. Det er fordi noen fedre oppfatter det slik at mor allerede har hatt mye tid sammen med barnet gjennom hele svangerskapet som fører til at noen fedre føler at de har mye tid å ta igjen sammen med barnet når det først har kommet til verden (Brandth 2002; Brandth og Kvande 2003).

Argumenter som ble oppgitt for hvorfor mor tok foreldrepermisjon og far tok fedrekvote, var at mor trengte permisjonstiden til restitusjon, at det var mer lønnsomt om mor var hjemme med barnet, og at de anså det som naturlig fordi de anså mor som hovedomsørger og far som hovedforsørger (Brandth og Kvande 2003). Graviditet, fødsel og amming har også blitt gitt som forklaring på hvorfor noen fedre er tilbakeholdne til å ta permisjon. I dette tilfellet fungerer denne forståelsen som et hinder for fedrenes tidlige deltakelse i barneomsorgen fordi fedrene betrakter permisjonen nærmest som en ”premie” til mor (Brandth 2002). Fedrene ser på amming som en naturlig del av barnets første leveår som kan føre til at fedrene velger å bli mer aktive i barneomsorgen når barnet er litt eldre (Brandth 2002; Brandth og Kvande 2003).

Viktigheten av mors forhold til barnet kan også ses i lys av debatten om foreldrepermisjonen skal treddeles eller ikke. I dette tilfelle blir amming brukt som motargument om tredeling fordi noen mener at far får for mye permisjon slik at det vil hemme mors ammehemligheter (Brandth og Kvande 2012). Amming har i Norge lenge blitt fremhevet som viktig for barnets utvikling. WHO (2001) kom for eksempel med anbefalinger om at barnet bør fullammes frem til det er

seks måneder, og deretter delvis ammes til det er to år. Dette har i stor grad fungert normerende for norske familier. Siden det bare er kvinner som kan amme, får dermed biologi stor plass og kan da fungere styrende for fordelingen (Brandth og Kvande 2012).

De nevnte argumentene kan også ses i sammenheng med at noen foreldre oppfatter foreldrepermisjonen som mors permisjon (Brandth og Kvande 2005). Denne forståelsen har også kommet frem til at arbeidsgiver også kan ha en slik holdning. Fedre har blitt møtt med negative reaksjoner på arbeidsplassen når de ønsket å ta ut mer permisjon enn fedrekvoten. Dette kan føre til at arbeidsgiver oppfatter det som et signal fra far om at han ikke satser fullt på jobben, fordi det ikke blir ansett som vanlig atferd hos fedre (Brandth og Kvande 2005).

2.3 Tidligere forskning om fedres praksiser i permisjonstiden

2.3.1 Barneomsorg

Brandth og Kvande (2003) fant i sin studie at fedrenes omsorgspraksiser i stor grad var påvirket av kontakten de hadde med barnet, og at disse praksisene kunne deles inn i to. Den første var for fedrene som var alene hjemme i permisjonstiden sin, mens mor var i jobb på heltid. Brandth og Kvande (2003) beskriver fedrenes karakteristikk som følgende: de forstod seg selv som en kompensasjon for mors kroppslige nærhet for barnet, de kom på sporet av den langsomme tiden, de vektla viktigheten av kvantitativ tid, og de utførte en behovsorientert praksis som de lærte seg gjennom å ha mye kontakt med barnet. Den behovsorienterte praksisen kan relateres til Wærness' begrep om omsorgsrasjonalitet som bygger på en forståelse om at menneskelige handlinger kan være kombinasjoner av medfølelse og fornuft, og er en kritikk av den rasjonelle aktøren som en dominerende modell for å forstå samfunnet (SNL 2012). Fedrene som var hjemme sammen med mor vektla andre momenter. Her framkom det at fedrene anså permisjonen som "premie" til mors kropp, at fedrene fremstod som mødrenes støttespillere og at de vektla fragmentert og hurtig tid (Brandth og Kvande 2003).

En motsetning til dette funnet er Farstads (2010) analyse om hva det betyr å ta "pappaperm". Her problematiserer hun Brandth og Kvandes (2003) oppfatning om at det eksisterer en direkte sammenheng mellom hvordan fødselspermisjonen organiserer og fedres mulighet til å tilegne seg en selvstendig omsorgspraksis. Farstad (2010) finner ut at fedres omsorgspraksiser

handler om mer enn bare måten fedrene tar ut permisjon på, fordi foreldrene vektlegger ulike hensikter når de tar ut permisjonen. Dette funnet støttes også av Meling (2007), som argumenterer for dette ved å vise til at den viktige indikatoren for fedrenes deltakelse i omsorgen ikke er hvor mye permisjon de tar eller hvordan de tar den, men hvilke forståelser foreldrene har av den rollen fedres deltakelse spiller i familiens omsorgspraksiser.

2.3.2 Fars aktiviteter med barnet

Frønes (2007) påstår at vi har et ideal om barnesentrert foreldreskap i Norge, og mener at dette bidrar til å endre folks forståelser om hva som blir ansett som barnets beste. Ellingsæter (2009) mener at symbolsk tid blir viktig fordi at nå bruker begge foreldrene store deler av tiden sin på yrkesarbeid. Ellingsæter (2009) hevder at god tid til barna blir synonymt med å være gode foreldre, og at dette sikrer barna en god barndom. Tid kan forstås som noe kvantitativt som omhandler viktigheten av antall timer, og tid kan forstås som noe kvalitativt som bygger på meningen vil tillegges den og hvordan dette påvirker andre mennesker. Tiden skapes i relasjoner til andre, og kan derfor gi en følelse av noe sosialt. Dette kan illustreres med at fedre har økt sin tid på aktiv omsorg for barn de siste 30 årene. Dette innebærer den tiden du bruker hvor den viktigste aktiviteten på tidspunktet er å ta seg av barnet (Ellingsæter 2009; Kitterød 2002).

Dette idealet har blant annet resultert i det sosiale fenomenet som er kalt *intensivt foreldreskap* som de britiske forskerne Shirani, Henwood og Coltart (2012) studerer. Det betyr at man har et høytkrevende, barnesentrert tilnærming til barneoppdragelse gjennom både tidsbruk og emosjonelt-intensivt virksomhet. Egenskaper som kjennetegner dette er at en innesitter detaljert kunnskap om hva som er ansett av eksperter som ”ordentlig” barneoppdragelse- og utvikling. Fenomenet ble tidligere brukt for å kjennetegne et mønster i morspraksiser, men forskerne mener at flere fedre i dag også kan kjennetegnes å ha denne praksisen (Shirani et al. 2012). Å bruke mye tid og penger for å oppdra barnet inngår i dette. Fenomenet betegnes som middelklasseverdier fordi dette krever penger for å oppnås. Finansiell kapital er ofte relatert til sosial og kulturell kapital som kommer av høy utdanning og inntekt (Shirani et al. 2012).

Hva disse aktivitetene består av i permisjonstiden hos fedrene er mindre studert i forskningen. Det er først når barnet blir eldre dette fenomenet inntreffer sterkere. I Brandth og Kvandes studie

(2003) fant de ut at fedrene vektla lekning og turgåing som kan defineres som en side ved side-intimitetsform som blir sett på som en maskulin intimitet, men at fedrene også vektla kos og nærhet som kan defineres som intimitetsform som er ansikt-til-ansikt.

2.3.3 Husarbeid

Mye forskning viser at fordelingen av husarbeid er ujevnt fordelt mellom foreldre, og at forskjellene er enda større hos småbarnsforeldre. Disse tallene tar utgangspunkt i perioden barna er født til de er to år gamle (Kitterød 2002). Brandth og Kvandes (1991) studie fant ut at mødre gjør mesteparten av husarbeidet, men at fedre som tar foreldrepermisjon deler husarbeidet jevnere med mødrene enn fedre som ikke tok foreldrepermisjon. De fant også ut at oppgaver relatert til barneomsorgen ble jevnere fordelt mellom mor og far enn hva husarbeidet ble, noe som også samsvarte med Kitterød og Lømos (1996) funn basert på en tidsbruksundersøkelse. Brandth og Kvande (1998) mener derfor at fedrene oppfatter heller barneomsorgen som mer viktig i permisjonstiden sin enn utføring av husarbeid. Denne forståelsen støttes også av Fassinger (1993) som fant ut at fedre, i mindre grad enn mødre, oppfatter husarbeid som et foreldreansvar, og siden fedre ikke liker husarbeid avstår de lettere denne oppgaven. Samme funn støttes i Brandth og Kvandes studie (2003). Her fremkommer det at fedrenes relasjon til barnet knyttes til omsorg og kjærlighet, mens husarbeidet ble knyttet til likestillingen mellom mor og far. Brandth og Kvande (2003:168) konkluderer med at foreldrene har et ufullstendig demokratiprojekt fordi husarbeidet blir koblet til mor, ikke til far, og at permisjonstiden har hatt minimal innvirkning på deltakelsen av husarbeidet. Matlaging går også under husarbeid. Dette kan relateres til Olsen og Aarseths studie (2006) som fant ut at noen norske og danske fedre fremstiller matlaging som avkobling og lyst, ikke plikt og ansvar. Dette førte til at fedre i flere familier deltok mer i matlagingen. De relaterer denne endringen av atferd til blant annet matlagingsprogrammer på TV som fremstiller matlaging som en maskulin og spennende aktivitet.

2.3.4 Fedres kontakt med jobben i permisjonstiden

Som nevnt tidligere skal fedre også fremtre som gode arbeidstakere selv om de er fedre. Dette påvirker hvordan fedre praktiserer permisjonstiden sin. Ellingsæter (1995) påpeker at dette er påvirket av arbeidsmarkedet som forventer at fedre deltar fullt ut, men også jobben kan være

en kilde til identitet. Dette kan gjøre at fedrene føler presset mellom jobb og hjem (jampfør Kvande og Rasmussen 2007; Holter 2007).

Hvordan fedrene organiserer tiden de er i fedrekvoté og foreldrepermisjon er i stor grad påvirket av deres yrkestilknytning. Dette kan ses i sammenheng med Clarks (2000) teori hvor hun beskriver arbeidsliv og familieliv som to forskjellige og separerte sfærer. Grensen mellom disse sfærene definerer hvor den starter og/eller slutter, og har tre former. Den første er fysisk og kan relateres til kontoret på arbeidsplassen. Den andre er midlertidige grenser. Et eksempel på dette er arbeidstider som definerer når noe skal være gjort. Den tredje er av psykologisk art, og er regler som sier noe om tanke- og oppførselsmønster, samt om følelser er passende eller ikke (Clark 2000). Disse grensene kan gjennomtrenges, og kan bli oppfattet som negative forstyrrelser eller positive påminnelser. Graden av gjennomtrengbarhet kan være fleksibel, og kan variere i stor grad. De som krysser disse grensene kaller Clark (2000) for grensekryssere. Denne teorien kan relateres til hvordan fedrene forholder seg til jobben sin når de er i permisjon.

2.4 Oppsummering

Med bakgrunn i tidligere forskning omkring oppgavens tema fremkommer det tydelig for meg at det er fire tydelige aktører fedrene må forholde seg til, og som er med å påvirke deres forståelser og praksiser. Disse er staten/lovverket, arbeidsplassen, barnet og dere partner. Det eksisterer selvfølgelig andre aktører og faktorer som er med å påvirke fedre, men det er disse jeg opplever som mest tydelig i den norske konteksten vi lever i nå.

3 TEORETISKE PERSPEKTIVER OG BEGREPER

I dette kapitlet presenterer jeg teoretiske perspektiver og begreper som kan bidra til å besvare oppgavens problemstillinger. Oppgavens overordnede perspektiv inntar et mikrointeraksjonistisk ståsted med fokus på fedrenes egne erfaringer. For å besvare *hvordan fedre forstår fedrekvote og foreldrepermisjon* bruker jeg symbolsk interaksjonisme, diskursbegrepet og samtidsdiagnostiske teser. For å besvare oppgavens andre problemstilling om *hvordan fedre "gjør" farskap i permisjonstiden sin* tar jeg utgangspunkt i praksisbegrepet som jeg overfører til farskapspraksiser for å belyse fedrenes handlinger, og supplerer også dette med samtidsdiagnostiske teser.

3.1 Fedrenes meningsfulle hverdag

Jeg har valgt å innta et mikrointeraksjonistisk ståsted i denne oppgaven. Dette innebærer at jeg har fokuset på fedre som aktører. Jeg støtter meg på Blumers (1986) symbolske interaksjonisme for å prøve å besvare oppgavens første problemstilling om *hvordan fedre forstår fedrekvoten og foreldrepermisjon*. Blumer selv oppsummerer symbolsk interaksjonisme som følgende:

”..symbolic interactionism rests on three premises: that human beings act toward things on the basis of the meanings the things have for them; that the meaning of such things derives from the social interaction one has with one’s fellows; and that these meanings are handled in, and modified through, an interpretive process.” (Blumer 1986:214)

Dette kan knyttes til Aakvaags (2008:66) forståelse om at mikrointeraksjonisme gjennom symbolsk interaksjonisme omhandler ”hvordan kompetente aktører gjennom språklig formidlet samhandling på en kreativ og refleksiv måte skaper – ”konstruerer” – en meningsfull og ordnet sosial virkelighet”. For å forklare nærmere hva dette teoretiske perspektivet bygger på, skal jeg nå presentere fem grunnleggende sosiologiske temaer som er grunnleggende for Blumers teori.

Det første temaet er *selvet*. Det bygger på at mennesket har en selvbevissthet. Dette oppstår når mennesket gjør seg selv til objekt for sine egne tanker og reflekterer over dette, og det skjer gjennom språklig formidling med andre. Dette fører også til at en oppdager seg selv ved å ta andres perspektiv og ser seg selv utenfra (Blumer 1986).

Det andre temaet er *handling*. Dette innebærer at handling er meningsfull atferd basert på at man først definerer situasjonen man er i, gir situasjonen en mening og handler ut i fra dette, ifølge Blumer (1986). Mennesket blir også ansett som fritt. Dette betyr at det kan velge og reagere hvordan det selv vil, til situasjonen det befinner seg i og handle deretter. Dette er kjennetegnet for en kompetent aktør. Blumer (1986) er bevisst på at mennesket er påvirket av blant annet rolleforventinger og sosialisering, men mener at mennesket forholder seg refleksivt til dette. Klasse, kjønn, alder og så videre er altså noe mennesket har et refleksivt forhold til, ifølge Blumer.

Det tredje temaet er *samhandling*, og oppstår når mennesket forholder seg til andre mennesker. Synet det har på selvet og refleksiviteten det har til handlingene sine, påvirker samhandlingen. Blumer hevder at det oppstår et "koordineringsproblem" fordi aktørene må samordne sine individuelle handlingsprosjekter slik at sosial orden oppstår. En samtale mellom mennesker kan for eksempel skape dette gjennom at aktørene oppnår en felles situasjonsdefinisjon (Blumer 1986).

Det fjerde temaet er *samfunnet*. Blumer (1986) tar avstand fra synet på samfunnet som en objektiv struktur som eksisterer uavhengig av aktørers handlinger. Han påstår at samfunnet er en mikrokonstruksjon som er lokalt produsert hvor aktører møtes i hverdagen og løser problemer på en refleksiv og kreativ måte. Han tar avstand fra Parsons påstand om samfunnet som integrert, stabilt og harmonisk system og mener det motsatte; at samfunnet er foranderlig og ustabil. Blumer (1986) benekter ikke sosiale strukturer, men mener at sosiale mønstre som varer over tid og sted blir til fordi aktører handler rutine- og regelmessig slik at det oppstår standardiserte handlemåter. Et eksempel på dette er forståelsen av hva som er den rette måten å danne familie på og som nesten har skapt en standardisering i familieatferd. I store deler av det postmoderne samfunnet er det for eksempel vanlig at to mennesker forelsker seg, blir et par, gifter seg og får barn sammen, eller som Beck-Gernsheim (1995:102) betegner det: "*love – marriage - baby carriage*". Disse handlingene påvirker generelle symboler som språk, myter, forventninger og kunnskap over tid og normer. Når dette blir til et sosialt mønster gir det aktøren en følelse av stabilitet og forutsigbarhet. Blumer (1986) mener derfor at samfunnets sosiale strukturer i hovedsak skapes nedenfra, ikke ovenfra. Dette skjer fordi refleksive og kreative aktører møter hverandre og det er under dette møtet de skaper sosiale strukturer. Strukturene determinerer ikke aktørenes handlinger. Blumer (1986) mener at

samfunnet er dynamisk fordi han tar utgangspunkt i at aktører kan revidere og forandre etablerte sosiale mønstre, strukturer og forventninger.

Det femte og siste temaet omhandler *metodologi og teoridannelse*. Når jeg inntar symbolsk interaksjonisme som teoretisk utgangspunkt bygger dette på en tanke om refleksive aktører som handler etter meningen de tillegger situasjonen de er i. Dette betyr at kvalitative intervju gir en bedre sjanse til å komme på innsiden av aktørene, og bidrar til å belyse aktørens handlingsplaner og meninger på en best mulig måte. Ved å ta utgangspunkt i at mennesket er fritt og refleksivt, påvirker dette også teoridannelsen i oppgaven min. Siden fokuset er på at aktørene kan velge hvordan de vil forholde seg til verden og at strukturer ikke betinger dette, kan jeg ikke generalisere mine funn. Det jeg der i mot kan finne er kontekstspesifikke regelmessigheter som ikke kan generaliseres universelt eller forklare kausalitet (Aakvaag 2008:71).

Overført til oppgavens tema betyr dette at hvordan fedrene forstår fedrekvoten og foreldrepermisjon er basert på hvordan de forstår seg selv som fedre og hvilken mening de tillegger situasjonen de er i. Dette påvirker deres handlinger og hvordan de forholder seg til andre aktører som barnet, mor, arbeidsgiver og staten. Symbolsk interaksjonisme som teoretisk perspektiv gjør at jeg kan gå dypere inn i fedrenes utsagn som preger deres forståelser.

3.2 Diskurs som virkelighetsproduserende kraft

Fedre lever ikke i et sosialt vakuum, men forholder seg også til ulike diskurser i hverdagen som er med å påvirke dem når de tenker og handler. Diskursbegrepet har blitt mye brukt i samfunnsforskningen, men definisjonen på hva det innebærer varierer i stor grad (Gill 2000). Begrepet ble utviklet av Foucault og ble brukt som et samfunnsfilosofisk og idéhistorisk begrep og omhandler kort fortalt til en institusjonelt fundert måte å tenke på (Ritzer 1996). Brandth og Kvande (2003:41) bruker diskursbegrepet og gir det følgende mening: ”*Det betyr at en kan delta sammen med mennesker som befinner seg på helt andre steder og tidsmessige sammenhenger*”. Inspirert av samfunnsforskningen som har brukt diskursbegrepet forstår jeg diskurser som allmenne, kulturelle strømninger i samfunnet innenfor en sosial kontekst. Diskurser eksisterer både muntlig og skriftlig i form av tekst og bilder. Idealet om den nærværende far er et eksempel på dette (jamfør kapittel 2.2.1).

Diskursperspektivet kan knyttes til sosialkonstruktivismen fordi de deler det samme epistemologiske utgangspunktet (Gill 2000). Dette innebærer at det som fremstår som sikker kunnskap hos fedrene er basert på deres virkelighetsoppfatning av verden. Andre fedre trenger ikke støtte seg til samme virkelighetsoppfatning. Hammer (2009) hevder at virkeligheten, slik den forstås av mennesket, er påvirket av ulike diskurser som kan legge føringer på dem og gjør at de endrer sine forståelser av virkeligheten. På en annen side kan diskurser føre mennesket i én retning av en forståelse fremfor en annen, og dermed fungere som en virkelighetsproduserende kraft for fedrene (Hammer 2009). Min oppfatning av diskurser her er at fedres forståelser inneholder flere ulike virkelighetskonstruksjoner, og at styrkeforholdet mellom dem kan få konsekvenser for hvordan vi mener fedre bør oppfatte og praktisere fedrekvote og foreldrepermisjon. Diskursene gir et bilde av hva som er dominerende og fremtredende til enhver tid, og hva som kommer i bakgrunnen. På samme tid er diskurser dynamiske, de endrer seg over tid og på forskjellige måter (Hammer 2009).

Årsaken til at jeg vil ha med diskursbegrepet her er fordi det får frem fedrenes meninger, virkelighetsforståelser og hvilke rammer de bruker for å forstå og handle som fedre. Når fedrene i mitt utvalg tar opp ulike forestillinger kan dette ses på som en legitimering av dem selv som fedre. Dette gir også signal om hva de forstår som sant, viktig og meningsfullt. For å gå enda dypere inn i hva diskurser betyr for fedre vil jeg presentere Hobson og Morgans (2002) måte som gjør at dette fremkommer tydeligere. De deler farskapsdiskurser inn i tre dimensjoner. Det første begrepet er *far (father)* og kan knyttes opp mot individet far som har rettigheter, plikter og status. Å være far skapes innenfor gitte rammer som ulike kulturelle forestillinger om hva som forventes av fedre. På en annen side skapes farskapsdiskurser gjennom en juridisk karakter som inneholder lovverk og politiske ordninger som gjelder for fedre. Regelverket om fedrekvoten og foreldrepermisjonen er med på å definere dette (se kapittel 2.1). Et viktig poeng er at de kulturelle forestillingene er med å definere lovverket, og siden diskurser om det sosiale fenomenet far stadig er i endring, påvirker dette lovverkets utforming. Eksempler på dette er diskursene som oppstår i forbindelse med statens politiske målsettinger, som for eksempel innføringen av fedrekvoten. Det andre begrepet er *farskap (fatherhood)* og omhandler normative diskusjoner om hva som kan kategoriseres som en god eller dårlig far sett i lys av mødre og barn. I kapitlet om tidligere forskning illustreres dette med for eksempel oppfattelser om far som både nærværende og omsørgende. Diskursdimensjonene far og farskap vil bli brukt i kapittel fem om hvordan fedre forstår fedrekvote og foreldrepermisjon. Det tredje begrepet er *fedring (fathering)* og er knyttet til

aktiviteter og identitet. Det bygger på forskjellen mellom det å være og det å gjøre som fører til at fedrene har ulike identiteter og sett av praksiser. Dette kan også relateres til begrepet farskapspraksis som jeg nå skal presentere.

3.3 Farskapspraksiser

For å besvare oppgavens andre problemstilling om *hvordan fedrene "gjør" farskap i permisjonstiden* har jeg valgt å ta utgangspunkt i Morgans begrep om familiepraksiser. Med praksiser mener Morgan (1996:190):

“Practices are often little fragments of daily life which are part of the normal taken-for-granted existence of practitioners. Their significance derives from their location in wider systems of meaning.”

Jeg oppfatter det slik at Morgan mener at praksis er en sosial handling - noe en gjør. Han mener at handling sjeldent er basert på rasjonell kalkulering, men på rutiner som er basert på en forståelse av tatt-for-gitt-holdninger hos aktørene. Handlingene stammer fra aktørens meningsunivers. Siden mennesker har ulike meningsunivers fører det til at forskjellige praksiser blir til (Morgan 1996). Morgan bruker begrepet *familiepraksiser* for å tolke familiemedlemmers handlinger. Når det gjelder dette begrepet, skriver Morgan (2011a:5): *“Individuals do not routinely talk about engaging in family, or any other kind of, practices. They just do them and live them”*. Jeg oppfatter dette dithen at Morgan mener at mennesker ikke snakker om hvilke tanker og gjøremål de har om familielivet de er en del av. Mennesker gjør dette uten mye bevissthet rundt deres handlinger. Familiepraksiser setter relasjonene i fokus. Dette bidrar til å både fange opp stabilitet og endring fordi Morgan (1996) mener at relasjonene er dynamiske.

Inspirert av Morgan (1996; 2011a; 2011b) som forsker på *familiepraksiser*, vil jeg gjøre om begrepet til *farskapspraksiser* og benytte dette som verktøy i oppgaven. Årsaken til at begrepet står i flertall (*praksiser*) er at det finnes mange måter å være far på, og samme far kan utføre forskjellige praksiser som kan være motsigende i seg selv. Begrepet referer til en sosial handling fedre gjør. Ut i fra det som har blitt presentert om praksiser så langt vil jeg definere *farskapspraksiser* som handlinger fedre gjør i hverdagen, og som er basert på deres egen normative forståelse om hva det innebærer å være en far. Denne oppgaven belyser hvordan ulike forståelser kommer til uttrykk gjennom farskapspraksiser på mikronivå.

Morgan (2011a) er også inspirert av Mills (1959) som gjentatte ganger poengterer viktigheten av at man må alltid relatere historie og biografi. Dette betyr at individer ikke kommer inn i familieliv og foreldreskap som et blankt ark, men at de har med seg en bagasje av praksiser som allerede har blitt formet av juridiske forhold, økonomi og kulturelle normer. Dette kan relateres til det Morgan (2011a) sier om at flere faktorer påvirker familier og at dette ender i ulike familiepraksiser. I mitt tilfelle betyr det at fedrenes handlinger kan relateres til hvordan de forstår fedrekvoten og foreldrepermisjonen som jeg belyser i det første analysekapitlet.

Morgan (2011a) fremhever seks faktorer som kan bidra til å forstå og gjenkjenne praksiser. Disse er fysisk rom, tid, kropp, følelser og etikk. I mitt tilfelle kan dette overføres til å se på:

- om fedre utfører omsorg i eller utenfor hjemmet
- hvor mye tid fedrene bruker sammen med barnet, og hva de bruker tiden på
- hvordan fedrene bruker kroppen sin, og forholder seg til mor og barnets kropp
- hvilke følelser fedrene har til yrkes- og omsorgsarbeidet, og hvordan dette påvirker deres handlinger
- hva fedre mener er det rette å gjøre, og hvem som skal gjøre hva

Ved å ta utgangspunkt i disse faktorene kan jeg avdekke hvordan fedre ”gjør” farskap i permisjonstiden sin. Dette vil si noe om hvordan fedre ser på sitt ansvar som far og hva de mener er viktig å gjøre i permisjonstiden sin.

3.4 Samtidens fedre: individualisering og refleksivitet

Ulike postmodernister hevder at de industrialiserte landene i Vesten er på vei til å forlate industrisamfunnet og går inn i en ny modernitet. Både Beck og Beck-Gernsheim (2002) og Giddens (1991) påstår at klassesamfunnet er på hell ved at arbeid og klasseposisjon ikke lenger har en determinerende virkning på menneskers valg, identitet, livsløp og –sjanser.

Industrisamfunnet som representerte en mer regulert og stabil hverdag har blitt erstattet med en mer deregulert, destandardisert og destabilisert hverdag, og resultatet er *individualisering*, hevder Beck og Beck-Gernsheim (2002). Dette innebærer at siden individet ikke lenger får tilskrevet identiteten, får det selv ansvaret for å finne, skape og velge den selv i større grad enn før. Sosiale posisjoner og klare forventninger fra samfunnet er ikke like førende lenger,

og vi blir dømt til å velge ettersom den strukturelle tvangen i hverdagen er mer preget av destandardisering og destabilisering som gjør at alle må finne sin egen identitet (Beck og Beck-Gernsheim 2002).

Denne forståelsen kan knyttes til Giddens (1991) og hans begrep om *det refleksive selvet*. Dette innebærer at identitet ikke lenger er forutbestemt av tradisjoner og sosiale forventninger, men av refleksive valg og aktive beslutninger. Dette kan relateres til Blumers (1986) symbolske interaksjonisme som også tar utgangspunkt i at mennesket er refleksive og kreative aktører som skaper sine egne liv. Videre beskriver Giddens (1991) det slik at hvert enkelt samfunnsmedlem må etablere og opprettholde en selvbiografisk fortelling om selvet som stadig blir endret på grunn av tilgang til ny informasjon og erfaringer. Dette gjøres ved å knytte fortid, nåtid og fremtid sammen til en narrativ historie om seg selv og også tillegge det moralske idealer om hvem en vil være, og dermed skaper en enhetlig forståelse av seg selv. Denne selvfortellingen er internt selvreferensiell ettersom mennesket ikke bruker parameter og orienteringspunkter fra den ytre verden, men fra seg selv (Giddens 1991). Med dette forstår jeg det slik at det er "det som skjer med meg" som bestemmer hvordan man ser på seg selv gjennom sin livsfortelling. Den store, ytre, strukturelle verden kretser om det private, ikke omvendt (Aakvaag 2008:277). Noen eksempler på dette er dagen barnet kommer til verden og menn blir fedre, eller når fedre går i permisjon. Giddens (1991) argumenter for hvordan man tar ulike identitetsvalg kan oppsummeres ved å si at det henger sammen med at man ser på seg selv som en som lever en enhetlig livsstil hvor en integrerer ulike praksiser og gir dem en ytre, kjent sosial form. Overført til oppgavens tema kan fedrene for eksempel fremstille seg selv som karrierebevisste ansatte, gode fedre og likestilte make. Fedrene velger en livsstil som skal vise "hvem man er" og den moralske verdien kommer til uttrykk her.

Beck og Beck-Gernsheim (2002) sier at vi har gått fra en kjønnsarbeidsdelt kjernefamilie til en *postfamilial familie*. Dette innebærer at den autoritære og hierarkiske familiestrukturen er på vei til å forsvinne og blir erstattet av en mer egalitær og forhandlingsbasert relasjon mellom mann/kvinne og foreldre/barn. Denne tankegangen støttes også av Giddens (1991) og betegner de forhandlingsbaserte familierelasjonene for *rene forhold* (pure relationships). Dette betyr at de som inngår et samliv i dag gjør det ut i fra hva de personlig får ut av det. Tradisjoner har ikke lenger like stor betydning for hvordan man skal leve familielivet sitt eller hvem man vil inngå partnerskap med. Tradisjoner som pålegger mor, far og barn plikter og rettigheter har lenge blitt sett på som limet som holder familien sammen, men Giddens (1991)

hevder at dette limet nå har blitt erstattet med det han kaller for *sammenløpende kjærlighet* (confluent love) og *refleksivitet*. En årsak til at denne forhandlingsbaserte og egalitære tankegangen står så sterkt i dagens samfunn kan være fordi at idealet om likestilling står sterkt hos de fleste i dag. Samtidig oppstår det *ideal-intime situasjoner* som involverer forhold, ekteskap, vennskap og familie som innebærer at levevilkår og ulikhet blir gjort politisk på grunn av en kulturell demokratisering. For eksempel kan ikke arbeidsdeling i hjemmet eller på arbeidsplassen legitimeres ved å si at det er naturlig. Det må bli forhandlet og reforhandlet fordi at det ikke lenger eksisterer generelle normer som skal følges, men egne individuelle regler (Beck og Beck-Gernsheim 2002).

Økt antall skilsmisser, samboerskap og stefamilier gjør familier mindre stabile. Siden relasjonene til andre mennesker synes å bli mer flytende og mindre stabile får foreldres relasjon til barn en spesiell betydning. Beck og Beck-Gernsheim (2002) påstår at dette er fordi at barnet symboliserer den permanente relasjonen gjennom livet. Man kan avslutte relasjonen til sin partner, men man kan ikke avslutte sin relasjon som forelder. Fremtiden kan derfor virke mer "tåkete" fordi det er vanskelig å se inn i fremtiden med tanke på at familieendringer kan skje raskt.

3.5 Teoretisk oppsummering

Nå har jeg presentert oppgavens teoretiske rammeverk. For å besvare *hvordan fedre forstår fedrekvoten og foreldrepermisjonen* tar jeg utgangspunkt i mikrointeraksjonismen hvor fokuset er på fedrene som aktører og deres subjektive opplevelse. Jeg bruker Blumers (1986) symbolske interaksjonisme for å belyse dette gjennom å se på mennesket som refleksivt som skaper sin egen meningsfulle hverdag i interaksjon med andre mennesker i hverdagen. Jeg støtter meg også til diskursperspektivet som betyr at jeg også har fokus på at allmenne, kulturelle strømninger i samfunnet som kan relateres til farskap og bidrar til å påvirke fedrenes forståelser.

For å besvare oppgavens andre problemstilling om *hvordan fedrene "gjør" farskap i permisjonen* bruker jeg begrepet farskapspraksis som teoretisk verktøy. Begrepet bidrar til å tydeliggjøre, skille og sammenligne fedrenes handlinger som de utfører i permisjonstiden sin.

Dette er både relatert til hvordan fedrene utfører omsorg og aktiviteter med barnet sitt, utfører husarbeid i relasjon til sin partner og hvordan de forholder seg til jobben sin.

For å løfte blikket litt opp fra mikronivå inkluderer jeg også ulike samtidsdiagnoser som kan bidra til å belyse fedrenes forståelser og praksiser i et postmodernistisk lys. Dette innebærer et fokus på hvordan samfunnet har endret seg og påvirket hvordan mennesker må skape seg selv, noe som igjen påvirker familielivet. Dette er basert på en antakelse om at samfunnet i dag krever at fedre tar individualiserte, refleksive og mer forhandlingsbaserte valg i forhold til sitt eget liv.

4 FORSKNINGSPROSESSEN

I dette kapitlet redegjør jeg for valg av kvalitativ metode med intervju som datainnsamlingsmetode, den praktiske gjennomføringen av datainnsamlingen relatert til utvalgs-kriterier, rekruttering av informanter og det endelige utvalget. Videre presenterer jeg intervjuguidens struktur, den praktiske gjennomføringen av intervjuene, og min rolle som forsker. Ethiske avveininger, datamaterialets kvalitet og analysearbeidet vil også bli drøftet.

4.1 Grunnlaget for valg av kvalitativt design

Mitt valg om å bruke kvalitativ metode er av strategisk karakter. Det er oppgavens problemstillinger som ligger til grunn for mitt valg av kvalitativ metode som datainnsamling. Mitt mål gjennom hele planleggingen av masteroppgavens utforming, fra problemstilling til analyse, har vært å ha en eksplorerende og empiridrevet holdning til datamaterialet. Deler av intervjuguiden kan allikevel ses på som inspirert av tidligere forskning og teori, som gjør at jeg har noen mer teori- og hypotesedrevne spørsmål til mine informanter.

Min fremgangsmåte for å besvare problemstillingene i oppgaven er å ta utgangspunkt i fedrenes subjektive opplevelser og forsøke å forstå deres erfaringer. Jeg sentrerer meg rundt hvordan fedrene opplever verden, og den ytre verden kommer i bakgrunnen. Mitt mål er å forstå fenomenet fedre basert på deres egne perspektiver ut i fra deres beskrivelser av hvordan de erfarer omverdenen. Jeg tar utgangspunkt i at fedrenes forståelser og praksiser bygger på at de har en underliggende antakelse om realiteten, og at dette er et resultat av hvordan hver enkelt far oppfatter den. Dette gjør at fedrenes daglige opplevde erfaringer står i sentrum. Bruk av kvalitativ metode kan gi forståelse av og innsikt i fedrenes tanker, følelsesliv, erfaringer og livsverden. Dette blir enklere å synliggjøre gjennom tekst, ikke tall (Tjora 2010).

4.2 Praktisk gjennomføring

4.2.1 Utvalgs-kriterier

Før jeg satte i gang rekrutteringen av informanter ville jeg at fedrene skulle fylle visse kriterier. Hensikten med dette var muligheten for å kunne sammenligne fedrene, men også å få bredde og variasjon i fortellingene. Dette ville føre til at jeg hadde et strategisk utvalg hvor fedrene hadde egenskaper jeg anså som viktige og typiske til problemstillingen min.

Det første kriteriet var at jeg ville at alle fedrene skulle ha hatt rettigheter til ti uker fedrekvote. Dette innebar at jeg måtte finne fedre som fikk barn mellom 1. juli 2009 til og med 30. juni 2011. For at fedrene skulle få rettigheten til fedrekvote må far og barnets mor innfylle følgende kriterier på tidspunktet informantene mine fikk barn: *mor* må ha opparbeidet seg retten til foreldrepenger i en 50 prosent-stilling eller mer om barnet er født etter 30. juni 2010, eller om barnet ble født 1. juli 2010 eller senere må både *far* og *mor* har vært i inntektsgivende arbeid minst seks av de ti siste månedene før fødsel (NAV 2011). Årsaken til at jeg ville at fedrene skulle ha tatt minimum ti uker fedrekvote er fordi at de som har fått barn 30. juni eller tidligere bare har fedrekvote på seks uker. Jeg har en antakelse om at fire uker ekstra fedrekvote kan utgjøre en forskjell i fedrenes forståelser og praksiser av fedrekvoten og foreldrepermisjon. Regelverket har også endret seg. Da ti uker fedrekvote ble innført ga dette større muligheter for fleksibelt uttak. Dette gjør at fedrene har permisjonstiden ferskt i minne. Fedre som hadde fått barn etter 1. juli 2011 og hadde rett til tolv uker fedrekvote kunne i teorien bli intervjuet. Men siden det er vanlig at mødre ofte tar mesteparten av foreldrepermisjonen i begynnelsen, og far kommer inn på slutten og tar fedrekvoten (Brandth og Kvande 2003), betydde dette i praksis at fedrene mest sannsynlig ikke hadde begynt i permisjonstiden sin før jeg startet med intervjuene.

Det andre kriteriet var at fedrene skulle bo sammen med barnets mor. Om far ikke bor med mor ved barnets fødsel får ikke far rett til permisjon, om noe annet ikke er avtalt mellom foreldrene. Jeg hadde der i mot ingen kriterium om de skulle være gift.

Det tredje kriteriet innebar at fedrene skulle være etnisk norske. Med dette mener jeg at de skulle være født og oppvokst i Norge. Begrunnelsen for dette er at jeg mener at ved å inkludere et multietnisk perspektiv i oppgaven ville det ha blitt for omfattende og komplekst. Dette ville ført til at jeg ville gått glipp av et mer riktig bilde av hvordan fedre i Norge forstår og praktiserer permisjonstid.

Det fjerde kriteriet var at barna til fedrene skulle være deres egne, ikke adopterte. Dette er fordi at de som adopterer barn er underlagt andre regler. Da er det slik at ti uker fedrekvote er forbeholdt far, og resten av foreldrepengeperioden er felles for begge foreldrene (NAV 2011).

Sjette og siste kriterium var at fedrene skulle representere forskjellige sosiale lag i samfunnet. Årsaken til dette ønsket tar utgangspunkt i tidligere forskning som viser at arbeiderklasse- og middelklasseforeldre ofte har ulike forståelser av fedrekvoten og foreldrepermisjon som fører til ulike omsorgspraksiser (Brandth og Kvande 2003; Farstad og Stefansen 2008). Jeg mener at denne inndelingen kan fungere som et pragmatisk utgangspunkt for den empiriske analysen fordi det signalisere hvilken materiell og sosial situasjon fedrene befinner seg i, og ikke som en tilslutning til et bestemt klasseskjema. Jeg ville derfor at utvalget skulle være tilnærmet likt fordelt mellom fedre med yrkesfaglig bakgrunn med ingen utdanning eller bare videregående skole som høyeste nivå, og fedre med utdanning på høyskole- eller universitetsnivå.

4.2.2 Rekruttering av informanter

For å skaffe informanter fikk jeg først og fremst hjelp av ivrige venner og bekjente som foreslo og introduserte meg for fedre som kunne være relevante for meg. Jeg lagde også en åpen Facebook-hendelse som alle Facebookbrukere hadde innsyn i. Her oppga jeg informasjon om meg selv, oppgavens tema og utvalgsriterier. Mine venner og bekjente sendte så linken videre til potensielle fedre de kjente. Dette endte med at flere fedre tok kontakt med meg gjennom sms, e-mail og Facebook. Jeg fikk også tilsendt noen telefonnummer og mailadresser slik at jeg kunne kontakte fedrene selv. Dette gjorde jeg gjennom sms eller e-mail. Jeg ba også fedrene jeg var i kontakt med om å spørre andre fedre de kjente om de kunne tenke seg å være informanter om de innfridde kriteriene jeg hadde satt.

Jeg spurte også tre venner som jobber i ulike barnehager i Trondheim om de kunne spørre foreldrene til barna i barnehagen om de var interessert i å bli intervjuet og/eller om de kjente noen som eventuelt ville det, samt dele ut informasjonsbrev som beskrev oppgaven min mer spesifikt (se vedlegg 2 og 3). Gjennom denne fremgangsmåten ervervet jeg ingen informanter. Jeg innser i ettertid at det skal en del til for at travle småbarnsfedre skal stille opp på intervju med en person de ikke har noen relasjon til. Jeg tror utfallet kunne ha endt annerledes om jeg hadde kontaktet barnehager selv og spurt om jeg kunne møte opp personlig for å snakke med de ansatte og foreldrene. Det kan tenkes at terskelen til fedrene for å si ja til å bli intervjuet da hadde vært lavere.

Etter en stund hadde jeg seks informanter med høyere utdanning. For å anskaffe informanter uten utdanning tok jeg derfor kontakt med flere behjelpelige personalavdelinger innenfor

bygg- og anleggsfirma og fabrikk- og industribedrifter i Trondheim. Jeg presenterte meg selv og masteroppgaven over både telefon og e-mail. De jeg snakket med sa at de skulle videreformidle denne informasjonen over bedriftenes intranett og/eller e-mail. Ingen fedre tok kontakt med meg. Det kan tenkes at resultatet igjen hadde vært annerledes om jeg hadde møtt opp på arbeidsplassene selv.

Underveis i denne prosessen fikk jeg tre nye informanter med høyere utdanning. Jeg hadde dermed ni informanter til sammen. Siden informantjakten tok lang tid og utvalget jeg satt igjen med ikke representerte det utvalget jeg så for meg, innså jeg at jeg måtte endre på utvalgskriteriene. Kriteriet om at fedrene skulle representere ulike sosiale lag ut i fra utdanning-, yrke- og inntektsnivå måtte gis slipp på. Konsekvensen av å utelate en gruppe som kjennetegner en del av arbeidslivet fører til at jeg går glipp av ulike fortellinger fra fedre. Resultatet blir at oppgavens utvalg kan løst defineres som ”middelklassen”.

Det kan være flere årsaker til at ingen fedre uten utdanning meldte seg som informanter. Thagaard (2009) skriver at personer med høyere utdanning er stort sett mer villige til å være informanter i kvalitative studier enn personer med lite utdanning. Samme forfatter hevder at dette kan være fordi at personer med høy utdanning er kjent med forskning og/eller synes det er greit at forskeren får innsyn deres liv. En årsak til sistnevnte aspekt er at fedrene kan føle at de mestrer sin livssituasjon i større grad enn fedre uten høyere utdanning (Thagaard 2009). Dette kan relateres til inntrykket jeg satt igjen med da jeg var ferdig med alle intervjuene. Jeg fikk inntrykk av at alle fedrene følte seg stolte over at de hadde tatt foreldrepermisjon, både de fedrene som tok fedrekvoten og fedrene som hadde tatt fedrekvote og mer foreldrepermisjon. Mulige årsaker til dette kan være at jeg opplevde fedrene som svært positive ovenfor meg og oppgavens tema, samt at de virket veldig åpne under intervjuene. Samtlige av fedrene ga også verbalt og/eller skriftlig uttrykk for at de gladelig stilte opp til intervju fordi de synes det var et ”spennende” og ”viktig” tema å forske på. En far sa for eksempel: *”Jeg tror det er viktig å forske på det her. Jeg tror det også er viktig å ta debatten om hvordan man fordeler denne omsorgspermisjonen. Det tror jeg er smart å gjøre grundig. Så ditt bidrag til det er bra”*.

I forlengelse av dette blir det også viktig for meg å reflektere over hvorfor jeg endte opp med akkurat disse fedrene som informanter. Foreldrepermisjon er et svært politisk aktuelt tema og det berører alle som får barn. Jeg ser at oppgavens tema kan virke forlokkende på fedre som er politisk engasjerte, enten de oppfatter den norske omsorgspolitikken som positiv eller

negativ. Jeg innser at min fremgangsmåte med å rekruttere informanter har vært med på å gjøre mitt utvalg til det det er. I hovedsak har det vært slik at det har vært fedrene selv som har kontaktet meg og sagt seg villige til å være informanter etter de hadde hørt om oppgavens tema fra bekjente. Dette viser at de selv har vært engasjerte og tatt initiativ til å få snakke med meg om oppgavens tema. Dette kan ha ført til at de har følt at de kunne bruke meg som et "talerør" for å fremheve sine meninger om foreldrepermisjon og familieliv. På en annen side kan det tenkes at jeg oppfattet fedrene som interesserte i dette temaet fordi de synes det er gøy å fortelle om hvordan de erfarer det å være far.

4.2.3 Utvalget - slik det ble

Til slutt satt jeg igjen med ni fedre som jeg intervjuet. Før jeg startet analysen valgte jeg å ta ut en av fedrene. Årsaken til dette var at han var fulltidsstudent, mens de andre fedrene var fulltidsarbeidende. Ett av kriteriene mine var som sagt at fedrene (og mødrene) måtte ha fylt kriteriet om jobb slik at de fikk rettighet til fedrekvoten. I dette tilfellet hadde ikke hans partner vært i jobb, noe som førte til at han ikke fikk fedrekvote. Faren fortalte at han selv hadde hatt flere jobber under studietiden slik at han opparbeidet seg rett til lønnet foreldrepermisjon. Til tross for dette valgte jeg å ta han ut fordi hans bakgrunn og kontekst ville skille seg for mye ut fra de andre fedrene i utvalget. Jeg satt da igjen med åtte informanter. Syv av disse har høyere utdanning på universitet- eller høyskolenivå med unntaket av en far som har fullført videregående skole som høyeste utdanningsnivå. Jeg valgte å ta han med videre i utvalget fordi han innehar en relativt høy stilling på grunn av ansiennitet og stiller i samme økonomiske sjiktet som de andre fedrene.

Informantene skiller seg også fra hverandre på mange områder. Jeg vil påstå at hovedregelen om en opplevelse av metning som kriterium ikke er oppfylt (Tjora 2010). Tematikken er på ingen måte uttømt gjennom disse informantene. Flere av fedrene uttrykker mange like forståelser og praksiser av foreldrepermisjon, men dette fortsatte også å variere i stor grad da jeg avsluttet siste intervju. Basert på dette mener jeg at det må finnes mange andre fedrefortellinger, men som ikke er med i dette utvalget her.

Praktiske årsaker som begrenset tid har også lagt føringer på hvor mange informanter jeg intervjuet. Intervjuene varte fra femti minutter til to timer og den innholdsmessige kvaliteten varierer noe. Noen av informantene snakket mye og reflekterte uoppfordret på egenhånd,

mens noen trengte mer oppfordring til utdyping og refleksjon fra min side. Intervjuskriptene ble totalt på 164 sider. I tillegg til skulle jeg systematisere og få oversikt over materialet av analysearbeidet. Dette la begrensninger på gjennomførbarheten av å intervju flere informanter.

Presentasjon av fedrene i utvalget

Arne er i tidlig 30-årene, har tre års utdanning på universitetsnivå og jobber i offentlig sektor. Han tok cirka ni måneder foreldrepermisjon inkludert ti uker fedrekvote sammenhengende og alene etter mor hadde tatt ut cirka fire måneder foreldrepermisjon. De valgte 80 prosent dekningsgrad i lønn.

Christian er i midten av 30-årene, har fire år høyskoleutdanning og jobber i offentlig sektor. Han tok fem uker foreldrepermisjon sammen med mor rett etter fødselen fordi de fikk tvillinger. Deretter gikk han ut igjen i jobb, mens mor tok cirka ni måneder foreldrepermisjon, deretter fem måneder ulønnet foreldrepermisjon. Etter dette gikk mor ut i jobb og studier og da tok Christian ti uker fedrekvote sammenhengende og alene. De valgte 100 prosent dekningsgrad i lønn.

David er i tidlig 30-årene, har videregående skole som høyeste utdanning og jobber i privat sektor. Etter mor hadde vært i foreldrepermisjon i fem måneder tok han fleksibelt uttak av fedrekvoten hvor han tok fem uker fedrekvote og supplerte dette med fire uker ferie. Da han gjorde dette tok mor ut fem uker ferie sammen med familien og gikk så ut i foreldrepermisjon igjen. David skal organisere det på samme måte neste sommer. De valgte 100 prosent dekningsgrad i lønn.

Erlend er i midten av 30-årene, har fire års høyskoleutdanning og jobber i offentlig sektor. Han valgte å ta ti uker fedrekvote sammenhengende og alene etter mor hadde tatt cirka åtte måneder foreldrepermisjon. Rett etter ti uker fedrekvote tok han og mor fire uker ferie sammen, før de startet i jobb igjen. De valgte 80 prosent dekningsgrad i lønn.

Fredrik er i tidlig 30-årene, har fem års utdanning på universitetsnivå og jobber i privat sektor. Etter mor hadde tatt cirka syv måneder foreldrepermisjon gikk hun ut i jobb. Fredrik tok da

cirka syv måneder foreldrepermisjon inkludert ti uker fedrekvote sammenhengende og alene. De valgte 80 prosent dekningsgrad i lønn.

Gunnar er i tidlig 30-årene, har fem års utdanning på universitetsnivå og jobber i privat sektor. Han tok ut ti uker fedrekvote sammenhengende og alene etter mor hadde hatt cirka ni måneder foreldrepermisjon. Etter disse ti ukene tok han og mor ut fire uker ferie sammen. De valgte 100 prosent dekningsgrad i lønn.

Harald er i slutten av 30-årene, har fire års utdanning på høyskolenivå og jobber i offentlig sektor. Etter mor hadde tatt cirka ni måneder foreldrepermisjon gikk hun tilbake til jobb. Da tok Harald ti uker fedrekvote som fleksibelt uttak og gradert, hvor han jobbet to dager i uken og var hjemme i permisjon de resterende tre dagene. Da var han hjemme alene. De valgte 100 prosent dekningsgrad i lønn.

Ivar er i slutten av 30-årene, har fem års utdanning på universitetsnivå og jobber i privat sektor. Etter mor tok seks måneder foreldrepermisjon tok hun ut tre uker ulønnet permisjon og Ivar tok tre uker av fedrekvoten sin som ferie sammen med familien. Deretter gikk han ut i jobb igjen mens mor tok tre måneder foreldrepermisjon, så tok mor en uke ulønnet foreldrepermisjon og Ivar én uke av fedrekvoten sin som ferie sammen med familien igjen. Rett etter dette gikk mor tilbake i jobb og Ivar tok de resterende seks ukene fedrekvote og tre måneder foreldrepermisjon sammenhengende og alene. De valgte 80 prosent dekningsgrad i lønn.

4.3 Intervjuene

4.3.1 Intervjuguiden

Intervjuguiden jeg brukte under intervjuene med fedrene er inspirert av intervjuguiden Berit Brandth og Elin Kvande har brukt tidligere. Jeg deltok i det jeg omtaler som "Fedregruppa" som er en prosjektgruppe ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap ved NTNU. Den er opprettet av de to nevnte professorene, og består av de to, samt doktorgradsstipendiatene Kristine Smeby Waarhus og Anette Hoel, og meg selv. Vi brukte dette utkastet som inspirasjon og endret det som trengtes i samarbeid med hverandre. Jeg brukte det redigerte utkastet som intervjuguide i denne oppgaven (se vedlegg 1). Intervjuguiden ble godkjent av

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) før jeg satte i gang intervjuene (se vedlegg 4).

Kort oppsummert åpner intervjuguiden med bakgrunnsspørsmål som omhandler både mor og far. Neste tema omhandler spørsmål om tid og lengde på permisjonsfordelingen. Deretter er det spørsmål om hvordan fedrene opplevde eventuelle diskusjoner og forhandlinger om permisjonsbruken foreldrene bestemte seg for. I neste tema blir fedrene bedt om å beskrive en vanlig dag de er hjemme i permisjon. Deretter kommer det spørsmål tilknyttet far/barnforholdet. Neste tema er fars yrkestilknytning. Mors yrkestilknytning vil også bli spurt om til en viss grad her. Til slutt blir fedrene bedt om å reflektere rundt den norske omsorgspolitikken. Etter endt intervju spør jeg fedrene om de har noe mer de vil tilføye og om det er noe de mener jeg burde ha spurt om – eller ikke ha spurt om. Denne omfattende intervjuguiden gir derfor muligheten til å få innsikt i hvordan fedrene bruker og forstår fedrekvoten og foreldrepermisjonen, hvordan de oppfatter det normative farskapet og hvordan de utfører aktiviteter og hvorfor.

Jeg arrangerte et prøveintervju med båndopptaker på en kafé en tidlig morgen. Det var lite folk tilstede, og støynivået var forholdsvis lavt med bakgrunnsmusikk. Jeg oppfattet stemningen mellom meg og informanten som god og relativt avslappet. Det viste det seg at intervjuguidens oppbygning og spørsmål fungerte slik jeg og forskningsgruppa hadde tenkt på forhånd. Det var god flyt, og overgangene mellom spørsmål og temaer føltes naturlige. Derfor ble det ingen endringer i intervjuguiden, og prøveintervjuet blir brukt som en del av datamaterialet i analysen. Informanten hadde heller ingen bemerkninger om intervjuguidens struktur eller innhold. Prøveintervjuet er derfor tatt med i datamaterialet.

4.3.2 Gjennomføring av intervjuene

Da jeg avtalte møtested og tidspunkt med informantene, la jeg vekt på at jeg var veldig fleksibel på dette. Jeg nevnte at jeg kunne for eksempel møte dem på en kafé eller på campus. Halvparten av intervjuene foregikk på kafeer på forskjellige steder i sentrum. Intervjuene som var tidlig på formiddag på kafè fungerte ganske bra fordi det var lite støy og få mennesker i bakgrunnen. Jeg hadde ett intervju på kveldstid på en kafè. Her ble det en større utfordring å holde fokus fordi det var mye bakgrunnsstøy med mange mennesker og høy musikk. En mulighet kan også være at fedrene holdt tilbake informasjon fordi det var ukjente mennesker

rundt oss som kunne overhøre samtalen. Men jeg fikk ikke inntrykk av dette. Resten av intervjuene som var på grupperom på campus hvor jeg studerer, fungerte best etter min mening. Her var det minimalt med bakgrunnsstøy uansett om det var på dagtid eller kveldstid. Dette gjorde at jeg fikk fokusere fullt på mine informanter uten noen avbrytelser. Det kan tenkes at denne intervjusituasjonen virket mer formell for informantene enn hva et intervju på kafé hadde gjort, men jeg satt ikke igjen med denne følelsen. Jeg fikk også muntlig godkjenning om å ta opp intervjuene med digital båndopptaker. Ingen av fedrene var direkte vant til en intervjusituasjon og/eller bli tatt opp på digital opptaker. Dette kunne ha bidratt til at stemningen ble mer formell. Men ingen av fedrene ga uttrykk for at dette skulle være et problem. Min vurdering her er at opptakeren ikke var forstyrrende for fedrene.

4.3.3 Min forskerrolle

Thagaard (2009) poengterer at det er viktig å karakterisere intervjusituasjonen slik den forløp seg under intervjuene. Dette fordi den preges av både forsker og informant. Jeg er en ung kvinne som studerer master i sosiologi. Siden jeg intervjuet menn kan det tenkes at vi mister et fellesskap mellom oss. Det kan tenkes at hvis jeg var mann ville informantene åpnet seg mer til meg fordi de tenkte at jeg hadde forstått deres situasjon bedre om jeg hadde vært ”en av dem”. Likestilling representert gjennom idealet om at foreldre skal være jevnbyrdige i forsørger- og omsørgeransvar er som nevnt et utbredt ideal i Norge i dag, og spesielt blant de som er relativt høyt utdannet. Det kan tenkes at fedrene i utvalget ikke har dette som ideal, men er forsiktige med å uttrykke noe annet fordi de kan føle at de fornærmer meg som person og/eller kvinne. Siden de vet at jeg tar høyere utdanning, og at det er innenfor samfunnsvitenskapen kan det tenkes at de oppfatter meg som en likestillingsentusiast og/eller karrierebevisst kvinne hvor likestilling hadde hatt personlige konsekvenser for meg som person. Det er også et sterkt ideal om at fedre skal være nærværende og deltakende i barneomsorgen hos mange nordmenn i dag. Dette kan bidra til at fedrene antar at jeg har denne holdningen og vil ”se ned” på fedre som motstrider dette idealet.

På en annen side kan det være en fordel med at jeg er av motsatt kjønn. Det er fordi det er mindre sannsynlig for at de tar det for gitt at jeg forstår hva de snakker om, og at dette fører til at de forklarer nærmere enn om jeg hadde vært en mann. Jeg oppga heller ingen informasjon om at jeg ikke hadde barn selv. Siden jeg er relativt ung kan det tenkes at fedrene antok at jeg ikke hadde barn. At jeg er kvinne og antatt barnløs, kan det tenkes at fedrene ser på seg selv

som eksperter på temaet jeg intervjuer dem om, som fører til at de forklarer mer detaljert hva de mener.

4.4 Etiske hensyn

Før jeg startet informantjakten ble det laget et informasjonsbrev av Berit Brandth og Elin Kvande (se vedlegg 2). Her ble det blant annet presisert at materialet ville bli anonymisert, at deltakelsen er frivillig og at resultatene ville bli presentert i form av en masteroppgave, vitenskapelige artikler og de vil bli gjort tilgjengelig i media. Jeg skrev også et kortere informasjonsbrev selv med et litt uformelt preg slik at de eventuelle informantene ble litt kjent med meg som skulle intervjuer dem (se vedlegg 3). Før jeg startet intervjuet minnet jeg informantene på disse punktene, og de ga meg samtykke til dette og å få ta opp intervjuet med digital opptaker. Jeg sa også at de kunne trekke seg når de ville og at de ikke måtte svare på alle spørsmålene om de ikke ville.

Jeg har også prøvd å opprettholde en balanse mellom støttende og vurderende respons. Under intervjuene kom det ikke frem tydelige historier av ømtålelig art rundt temaet. Dette kan være fordi informantene ikke ville dele denne informasjonen med meg, at de ikke anså det som relevant å fortelle, eller at de faktisk ikke hadde opplevd noen spesielle negative, vanskelige hendelser i forbindelse med temaet. I flere tilfeller under intervjuene følte jeg behov for å stille mer kritiske og utdypende spørsmål til en rekke overfladiske utsagn. Dette var for å sjekke om jeg hadde forstått informanten korrekt, eller for å få dem til å utdype beskrivelsene enda mer uten å få dem til å reservere seg mot meg.

Jeg har gitt informantene fiktive navn i oppgaven for å oppnå størst mulig grad av anonymisering. I det transkriberte materialet har jeg også valgt å bytte ut barnas egennavn og kjønn med det kjønnsnøytrale ordet "barnet", byttet ut partnerenes egennavn med ord som "mor", "hun", "partner" og lignende. Jeg har også normalisert fedrenes dialekttrekk i transkriberingsprosessen, og byttet ut antall barn fedrene har tidvis. Jeg mener at dette tilfredsstillende den etiske standarden i min oppgave.

Fordelen ved bruk av digital lydopptaker er at alt som sies blir tatt vare på, og når jeg skal bruke sitater i analysen kan de hentes ordrett fra det transkriberte datamaterialet. Dette gir meg også muligheten som intervjuer å fokusere på informanten og hans reaksjoner i større

grad. Jeg skrev også notater i stikkordsform ved siden av digitalt lydopptak. Dette var først og fremst fordi at da kan jeg skrive ned tanker jeg kommer på underveis i intervjuet som jeg kan få bruk for i analyseprosessen, men også fordi at det er en risiko for at båndopptakeren kan svikte og intervjuet gå tapt. Jeg tenker også at det kan bidra til at situasjonen blir mindre intens ved at jeg kan se ned på papiret og øyekontakt ikke opprettholdes hele tiden, samt at informanten får litt ekstra tid til å tenke seg om og eventuelt vurdere om han har mer å si om temaet.

4.5 Datamaterialets kvalitet

Thagaard (1998:20) bruker begrepene troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet når hun diskuterer kvalitativ metode fordi hun mener det er mer hensiktsmessig enn begrepene validitet, reliabilitet og generaliserbarhet. Årsaken til dette, sier hun, er at de sistnevnte begrepene opprinnelig er knyttet til kvantitativ forskning. Jeg velger å følge Thagaards preferanser. Disse kunnskapskravene kan ikke måles eller regnes ut, men de kan argumenteres og redegjøres for under hele fremstillingen. Å argumentere for et troverdig og bekreftbart materiale betyr blant annet å fastholde og tydeliggjøre meningsrammene, redegjøre for metningspunkt og har en logisk rekkefølge i argumentasjon (Holter 1996). Bekreftbarhet innebærer at kvaliteten av tolkningen og om forståelsen prosjektet fører til kan knyttes til annen forskning (Thagaard 1998). Dette fordi man bruker seg selv som datainnsamlingsverktøy i intervjuene. Kontakten jeg får med hver enkelt informant er ikke nødvendigvis den samme som en kan få neste gang eller om noen andre intervjuer samme person. Dette fremkommer når jeg drøfter kontakten jeg fikk med informantene, og belyser hvordan mine personlige egenskaper kan ha påvirket informantene. Overførbarhet baserer seg på om tolkningene som fremkommer i prosjektet kan gjelde i andre sammenhenger (Thagaard 1998). I mitt tilfelle har jeg åtte informanter. Dette betyr at mine funn ikke kan si noe om folk, menn eller fedre generelt, men mine fortolkninger og funn kan si noe om lignende personer i lignende situasjoner, samt de kan brukes som en gruppe til å sammenligne andre grupper med. I analysen fant jeg flere likhetstrekk hos informantene og i tidligere forskning, noe som underbygger at de ikke skiller seg ut fra andre personer på dette område.

4.6 Analysearbeidet

I mitt studie er valget om å innta et mikrointeraksjonistisk ståsted vært fordi det er fremstillingen av sosiale fenomener som har vært mitt primære mål. Dette innebærer at jeg har fortolket fenomenene som har fremkommet i dataene. Da jeg var ferdig med alle intervjuene og de var transkribert, satte jeg i gang med sortering av materialet. Jeg leste gjennom intervjuene hver for seg flere ganger, og tok notater om tanker som dukket opp i hodet mitt underveis. Jeg valgte å opprette Word-dokumenter som jeg kategoriserte etter tema jeg var interessert i å undersøke nærmere. Jeg kopierte teksten fra det transkriberte materialet inn i dokumentet for det gjeldende temaet jeg arbeidet med, og oppga navnet til informanten bak utsagnet for å huske hvem som hadde sagt hva. Etter jeg hadde opprettet flere ulike dokumenter som representerte ulike temaer, leste jeg gjennom hvert dokument. Jeg prøvde å være bevisst på hvilke meninger, handlinger, forståelser og motiver som fremkom hos fedrene, samt å finne ut hva som gjaldt få og mange. Kort oppsummert satte jeg navn på tema og svarkategorier jeg fant i datamaterialet, tolket det i lys av tidligere forskning og teori og så presenterte dette med sitateksempler.

5 ANALYSE: FEDRENES FORSTÅELSER AV FEDREKVOTEN OG FORELDREPERMISJONEN

I dette kapitlet analyserer jeg datamaterialet som er relevant for å besvare oppgavens første problemstilling som er følgende: *Hvordan forstår fedre fedrekvote og foreldrepermisjon?* Målet mitt er å belyse fedrenes forståelser fra et mikrointeraksjonistisk ståsted med utgangspunkt i symbolsk interaksjonisme. Ulike diskurser som påvirker deres forståelse av farskap vil også bli brukt som analyseverktøy, samt samtididiagnostiske perspektiver for å relatere fedrenes forståelser til tiden vi lever i nå. Tidligere forskning som har blitt belyst vil bli trukket paralleller og sammenligninger til. Jeg analyserer først fedrenes forståelser av fedrekvoten, deretter foreldrepermisjonen og til slutt omsorgspolitikken. Jeg avslutter med en drøftning av funn relatert til problemstillingen.

5.1 Fedrenes forståelser av fedrekvoten

5.1.1 Farsideal og øremerking gjør fedrekvotebruk selvsagt

Svee (2005) fant i sitt studie at fedrene anså fedrekvotebruk som en selvfølgelighet, og konkluderte med at bruken har blitt en selvfølgelig del av det å bli far. Årsaker som bidro til denne forståelsen var at fedrene anså permisjonsbruk som enkelt fordi de tok fire uker sammenhengede permisjon på slutten av permisjonsperioden til mor, og at fedrene så på kvotebruk som en norm fordi de mente at "alle andre gjorde det" (Svee 2005). I Brandth og Kvandes (2003) studie fant de at fedrene som tok fedrekvoten først og fremst gjorde det fordi de hadde lyst til å tilbringe tid sammen med barnet, og ikke fordi de opplevde kvoten som en "kjærlig tvang" som Brandth og Øverli (1998) kaller den. Jeg lurer derfor på om fedre som har ti uker fedrekvote og muligheter for fleksiblet uttak fortsatt forstår fedrekvotebruk som en selvfølge, og eventuelt hvilke egenskaper ved den de trekker fram.

Den nærværende far som ideal

Først og fremst samsvarer mine funn med Brandth og Kvande (2003) og Johansen (2010) om at fedrene ser på fedrekvotebruk som en selvfølge fordi de selv ønsker å være sammen med barnet. Utsagn som karakteriserer dette er:

”Fordi jeg hadde lyst rett og slett. Jeg hadde en enestående mulighet til å få tilbringe nær tid med barnet når det var såpass lite. Så det var grunnen egentlig, at jeg hadde lyst.” (Gunnar)

”Jeg har en opplevelse, altså, jeg ønsker å være hjemme sammen med barnet mitt”.
(Christian)

Ordene ”lyst” og ”ønske” fremkommer tydelig gjennom hele datamaterialet. I hvilken grad fedrene opplever at fedrekvoten fremstår som kjærlig tvang for dem fremkommer ikke her. Dette kan spores til fedrenes farsideal. Fedrene tar avstand fra gårdsdagens fedre som kjennetegnes som passive og fraværende i barneomsorgen. Tre utsagn bygger under dette:

”Det er jo mange fedre som kommer hjem fra jobb og tar minst mulig del av barnas oppvekst. Sånn vil ikke vi ha det. (...) Det er jo den der frykten for at pappaen bare skal bli en pappa som bare skal være en sånn forsørgende far, da. Som aldri er så mye hjemme, som bare gir et glansbilde av familien. Jeg har i alle fall veldig lyst til å være en heltidspappa”. (Fredrik)

”Jeg har vært veldig bevisst på at jeg har hatt en far som jeg så ganske lite til da jeg vokste opp, og at slik skal ikke jeg være. Så det føler jeg veldig på da, at barnet mitt ikke skal bli vant til at jeg er en som alltid er på arbeid”. (David)

”Det kan kanskje også ligge litt familiært for min del, for min far var sjømann. Så han var mye borte og reiste. Så det var liksom at nå hadde jeg muligheten han ikke hadde. Så det var det at nå hadde jeg muligheten. Jeg ville ha det og jeg ville gjøre det [ta fedrekvoten]”. (Gunnar)

Fedrene vil være tilstede i barneomsorgen allerede i barnets første leveår. De vil at barnet skal vite hvem de er, og tar avstand fra en tanke som bygger på at far skal være hovedforsørger og mor skal være hovedomsørger. Dette er i tråd med tidligere funn fra Brandth og Kvande (2003). Fedrene som hadde fraværende fedre tar avstand fra denne farspraksisen, mens fedrene som hadde deltakende fedre har dette som ideal selv. Et eksempel som illustrerer dette er Christian som karakteriserte sin egen far da han skulle beskrive farsidealet sitt. Han sa: *”Skal jeg beskrive min egen da. Han har jeg alltid likt. Han er varm, omsorgsfull, tilstede, oppofrende, grensesettende. Passe grensesettende, han utvider verden i et riktig tempo (...)”.* Fedrene som beskriver sine egne fedre som gode kan ses i sammenheng med dagens normerende diskurs om å være nærværende fedre (Brandth og Kvande 2003). Hvordan fedrene beskriver hva en god far er kan oppsummeres av følgende utsagn, og er karakteristisk for hele utvalget:

”En god far, det tror jeg er en som er der uansett. Være der og ta i mot. Gi veiledning. (...)”.
(Fredrik)

”Jeg tror det er en far som bruker tid på ungene sine, bruker tid på å leke med ungene sine, når de er små, i den grad det går an da. Men samtidig å være en klar farsfigur, du skal ikke bare være kompis heller”. (Arne)

Fedrene beskriver gode fedre som er tilstede i barneomsorgen og har en aktiv rolle som far. Idealet er aktive, deltakende og omsørgende fedre som fungerer som veiledere for barna. Disse kjennetegnene er det som beskriver det å være en nærværende far.

Jeg tolker det slik at fedrene anser fedrekvotebruk som en selvfølge av to grunner som er relatert til at det å være en nærværende far. Det første er at fedrekvotebruk muliggjør at fedrene oppfyller det symbolske idealet om å være en nærværende far. Å ta fedrekvoten er i deres øyne det som samsvarer med å være en nærværende og god far. Den andre grunnen er praktisk. Det er at fedrekvotebruk blir en selvfølge fordi at fedrene føler at kvotebruk bidrar til at de får et sterkere forhold til barnet sitt. De ønsker å bli kjent med barnet, og de vil at barnet skal bli kjent med dem. Harald kan illustrere dette fordi han sier at han ser ”godene” av at far tar fedrekvoten fordi det fører til at de blir bedre kjent med barnet som et individ og lærer å kjenne dets behov. Fedrekvotebruk bidrar til at fedrene blir nærværende fedre i praksis. Det er dette som fører til at fedrene anser fedrekvotebruk som en selvfølge – først og fremst.

Dette kan ses i sammenheng med Hobson og Morgans (2002) farskapdiskurs som omhandler den normative diskusjonen om hva som kjennetegner en god far og en dårlig far. En god far tar fedrekvote. Dette kan også ses i et symbolsk interaksjonistisk lys av Blumer (1986). Fedrene oppfatter seg selv som gode fedre om de tar i bruk fedrekvoten fordi det fører til at de er tilstede i barneomsorgen. Dette innfyller både plikten, og lysten, til å være nærværende fedre. Å ta i bruk fedrekvoten fremstår som en meningsfull handling for fedrene fordi de ønsker å bli kjent med barnet, og fordi de anser dette som både viktig og riktig.

Øremerket ordning: plikt og rettighet

Jeg finner også en annen forståelse hos fedrene i materialet om hvorfor de anser fedrekvotebruk som en selvfølge. Den innebærer en forståelse av fedrekvoten som en øremerket ordning som gjør at fedrekvotebruk blir ansett både som en plikt og en rettighet fedrene har.

Fedrene oppfatter innføringen av fedrekvoten som et signal fra staten om at fedre skal delta mer i barneomsorgen i barnets første leveår. Dette er i tråd med tidligere forskning (Brandth og Kvande 2003). Haralds utsagn om at *”samfunnet reagerer hvis du ikke tar ut, ikke sant”*, illustrerer dette. Han begrunner det med at fedrekvoten er innført av staten fordi de *”mener at fedre tar for lite ansvar med barnet i dets første leveår”*. Fredrik forteller også at han forstår dette signalet: *”Jeg må jo selvfølgelig ta den hvis staten mener det, ikke sant”*. Erlends utsagn oppsummerer denne forståelsen:

”Jeg forstår fedrekvota som en veldig sterk oppfordring til å få fedre til å ta mer ansvar hjemme. Og det er helt på sin plass. Og viktig. Så det tenker jeg er noe, en beskjed som fedre tar. Og når man har fått den beskjeden og får den så tydelig som den er, så tar man det ansvaret”. (Erlend)

Fedrene forstår og tar statens oppfordring. De synes det er riktig at fedre skal delta i barneomsorgen, og de har ikke noe i mot det heller. Dette kan ses i sammenheng med Hobson og Morgans (2002) diskursdimensjon som omhandler individet *far*. Dette innebærer at statens lovverk bidrar til å legge rammer for hva som forventes av fedre. Christians' forståelse underbygger dette. Han forteller at han tror at innføringen av fedrekvoten vil bidra til at fars omsorg for barna vil fungere som *”allmenndannende over tid”*. I dette tilfellet bidrar lovverket til en kulturell norm om at fedre skal ta fedrekvoten.

På en annen side oppfatter også fedrene fedrekvoten som en *”rettighet de har”*, som Ivar betegner den. Som nevnt tidligere faller fedrekvoteukene bort om far ikke tar de i bruk, og det praktiseres strengt om disse ukene kan overføres til mor (NAV 2011). Denne forståelsen underbygger kvotebrukens selvfølgelighet. Utsagn som: *”den forsvinner om du ikke bruker den”* og *”hvis jeg ikke hadde tatt den så hadde jeg gått glipp av den da”*, representerer dette. Å ikke ta ut ti uker fedrekvote blir et familiemessig tidstapsprosjekt (Johansen 2010). Det er uaktuelt for fedrene å tape ti uker med permisjon. Hvorfor det er så uaktuelt blir ikke direkte uttalt av fedrene. Fokuset på at de skal være nærværende fedre og ønske om å utvikle far/barn-forholdet kan være årsaker til dette. Det kan også tenkes at de mener barnet er for lite til å begynne i barnehage og at ti uker lenger hjemme derfor er bra for barnet.

5.1.2 Fedrekvoten som arbeidstakerrettighet

Brandth og Kvande (2005) hevder ut i fra sine funn at både fedre og arbeidsgivere oppfatter fedrekvoten som en arbeidstakerrettighet. Dette fordi kvoten anses som en selvfølgelig del av arbeidskontrakten mellom arbeidsgiver og -taker. Dette er også tilfelle i mitt utvalg. Gunnar og Ivars utsagn illustrerer denne forståelsen:

*”Jeg tror den er lovpålagt fordi det gjør det så mye enklere. For før så var det ingen kultur på å ta ut mer, i og med at den [fedrekvoten] er lovpålagt så gjør det det enklere. (...) Jeg tror det [at de innførte fedrekvoten] er fordi at det skal være en mulighet for far, at det blir enklere for far. Tror i alle fall det er det. **I forhold til hva?** I forhold til jobben ja”. (Gunnar)*

”Det kan være et ønske fra arbeidsgiver om at de vil at du skal være på jobb som du føler på. Så det er veldig godt for far da, å ha tolv uker, for da er det liksom helt naturlig. Og de fleste arbeidsgiverne ser at det er helt naturlig at far tar perm. Men hvis du har to eller fire uker, så tror jeg det er mye verre for far å komme til arbeidsgiver å si at du vil ha tolv uker. Så den største fordelen tror jeg er at far kan komme til sin arbeidsgiver og si at det her er naturlig”. (Ivar)

Slik jeg oppfatter fedrene mener de at de kan bruke fedrekvoten som en rettighet på arbeidsplassen sin fordi at ”*da kan ikke arbeidsgiveren legge seg borti det som er lovpålagt (...) Det er jo bare å si at du blir borte det, så tenker jeg at arbeidsgiver bare må innfinne seg med det*” som Gunnar sier. Denne forståelsen fremkommer også hos David som forteller at han tror at fedrekvotebruk har blitt til en ”*akseptert forventning*” fra arbeidsgiverenes side. Siden staten allerede har ferdigforhandlet kvoten, slipper fedrene forhandlingsansvaret med arbeidsgiver selv, hvilket støttes av Brandth og Kvandes (2005) funn.

I forlengelse av dette forteller Ivar at han mener at fedrekvotebruk og generell foreldrepermisjonsbruk for far fortsatt ikke er ”*et kutyme*” hos alle. Han reflekterer over at det derfor er lurt å fortsatt ha en øremerket rettighet til far. Ivar mener at dette vil bidra til at det blir enklere for fedre å fortelle til arbeidsgiverne sine at de skal ha permisjon. Videre reflekterer Ivar over at dette vil være ”*innarbeidet*” i løpet av de neste fem til ti årene. Det er fordi at da har disse fedrene blitt ledere i firmaer, og at de da kommer til å synes at ”*det er helt naturlig at fedrene også skal få de samme rettighetene som de hadde*”. Jeg oppfatter det slik at fedrene forstår fedrekvoten som en generell ordning som bidrar til å normalisere fedres omsorgsansvar ovenfor arbeidsgiver, noe som støttes av Brandth og Kvandes (2003; 2005) forskning.

Det som er spesielt interessant er at denne forståelsen fremkommer tydeligst hos fedrene som kan defineres som arbeidstakere i det grenseløse arbeidslivet hvor de har interessante arbeidsoppgaver og stor autonomi i jobbhverdagen (Rasmussen 2002). Fedrenes reaksjoner kan ses på som en indikator på at fedre fortsatt har behov for fedrekvoten, og at dette blir spesielt viktig for fedre som jobber i det grenseløse arbeidslivet (jmfør Rasmussen 2002). Dette er i tråd med tidligere forskning av Brandth og Kvande (2005). Dette kan også ses i sammenheng med Johansens (2010) studie som hevder at ved å fremheve fedrekvoten som en arbeidstakerrettighet ville dette bidra til at fedrene deltar mer i barneomsorgen. Denne forståelsen kan også relateres til farsdiskursen av Hobson og Morgan (2002) fordi fedrene trekker frem fedrekvotens lovmessighet ved at den er en rettighet de kan bruke i jobbsammenheng. I lys av Blumers (1986) symbolske interaksjonisme tillegger fedrene fedrekvoten en viktig mening basert på sin yrkestilknytning. Siden fedrekvoten blir ansett som en arbeidstakerrettighet av både far og arbeidsgiver bidrar dette til at fedrenes fravær fra arbeidsplassen gjennom permisjon blir legitimt.

5.1.3 Fedrekvotens innhold: det likestilte foreldreskapet

Siden 1970-tallet har målet vært at kvinner skal delta like mye i arbeidslivet som menn, og at menn skal delta like mye i omsorgsarbeidet i hjemmet som kvinner (St.meld. nr. 8 (2008-2009)); Syltevik og Wærness 2004). Denne likestillingsideologien mellom fedrene og mødrene kan også gjenkjennes i utvalget mitt, og det er spennende nyanser å spore.

Tidligere forskning av Brandth og Kvande (2003) viser at noen foreldre forstår jevnere fordeling av permisjonsbruk som et tegn på at de er et likestilt foreldrepar. Denne forståelsen gjenkjennes også i mitt materiale. Ivars utsagn illustrerer dette: *”Både jeg og kona er veldig for likestilling. Det ved at jeg tar ansvar med å ta permisjon. (...) Så det er det å dele på permisjonen da”*. Fedrene har en forståelse om at når de tar fedrekvote, og i noen tilfeller mer foreldrepermisjon, bidrar dette til at de som mor og far blir mer likestilte i forhold til hverandre. Idealet om å være likestilte i dagens samfunn står sterkt, spesielt hos de som kan kjennetegnes som middelklassen (Bekkemellem 2007; Bringedal og Lappegård 2012a). Som nevnt tidligere kan fedrene i utvalget betegnes som fedre i middelklasseyrker.

At fedrene fremhever fedrekvoten som muliggjør av likestilling og relaterer dette til sitt eget familieliv kan ses i lys av Giddens’ (1991) begrep om *det refleksive selvet*. Dette innebærer at

det kan antas at fedrene fremhever likestillingsidealet fordi de vil inkludere dette i sin selvbiografiske fortelling om seg selv. De tillegger fedrekvotebruk et moralsk ideal som blir et symbol på hvem de vil være. Å være en likestilt make blir det moralske uttrykket her. Dette oppnår fedrene om de tar fedrekvote. Dette skaper deres identitet som kan gi dem en følelse av en enhetlig livsstil de anser som viktig.

Fedrene mener at likestilling er viktig for dem som fedre, men også for mødre. Dette er ikke bare en svevende ideologisk forankring de har. Fedrene gir flere ganger uttrykk for at de vet at deres deltakelse i barneomsorgen har praktiske konsekvenser for dem og deres partnere. Dette skal jeg nå belyse.

Deling av gleder og byrder

Gjennom hele mitt materiale viser det seg at fedrene mener barneomsorg kan både ses på som en kilde til noe positivt og negativt for foreldrene som er hjemme i permisjon. Christians' utsagn karakteriserer dette: *"Man fordeler også gleder og byrder ved det å være hjemme"*. Som vist i forrige avsnitt mener fedrene at det er riktig at dette skal deles på, og dette skjer gjennom permisjonsbruk. Slik jeg forstår fedrene innebærer *glede* at man får være hjemme i en lang periode sammen med barnet sitt og lære å bli kjent med det. Som nevnt er dette noe fedrene selv ønsker og anser som viktig. *Byrder* derimot inneholder flere aspekter.

Harald mener for eksempel at når fedre tar fedrekvoten i bruk vil dette føre til at mødre får mer tid til å gjøre andre aktiviteter som ikke omhandler barnet. Han begrunner dette med at det *"kan være godt for mor"* fordi at da kan mor *"komme seg ut for å dra på jobb og møte kollegaer og treffe venner"*. Andre positive konsekvenser er at permisjonsbruk lærer fedrene å ha totalansvaret for barnet. Gunnar forteller at det var viktig for ham og hans partner at han lærte seg å ha oversikt og ansvaret for barnet uten mor tilstede. En årsak til dette kan være at mødre ikke vil ha totalansvaret for barnet nettopp fordi dette er et stort ansvar som krever mye tid og energi. Om dette ansvaret blir delt mellom foreldrene blir byrden på mødre lettere.

Mine funn tyder også på at fedrene har en forståelse om at fedre generelt sett bidrar mindre i husarbeidet enn mødre. Arnes utsagn representerer dette: *"Jeg tror det er veldig viktig at mannfolk også får prøve seg litt på å være hjemme. Både det å stille hjemme, i det store og*

det hele, sånne ting”. Harald har også denne forståelsen, og forteller at ”*når du må gå hjemme [ved fedrekvotebruk] så må du skifte bleie, du må lage mat. Det tror jeg gir dem en grei forståelse om hvordan ting er. At de får et litt større breddesyn*”. Det som er interessant er at fedrene ikke relaterer denne forståelsen til seg selv, men oversetter det til et mønster som kan gjelde andre fedre.

Fedrenes antakelser om at fedre deltar mindre i husarbeidet kan ses i sammenheng med tidligere statistikk som viser at fedre bruker langt mindre tid på husarbeid enn mødre, spesielt i småbarnsperioden (Kitterød 2002). Det kan derfor tenkes at fedrene mener at (andre) fedre bruker generelt lite tid på husarbeid, men at dette mønsteret vil bli brutt opp når fedrene er hjemme i permisjon fordi at det vil gi dem innsikt i husarbeidet som må gjøres. Jeg skal gå nærmere inn på hvordan fedrene forholder seg mer praktisk til husarbeid oppgavens andre analysekapittel.

Arbeidslivet

I materialet fremkommer det også en forståelse hos fedrene om at fedrekvoten har positive likestillingskonsekvenser for kvinner i arbeidslivet. En forståelse i utvalget er at de tror mye permisjonsbruk hos kvinner har hatt negative konsekvenser for kvinner i arbeidslivet. Christian forklarer det slik:

”Men det ligger i det jeg sier at man bygger karriere og får en lønnsutvikling og får en status. Ja, la oss si på tre år da, for tre fødsler. Så har man jo tre års forsprang sånn sett, at menn har det. Eller har hatt det. Så jeg tror jo på en måte at man må finne måter å utjevne det på. Så jeg tror ikke det er noe dumt at fedre er mer hjemme i et sånt perspektiv.” (Christian)

Arnes utsagn underbygger også denne forståelsen:

*”Jeg tror at det henger litt igjen med det her at det blir automatisk forventet at det er kvinner som kommer til å ta permisjon, at det er de som føder barna og sånt. Det er de som blir borte fra jobben på grunn av det. Jeg tror det henger litt igjen da. (...) Jeg tenker at det er en grunn til å øke fedrekvota da. Å få jevna det ut litt. **For likestillinga mener du?** Ja, for likestilling. At du tenker at det skal ikke ha noen forskjell å si på å ansette en mann eller en kvinne. Det er like stor sjanse for at mannen forsvinner like lenge, og kanskje til og med lengere enn damene da.” (Arne)*

Fedrene mener at menn får karriereforsprang fordi kvinner bruker mer tid på barneomsorgen gjennom foreldrepermisjon, og kvinner blir sett på som ustabile arbeidstakere for arbeidsgivere. Sistnevnte utsagn underbygges også av Ivar som sier: ”*Jeg tror nok at en*

arbeidsgiver synes det er lettere å ha mannfolk i arbeid. For da blir det mer kontinuitet". Fedrene viser at de har en forståelse om at permisjonsbruk kan ha negative konsekvenser for kvinner.

Mine funn tyder på at fedrene forstår det slik at når fedre tar en del av barneomsorgen gjennom fedrekvotebruk, vil dette bidra til at kvinner likestilles med menn i arbeidslivet. Dette kommer frem hos Ivar og Fredrik som forteller at på grunn av at de tok fedrekvoten fikk dette positive konsekvenser for deres partnere rent karrieremessig. Fredrik fortalte at siden han tok fedrekvoten og en stor del av foreldrepermisjonen, bidro det til at hans partner kunne takke ja til en jobb som hun anså som skrittet nærmere drømmejobben sin. Ivar fortalte at hans partner ble tilbudt en ny jobb mens hun var i permisjon, noe som innebar både stilling- og lønnsopprykk for henne. Siden Ivar tok en stor del av foreldrepermisjonen, og forlenget denne perioden med fedrekvote, muliggjorde dette at mor kunne starte i sin nye jobb tidligere enn hva hun kunne ha gjort om far ikke tok permisjon. Dette er også tilfellet hos Arne og Christian som valgte å ta ut fedrekvoten pluss deler av foreldrepermisjonen som gjorde at deres partnere kunne gå tilbake til studiene sine tidligere enn hva de kunne ha gjort om fedrene ikke hatt tatt ut permisjon.

Menns viktige rolle i familien

Et av argumentene for å øremerke en del av foreldrepermisjonen til fedrene var blant annet fordi de ville symbolsk stadfeste at menn er jevngede omsørgere som kvinner (Farstad 2010). Denne forståelsen fremkommer tydelig hos fedrene i utvalget. Fedrene har en forståelse om at fedrekvoten også har positive likestillingskonsekvenser for menn. Erlends utsagn er karakteristisk for denne forståelsen:

"Jeg tror det er sånn mentalt, at siden det er en kvote så får far en viktigere rolle til barnets liv. Noe som jeg tror på sikt og egentlig viktig for barn, at far kanskje har med noe annet i relasjonen til barnet enn det mor vil ha. Det at man bygger en bro mellom hjemmetiden til mor og til barnehage, ut av hjemmet-situasjonen for barna. Det tror jeg er veldig fint. Så jeg tror at det har veldig mye positive ringvirkninger. Bare positivt." (Erlend)

Fedrenes forståelser bygger på at de som fedre og menn har en viktig rolle i forhold til barnet. Tidligere funn om at de vil være tilstede for barnet, bli kjent med det og ta sin del av familielivets gleder og byrder er med på å underbygge denne forståelsen. Denne forståelsen poengteres også av Gunnar som reflekterer over at fedrekvoten bidrar til at mødre og

samfunnet for øvrig ser at fedrene er viktige i barneomsorgen på lik linje med mor. Gunnar mener at mødre kan bli veldig opphengt i en forståelse om at de er viktigst for barnet fordi det er de som er gravide og ammer. Fedrene mener at fedrekvoten kan fungere som et signal til omverden om at de er jevn gode omsørgere på lik linje med mødre. I dette tilfellet bidrar fedrekvoten til likestilling i barneomsorgen for fedrene.

Fedrekvoten får også en annen betydning for fedrenes forståelse av fedrekvotens innhold om likestilling. Fedrekvotens øremerking bidrar også til at fedrene i utvalget oppfatter fedrekvoten som en grensesetter mot mor. Dette fremheves også av Stefansen (2010). Arnes utsagn representerer dette: *”Jeg tror at det er utrolig viktig at det er en fedrekvote (...) Rett og slett fordi jeg tror at mor også har godt av å lære seg at du må ”back off” litt (ler)”*. Slik jeg forstår Arne mener han at innføringen av fedrekvoten gir et signal til mødre om at fedre også kan ta vare på barnet, og at mødre derfor må skygge av banen til en viss grad. Fedrekvoten blir derfor en styrke for fedrene når de skal fordele foreldrepermisjonen mellom hverandre fordi en del er allerede øremerket.

En årsak til at fedrene vektlegger sin rolle i familien som viktig, kan ses i sammenheng med Beck og Beck-Gernsheim (2001). De hevder at de menneskelige relasjonene blir mer ustabile og flytende blant annet på grunn av økte skilsmissetall og samlivsbrudd i dagens postmoderne samfunn. Dette fører til at barnet blir tillagt en spesiell betydning fordi det symboliserer den permanente relasjonen foreldrene har gjennom livet. Gunnar forteller for eksempel at kona skal reise bort et par dager i jobbsammenheng og at han opplever dette som *”svært lite problematisk”*. Fredrik understreker også dette og forteller at han *”ikke er redd for å være alene med barnet”*. Fedrene vektlegger at deres kompetanse som fedre holder mål. De føler seg som gode, selvstendige og kompetente omsørgere, og vet at dette er i hovedsak fordi at de har lært seg å kjenne barnet gjennom permisjonstiden sin. De mener også at barns kontakt med menn har positive konsekvenser. Dette kan illustreres med Arnes utsagn: *”Jeg tror at barna har veldig godt av det [at far tar fedrekvoten]. For da får barna mer kontakt med menn. (...) Så det tror jeg er bra for barnas del”*. Erlend støtter også denne forståelsen og sier:

”Det er ganske urettferdig at det er bare damene som blir sett på som viktige for barna. Så jeg tenker for min egen del som mann at det er en ny likestillingssituasjon. At jeg har fått bevist at jeg kan være en like god omsorgsperson som mor. Så det går begge veiene. Jeg tror det er kjempeviktig. Det øker selvtilliten til menn, og samfunnets tillit til menn som omsorgspersoner. Det tror jeg er veldig viktig”. (Erlend)

I lys av Beck og Beck-Gernsheim (2002) tese om at vi går inn et stadig mer ustabil samfunn representert av samlivsbrudd kan det derfor tenkes at fedrene vet at det er en sjans for at deres forhold til mor kan ta slutt, og at sjansen for at hun kan ta med seg barnet bort fra far kan bli en virkelighet. Dette kan derfor være årsaken til at fedrene vektlegger at de kan ta seg av barnet på en selvstendig og tilstrekkelig god nok måte, samt at de mener selv at de som menn og fedre har en viktig rolle i barnets liv.

De ulike forståelsene jeg har presentert nå kan ses i sammenheng med hvorfor fedrene anså fedrekvotebruk som en selvfølge av ulik grad. I intervjuene oppga fedrene sparsommelige begrunnelser da jeg spurte dem om de anså fedrekvotebruk som en selvfølge. Flere av fedrenes reaksjoner ga meg inntrykk av at de oppfattet spørsmålet nærmest som overflødig. Jeg mener at de lite utbroderende svarene jeg fikk, kan forstås dithen at fedrene virkelig ser på fedrekvotebruk som en selvfølge. Fedrekvotebruk kan dermed anses som en selvfølgelig del av å bli far, noe som samstemmer med Svees (2005) funn. Dette kan ses i sammenheng med Blumers (1986) symbolske interaksjonisme som hevder at sosiale mønster oppstår fordi handlinger blir gjort til rutiner som fører til at de blir standardiserte. En forståelse av fedrekvote som en norm virker til å gi fedrene en følelse av stabilitet og forutsigbarhet. Fedrene vet at det er vanlig for de fleste fedrene å ta fedrekvote, og dette bygger under deres forståelse om at dette er noe tatt for gitt i dagens samfunn.

5.1.4 Organisering av fedrekvoten

Fedrekvotebruk oppfattes altså som en selvfølge hos fedrene. Som nevnt fant Sveg (2005) at fedrene anså fedrekvotebruk som enkelt og praktisk fordi de skulle ta fire uker fedrekvote sammenhengende rett etter mor hadde tatt sin del av foreldrepermisjonen. Siden fedrekvoten har blitt utvidet og åpnet for fleksibelt uttak fører dette til at fedrene må ta flere valg knyttet til familie- og arbeidslivet. Dette fører til at hvordan fedrene organiserer fedrekvoten fremstår som mindre grad som selvfølgelig enn selve bruken av den. Det kan derfor antas at måten fedrene organiserer fedrekvoten på kan ha endret seg når det gjelder tidspunkt for uttak, om de skal være sammen med mor eller alene og om de skal ta den sammenhengende eller benytte fleksibelt uttak. Ved å belyse hvordan fedrene organiserer fedrekvoten kan dette illustrere hvordan de forstår fedrekvoten.

Tidspunkt for uttak av fedrekvote

Eneste kravet om tidspunkt for uttak av fedrekvoten er at den må tas innen barnet fyller tre år (NAV 2011). I Brandth og Kvandes studie (2003) fant de at fedrene pleide å ta ut fedrekvoten på slutten av foreldrepengeperioden, altså rett etter mor har tatt sin del av foreldrepermisjonen. Dette er også hovedtilfelle i mitt utvalg. Dette betyr at fedrene tar fedrekvoten i løpet av barnets første leveår. Fedrene forklarer at dette har vært naturlig for dem fordi de begge så på det som mest gunstig at mor får amme barnet lengst mulig. Christians utsagn gjenspeiler dette: *”Jeg mener det er noen naturgitte fordeler en mor har da, og at man skal ta vare på og dyrke dette. Det er helt naturlig at mor er hjemme i den første tiden i en lengre periode”*. Denne forståelsen og vektleggingen av amming er også i tråd med samme studie av Brandth og Kvande (2003).

Gunnar forteller at han anså det som *”naturlig”* at han skulle ta fedrekvoten på slutten av foreldrepermisjonen ettersom *”det var slik løpet var lagt opp av staten”*. Han mener at staten har bestemt at mødre skal ta foreldrepermisjonen, og deretter kommer fedrene inn og tar fedrekvoten sammenhengende. Dette kan ses i sammenheng med at han mener at foreldrepermisjonen egentlig var mors permisjon. Dette vil jeg vende tilbake til senere.

Erlend så også på det som naturlig at han som far skulle ta sin fedrekvote helt på slutten av foreldrepermisjonsperioden. Det jeg synes er spesielt interessant ved hans formulering av begrunnelser er at han så på fars fedrekvotebruk på slutten av foreldrepermisjonsperioden som en *”bro”* for barnet. Slik jeg forstår Erlend innebærer dette at han mener at fedre har en annen relasjon til barnet sitt enn mødre, og at han ser på dette som positivt. I ettertid ser jeg at jeg burde ha spurt Erlend mer om dette. Til tross for en mangelfull utdypning av dette kan det tenkes at fedre forstår det slik at når de kommer inn i hjemmet og omsorgen på slutten av foreldrepermisjonsperioden, bidrar det til å forberede barnet på verden utenfor og da spesielt barnehagen. Jeg skal ikke spekulere mer i dette, men bare illustrere en mulig tese for hans forståelse av fedrekvotens innhold.

Det som er interessant i utvalget mitt er at storparten av fedrene tok ut fedrekvoten rett før eller rett etter sommerferien. Om dette var tilfeldig eller planlagt fremstår ikke som tydelig i datamaterialet for meg - bortsett fra hos David. Han skulle egentlig ta ti uker fedrekvote sammenhengende etter at mor var ferdig med foreldrepermisjonen, men siden de fikk

barnehageplass valgte de å gjøre det annerledes. David tok derfor fem uker av fedrekvoten sin i forbindelse med fire uker ferie. Dette gjorde slik at han kunne være sammen med mor og barn i ni uker sammenhengende. Da tok mor ut fire uker ferie og supplerte dette med fem uker ulønnet foreldrepermisjon. Etter David var ferdig med sin ferie og gikk tilbake til jobben, tok mor resten av foreldrepermisjonen. David forteller:

”Jeg sa det før jeg gikk ut i ferie, at ”nå skal jeg ha ni uker ferie”, og da ble jeg flira litt av på jobben. Ferie liksom (ler). Men ærlig talt, jeg hadde ni uker ferie. Vi var en familie sammen i ni uker og delte arbeidsoppgavene. Så det hadde blitt mer pliktarbeid å passe på barnet, dersom jeg hadde vært alene da, enn når man er to og kan dele litt på det og ta det litt som det passer”. (David)

David ser på fedrekvoteperioden sin som en mulighet til å bruke den som en utvidelse av ferietiden sin. Han forteller at han ville gjøre det slik fordi at han ville at mor, far og barnet skulle være samlet som en familie for en stund. Å bruke fedrekvote som ferietid kan ses i sammenheng med Brandth og Kvandes (2003) funn, og Vollsets (2011) rapport.

En mulighet for at fedrene tok fedrekvoten samtidig som ferie kunne ha vært at da fikk de tid til å tilvenne seg til barnet og dets rutiner mens mor var hjemme sammen med dem. Men denne forståelsen får ikke hold fordi det var bare én far i utvalget som tok ut ferien sammen med mor *før* de gikk ut i fedrekvoten. Som nevnt i kapittel 5.1.3 var det flere av fedrene som fremhevet at de tok fedrekvote fordi noen av mødrene fikk jobbtilbud, mens noen mødre ønsket å gå tilbake til studiene sine. Om dette var fedrenes motiv eller en konsekvens av at mødrene dro ut i arbeidslivet fremkommer ikke tydelig i datamaterialet til at jeg kan si noe om det.

Fedrenes forskjellige tidspunkt for uttak av fedrekvoten kan ses i lys av Blumers (1989) symbolske interaksjonisme. Begrunnelsene fedrene oppgir for hvorfor de tok ut fedrekvoten da de gjorde er basert på hvordan de forstår situasjonen de er i. Fedrenes forståelser av barnets behov for amming, statens ”tilrettelegging” for uttak av fedrekvoten på slutten av foreldrepermisjonsperioden og ønske om ferietid sammen med familien, illustrerer dette. Dette fører til at de tar ut fedrekvoten på en måte som er tilpasset dem selv og sin familie fordi dette fremstår som meningsfullt for dem selv. Fedrene tar først og fremst ut fedrekvoten etter at mor har tatt ut sin del av foreldrepermisjonen. Dette kan ses i relasjon til Farstad og Stefansens (2008) studie som fant ut at dette var en vanlig praksis hos det de definerte som middelklassefamilier. Begrunnelsene foreldrene hadde oppgitt for denne praksisen var blant

annet at begge foreldrene skulle få muligheten til å bygge opp et selvstendig forhold til barnet sitt. Dette kan ses i relasjon til neste tema.

Fedrekvoteperioden sammen med mor eller alene

Noe som skiller fedrekvoten fra foreldrepermisjonen er at mor kan være hjemme sammen med far og barn under fedrekvoten, og at far mottar foreldrepenger selv om mor er hjemme. Dette gjelder ikke når far skal ta ut mer foreldrepermisjon utover fedrekvoten (NAV 2011). Tidligere forskning viser at det knappe flertallet av fedrene som tar fedrekvote er alene i denne perioden. Dette er hovedsakelig fordi mødrene går tilbake i jobb når fedrene tar i bruk fedrekvoten, men at noen mødre også går ut i deltidsjobb, tar ulønnet foreldrepermisjon, ferie eller ikke har en jobb å gå tilbake til (Brandth og Kvande 2003). I mitt utvalg varierer dette i stor grad.

Ivar valgte også å ta deler av fedrekvoten sin som ferie sammen med mor og barn. I likhet med David, omtaler ikke Ivar disse ukene sammen med familien som permisjonstid under intervjuet, men som en ferie. Det som skiller Ivar og David fra hverandre er at Ivar valgte å ta resten av fedrekvoteukene pluss store deler av foreldrepermisjonen. Ivar begrunnet dette først og fremst fordi han ville det selv, men også at partneren hans ønsket at han skulle gjøre det. Jeg oppfatter det slik at det dominerer en forståelse hos fedrene om at de ville være alene med barnet fordi de ønsker å oppleve og ha hovedansvaret selv, og anser dette som viktig for dem selv. Erlend forteller at han vurderte å bruke deler av fedrekvoten til å dra på ferie sammen med mor og barn. De hadde blitt tipset av et vennepar som hadde dratt til Sør-Amerika i permisjonstiden sin som hadde synes at ”*dette var helt super!*”. Videre fortalte Erlend at ”*det hørtas jo veldig deilig ut, men det var ikke helt sånn vi så for oss permisjonstiden*”. Dette utdypet han med han synes at det var kjempeviktig at far skal få oppleve å være sammen med barnet alene, og ha ga uttrykk for at dette var det han ønsket. Denne forståelsen kan også illustreres av Arne:

”Jeg tror at fedrekvoten har en veldig positiv effekt. Men så kommer det an på om den blir spist opp da. Altså, av mødre som velger å ta ferie og være hjemme sammen med far når han skal ha kvoten sin. Jeg tror at det er utrolig viktig med fedrekvote, og jeg synes egentlig at det burde vært kjørt hardere på at far skal være hjemme alene. Det er altså.. Med mindre far har blitt dømt uskikket til å ta seg av barn, så synes jeg at det er sånn det skal være”. (Arne)

Fedrene tillegger fedrekvoten en mening som baserer seg på en forståelse om at i fedrekvoteperioden skal de lære seg å bli kjent med barnet på en selvstendig måte uten mor til stede. Dette kan også relateres til kapittel 5.1.3 hvor det fremkom at fedrene mente det var viktig at foreldrene delte på både gledene og byrdene med barneomsorgen, og at dette ble gjort ved at fedrene tok en del av foreldrepermisjonen gjennom fedrekvoten. Jeg opplever igjen at fedrene vil bli forstått som jevngede omsørgere med mødre, og bevise at de klarer seg bra alene sammen med barnet. Dette kan også ses i relasjon til Farstad og Stefansens (2008) funn hvor "middelklasseforeldre" la vekt på at begge foreldre skulle få muligheten til å opparbeide seg et selvstendig forhold til barnet.

En annen forståelse som kan sies å stå i motsetning til dette er David som valgte å være sammen med mor under hele sin permisjonsperiode. Han forteller:

*"Det jeg tenkte litt på, det var at da du tok fedrekvota, da var du aldri alene med barnet ditt. Tror du det har hatt noen innvirkning egentlig? Hvis mor for eksempel hadde vært i jobb da. Ja, det tror jeg kanskje (ler). Hva skal jeg si da. Det hadde nok blitt mer slitsomt. (...) **Tror du at det hadde gått bra da, hvis du hadde vært alene?** Ja, det hadde det. Jeg hadde ikke hatt noe i mot det. Det var meningen at jeg skulle være det.. Men ettersom vi fikk barnehageplass så utsatte jeg resten av fedrekvota til neste sommer da. Så da skal jeg være alene. Rett og slett fordi at da har han kommet lengre i utviklingen sin og vi kan finne på mer. Blir litt mer aktiv. Og da ser jeg for meg at det blir artigere å bruke den fritiden da. Få mer ut av det rett og slett. Det er jo begrenset hva du får ut av det når han er fem måneder." (David)*

Jeg oppfatter det slik at David mener at han kan være alene sammen med barnet og at dette går bra, men at han heller ser frem til å være sammen med barnet når det har blitt eldre. At David har en annen forståelse av hvordan fedrekvoten skal organiseres enn de andre fedrene kan relateres til at han har en annen oppfattelse av farskapsdiskursen enn de andre fedrene har. I hans tilfelle fremhever han at hans rolle som far blir viktigere etter hvert som barnet blir eldre. Denne forståelsen skal jeg gå i dybden av i oppgavens andre analysekapittel.

Sammenhengende eller fleksibelt uttak av fedrekvoten

I Brandth og Kvandes (2003) studie fant de ut at flesteparten av fedrene valgte å ta fedrekvoten sammenhengende, og en liten del av fedrene valgte å dele opp fedrekvoten. Samme forfattere hevder at en årsak til at fedre velger å dele opp fedrekvoten er fordi de tilpasser seg arbeidslivet fordi de ikke klarer å sette grenser.

I mitt utvalg var det et fåtall som valgte å benytte seg av *fleksibelt uttak* av fedrekvoten. Som nevnt i kapittel 5.1.3 om fedrenes forståelser av arbeidslivet, valgte David og Ivar dette fordi de ikke tilpasset seg arbeidslivet, men fordi de ville ha ferietid sammen med familien sin. Jeg skal derfor ikke utdype dette mer her. Den tredje faren i utvalget som valgte fleksibelt uttak av fedrekvoten var Gunnar som valgte å ta fedrekvoten gradert hvor han jobbet to dager i uken og tok fedrekvote de resterende tre. Hans argument for å organisere kvoten slik, var fordi at han trodde at ti uker sammenhengende permisjon alene kunne bli ”*kjedelig*” og at da slapp han ”*å gå på veggen*”. Mine funn tyder på at fedrene valgte å ta fleksibelt uttak av fedrekvoten fordi de selv ville det, ikke på grunn av at de ikke klarte å setter grenser mot arbeidslivet, slik Brandth og Kvande (2003) påstår kan være hovedårsaken.

Forståelsene som framkommer i mitt materiale om hvorfor fedrene tok *sammenhengende* fedrekvote (og eventuelt deler av foreldrepermisjonen) er relatert til fedrenes yrkestilknytning. Arne jobber som prosjektleder i offentlig sektor og fortalte at han valgte å ta sammenhengende permisjon fordi ”*det hadde vært lite vits i å hoppe ut og inn da (...) Det hadde vært rart for deltakerne om jeg plutselig var ute*”. Slik jeg forstår Arne blir det rart for kursdeltakerne dersom han bare delvis skulle ha vært til stede sammen med dem. Fredriks utsagn tyder også på en lignende forståelse. Han fortalte at han valgte å ta sammenhengende permisjon fordi det ble enklere for jobben hans. Fredrik jobber som en konsulent i et lite, privat firma. Slik jeg oppfatter Fredrik mener han det blir enklere for hans kollegaer å forholde seg til situasjonen dersom han er fullstendig fraværende på jobb når han først har permisjon. Hvorfor det er slik kommer ikke tydelig frem i intervjuet.

Fredrik hadde også hørt at fedre som valgte fleksibelt uttak hadde problemer med å koble ut jobben de dagene de var hjemme med barnet, noe som ble ansett som en belastning av fedrene. Gunnars utsagn karakteriserer også denne forståelsen: ”*Det var mest fordi at i den perioden jeg skulle være ute i pappaperm så ville jeg bare ha det å tenke på*” og ”*det var mest for å få sammenhengende tid da, slik at jeg slapp å tenke på jobb*”. I lys av Blumers (1989) symbolske interaksjonisme forstår jeg det slik at fedrene mener at ved å ta fedrekvoten sammenhengende vil den fungere som en grensesetter mot arbeidslivets krav for fedrene. Dette fremstår som viktig for fedrene, og dermed blir deres valg om å ta fedrekvoten sammenhengende meningsfullt for dem. Om dette fungerer mer som et ønske enn faktisk praksis, skal jeg belyse i oppgavens andre analysekapittel.

5.2 Fedrenes forståelser av foreldrepermisjonen

I dette avsnittet skal jeg undersøke hvordan fedrene i utvalget mitt forstår foreldrepermisjonen. Som nevnt har mødre ni uker forbeholdt foreldrepermisjon hvor tre uker er før fødsel og seks uker rett etter fødsel. Fedre har ti uker forbeholdt foreldrepermisjon kalt fedrekvoten. Ved 80 prosent dekningsgrad får foreldre 37 uker foreldrepermisjon de kan dele fritt mellom seg, mens ved 100 prosent dekningsgrad får foreldre 27 uker (BLD 2010). Som vist har fedrekvoten stor oppslutning og idealer om den nærværende far og likstilling står sterkt i det norske samfunnet. Til tross for dette tar mødre fortsatt ut cirka 88 prosent av foreldrepengene (Bringedal og Lappegård 2012a). Jeg lurer derfor på om fedrenes forståelser av foreldrepermisjonen kan ha en relasjon til denne skjeve fordelingen. Et annet moment er også om foreldrepermisjonen kan representerer et bilde som illustrerer et mer egalitært og forhandlingsbasert forhold mellom far og mor når det gjelder fordelingen.

5.2.1 "Det blir egentlig litt mors permisjon..."

I mitt utvalg fremkommer det en forståelse om at foreldrepermisjonen er mors permisjon hos et fåtall av fedrene. Denne forståelsen fremkommer tydeligst hos Gunnar og David. De valgte å ta ti uker fedrekvote, mens mødre tok resten av foreldrepermisjonen. Det som er interessant er at begge fedrene vet at lovverket har bestemt at foreldrepermisjonen kan deles mellom foreldrene slik de selv vil, men at de fortsatt mener at det er mors permisjon.

Gunnars utsagn forteller hvordan han forholder seg til foreldrepermisjonen: *"Ja, jeg vil si det, at det blir litt mer mors permisjon ja. Jeg tenker litt praktisk i forhold til det da. I og med at hun har pupp og det er veldig bra for barnet. Så ja, det blir egentlig litt mors permisjon"*. Det som særpreger Gunnars forståelse er at han fremmer argumentet om at det er *"mest praktisk"* å gjøre det slik på grunn av amming. David trekker også frem amming som argument, men slik jeg oppfatter hans begrunnelse, er den langt mer ideologisk forankret når det kommer til kjønnsforskjeller:

"I vårt forhold så har det ikke vært noen andre alternativ enn at hun tar den delbare permisjonen. Etter han ble født så ser jeg hvor naturlig det er at mor går hjemme. Og at det med matinga, det første halvåret, i alle fall hos oss, med amming selvfølgelig, det er jo noe vi ikke kan bidra med før cirka etter ett halvt år da. Og derfor er det veldig naturlig at hun i alle fall tar det første halvåret. Så tror jeg det har noe med tradisjoner å gjøre. At vi er vant til at våre foreldre og våre venner gjør det på denne måten. At mor tar store deler av permisjonen. Men fra gammelt av så hadde vel ikke fedre noe permisjon heller. Jeg vet ikke hvor mye det er

*nå, men jeg har registrert at det er en uke mer enn de som ble født før 1. juli 2009. Og i år så blir det vel utvidet med to nye uker. Så jeg tror det har veldig mye med tradisjon, om hva man er vant til å se i rundt seg. **Du snakka litt om at moren hadde andre instinkt. Kan du si noe mer om det?** Jeg tror det er omsorgsbiten. Og en så enkel ting som at jeg sover veldig godt om natta, mens mor sover veldig dårlig om natta. Om det har noe med at jeg slapper av fordi jeg vet at hun er våken, det skal være usagt (ler). Det er litt vanskelig å si hva det er, men. Særlig det der med nattesøvn, det med barselstårer, sånne følelser etter fødselen. Så jeg følte at hun hadde en veldig annen reaksjon enn det jeg hadde. For hun fikk sånne voldsomme barselstårer. Vi var redd for at det var fødselsdepresjon, men det var visst helt normalt de første ukene. Og da ble jeg mer sånn, da skulle jeg passe på familien min. Så jeg var veldig sånn fryktløs og, det er vanskelig å forklare det og (ler), men da skulle jeg ta vare på dem og legge til rett for at hun skulle få det best mulig med barnet da. Sånn at jeg tror nok at naturen har tildelt oss egenskaper som vi ikke helt er kvitt fra steinalderen av. Så vi har visse instinkter, mor og far, som blir vekket i oss i en sånn situasjon. Det er jeg ganske sikker på.” (David)*

Min opplevelse her er at Davids forståelse bygger på en biologisk tankegang om at det er forskjellene mellom kjønnene som har vært utslagsgivende for hvorfor han anser foreldrepermisjonen som mors permisjon. Han begrunner dette med at mor ammer, men relaterer også dette til gamle tradisjoner som tar utgangspunktet i at mødre er omsørgere og fedre forsørgere. Dette kan relateres til Brandth og Kvandes (2003) som fant ut at noen fedre valgte å ikke ta deler av foreldrepermisjonen fordi de anså det som naturlig at mødre var hjemme med barna, og at fedre var på jobb for å tjene penger. David oppgir også nattesøvn som eksempel på hvilke egenskaper som skiller menn og kvinner fra hverandre, men gir også uttrykk for at han ikke vet om dette er tilfeldig eller medfødt. Videre trekker han frem mors barselstårer som igjen bygger under hans forståelse om at det er forskjell mellom kjønnene. Denne forståelsen støttes i Brandths (2002) forskning hvor det fremkommer en forståelse om at amming blir brukt som argument av fedrene for hvorfor de ikke tok deler av foreldrepermisjonen. Dette kan relateres til WHO's (2001) ammeanbefalinger som kan sies å fungere i stor grad normerende for hvordan Gunnar og David forstår den delbare foreldrepermisjonen. Videre reflekterer David over sin forståelse av den delbare foreldrepermisjonen:

”Jeg synes at moren burde få en større del av permisjonen som burde vært utelukkende hennes. Tre eller fem måneder, det er vanskelig for meg å si. Mulig jeg er gammeldags, men (ler). At kroppen skal få komme seg, så er seks uker veldig lite. Men for all del, jeg synes mine ti uker er luksus. Fjorten uker i alle fall det. Da snakker vi plutselig 20 uker fri i løpet av ett år da, inkludert ferie. Det synes jeg er veldig mye, jeg. (...) Vi er jo verdt like mye for barnet.. Det synes jeg i aller høyeste grad. Men mor har jo sterkere rettigheter enn far i hele denne prosessen, hun får mye mer oppmerksomhet i hele denne her gravid- og fødselsprosessen. Naturlig nok. Så vi er jo på en måte bare en støttespiller gjennom hele graviditeten, fødselen og tiden etterpå. Da hadde det vært unaturlig at vi skulle ha delt permisjonstiden likt. Sånn som kroppen og hodet til mor har gjennomgått noe som hverken kroppen eller hodet mitt har måtte gjennomgått. Så vi er ikke likestilt, på ingen måte.” (David)

Her trekker David frem mors slitne kropp som trenger restitusjon på grunn av graviditet, fødsel og amming. Jeg oppfatter det også slik at David mener at foreldrepermisjonen er en ”premie” til mors kropp fordi det er hun som har vært gjennom hele prosessen, noe som også fremkommer i tidligere forskning (Brandth 2002; Brandth og Kvande 2003). Dette poengterer også Erlend:

”Både mor og barn ble såpass preget av en hard fødsel. Så det ville vært håpløst av meg å ta fem måneder permisjon. For mor var ikke i fysisk eller psykisk stand til å gå ut i arbeid. Det var på en måte ni måneder som måtte til for henne”. (Erlend)

I dette tilfellet viste det seg at årsaken til at Erlend i hovedsak valgte å ikke ta mer foreldrepermisjon var først og fremst fordi hans partner trengte hele permisjonstiden for å komme seg etter en hard fødsel. Slik jeg oppfatter Erlend tar han hensyn til mors helse ved å ikke ta ut foreldrepermisjon. Videre reflekterer han over dette og forteller at han gjerne vil ta en del av foreldrepermisjonen om de skulle få et barn til og slenger på en kommentar om at ”så da kan det godt hende at det blir mer forhandling”. Slik jeg oppfatter Erlend mener han at denne forhandlingen da vil foregå med mor fordi han tror at hun kommer til å ville ha mye permisjon neste gang også.

En annen årsak til at fedrene mener at foreldrepermisjonen egentlig er mors permisjon kan relateres til argumentet Gunnar og David trekte frem når de forklarte hvorfor de ikke valgte å ta en del av foreldrepermisjonen - lønnsomhet. Davids utsagn beskriver dette: ”Jeg kunne som sagt ha tatt lengre permisjon, men den økonomiske situasjonen og min lønn, var grunnen til at jeg ikke tok mer da”. Begge fedrene tjener mer enn mødrene og de jobber i privat sektor. I utgangspunktet blir ikke familieøkonomien påvirket av hvem som tar foreldrepermisjon fordi den som tar ut foreldrepenger får utbetaling etter sin egen inntekt (St.meld. nr. 8 (2008-2009)). I virkeligheten blir lønnsomheten noe annet fordi foreldrepenger har en øvre inntektsgrense på 6G (453 846 kroner i 2010) (BLD 2010). Siden det er flere fedre som overstiger denne grensen enn mødre, vil familien få et økonomisk tap om far tar ut mer foreldrepermisjon enn fedrekvoten. Dette er med mindre han har en avtale med arbeidsgiver om at han skal betale mellomlegget. Siden de fleste foreldre velger 80 prosent dekningsgrad i lønn betyr det at denne reduksjonen av lønn koster mest for den som tjener mest, hvilket som regel er far (St.meld. nr. 8 (2008-2009)). Det må påpekes at jeg ikke vet om deres arbeidsgivere har bestemt om de skal betale mellomlegget mellom fars lønn og 6G eller ikke.

Så om lønnsomhetsargumentet deres er basert på noe de tror eller vet, kan jeg ikke gjøre meg opp en mening om. Begge fedrene forteller at de frivillig kunne ha tatt mer permisjon, men på grunn av amming, mors kropp, tradisjoner og biologi – og lønnsomhet - følte de at de løste det på best mulig måte.

I lys av Blumers (1986) symbolske interaksjonisme kan fedrenes forståelser av foreldrepermisjonen som mors permisjon relateres til at fedrene forstår seg selv og sin rolle. For meg virker det som at fedrene mener at dette fremstår som den riktige forståelsen, og dermed praksisen for sin egen del. Dette kan knyttes til situasjonen de er i. De forstår amming som viktig for barnet, mor/barn-forholdet er naturlig og at mor trenger tid til å komme seg etter graviditet og fødsel. Deres forståelse her blir da at foreldrepermisjonen bidrar til at mødrene kan oppnå dette, og fedrene tar hensyn til dette.

5.2.2 "Det skal likestilles..."

I utvalget mitt er det flertallet som forstår foreldrepermisjonen som delbar mellom foreldrene. Arnes sitat er karakteristisk for denne forståelsen: *"Nei, jeg synes det blir litt for dumt at det automatisk skal være mors permisjon da. Jeg ser ingen verdens som helst grunn til at det er det"*. Fedrene bruker likestilling som argument for denne forståelsen, og vi ser det i Ivars utsagn når han reflekterer over hvorfor han mener at foreldre skal dele på foreldrepermisjonen: *"Det er vel i hovedsak at det skal likestilles så mye som overhodet mulig"*. Slik jeg forstår Ivar mener han at likt fordelt mengde permisjonstid mellom foreldrene er et tegn på likestilling i forholdet. Denne forståelsen fremkommer også som et funn i Brandth og Kvandes (2003) studie. Arne forteller at han mener det bør jobbes mer med å vise foreldrene at foreldrepermisjonen kan deles mellom foreldrene slik de selv vil. Han sier:

"Selv om vi kaller det ti eller tolv uker fedrekvote så kan far ta ut veldig mye mer. Det tror jeg kanskje er en ting som er litt underkommunisert. Tror kanskje glatt at de kunne hatt en kampanje for å prøve å stimulere mer til at en skulle ha mer fordeling." (Arne)

Slik jeg oppfatter Arne har han en forståelse om at foreldre bør bli informert om at fedre kan ta ut foreldrepermisjon. En årsak til dette kan være at han mener at foreldre ikke vet at foreldrepermisjonen er delbar. En annen årsak kan være at han mener fedre føler de ikke kan ta en del av foreldrepermisjonen, av ulike grunner. Arnes forståelse kan knyttes til en

farskapsdiskurs på grunn av at han knytter sine argumenter til foreldrepermisjonen som en juridisk rettighet fedre også har (Hobson og Morgan 2002).

Selv om fedrene mener at foreldrepermisjonen er delbar, har flere av dem reflekterte meninger rundt hvordan dette påvirker ammesituasjonen for mor og barn. Christians utsagn karakteriserer dette:

*”Det er noe med den tredelinga [av foreldrepermisjonen] som jeg synes er fascinerende. Samtidig så mener jeg at, jeg klarer ikke... Altså en ting er å rasjonalisere rundt å sikre rettigheter, men jeg synes på en måte det er noen biologiske fakta oppi her som jeg synes det er vanskelig å rasjonalisere rundt. Det må vurderes fra person til person. Så jeg tør ikke si noe. **Når du sier biologisk, hva mener du da?** Ja, da mener jeg alt som er knyttet til fødsel og amming og morsrollen. Jeg synes det er et vanskelig tema.” (Christian)*

Slik jeg oppfatter disse fedrene i utvalget forstår de at foreldrepermisjonen er delbar, men de uttrykker en viss usikkerhet relatert til mors kropp, relasjon til barnet og amming. Denne forståelsen preger fedrenes tanker, og dermed deres handlinger relatert til fordeling av foreldrepermisjonen. Mine funn tyder på at flere av fedrene ønsket å ta ut enda mer foreldrepermisjon, men at usikkerheten rundt amming og mor/barn-forholdet stoppet dem. Ivars utsagn er karakteristisk for denne forståelsen: *”Jeg tror vi har vært enige om stort sett alt altså. Veldig lite diskusjon om fordeling. Mor skulle gjerne ha gitt meg mer permisjon, men av praktiske årsaker ble det ikke sånn”*. I dette tilfellet fungerer amming som et hinder for fullstendig likestilling mellom foreldrene som er i tråd med tidligere forskning (Brandth 2002; Brandth og Kvande 2012).

Fra et symbolsk interaksjonistisk ståsted fremstår likestilling gjennom jevnere fordeling av permisjon mellom foreldre som viktig for fedrene, men i varierende grad. Fedrene oppfatter seg selv som likestillingsentusiaster, og dette fører til at de forstår foreldrepermisjonen som delbar mellom foreldrene. Selv om alle fedrene mener dette, betyr det ikke at alle fedrene tar i bruk foreldrepermisjonen. Det er flere årsaker til at de ikke tar den i bruk. En årsak kan som sagt relateres til amming, men også foreldrenes yrkestilknytning.

5.2.3 Foreldrepermisjonens forhandlinger

Som nevnt tidligere var en av intensjonene bak innføringen av fedrekvoten at den skulle styrke fedrenes forhandlinger om å ta foreldrepermisjon med deres partnere (Farstad 2010).

Siden idealet om den nærværende far og den likestilte familien står sterkt i dag, hadde jeg en antakelse om at fedrene ville beskrive situasjoner hvor de diskuterer fordeling av foreldrepermisjonen med partnerne sine fordi de vil ta en del av foreldrepermisjonen. En annen årsak til denne antakelsen om mer forhandling mellom mor og far, er basert på Beck og Beck-Gernsheim (2002) som hevder at vi har gått fra å være en kjernefamilie basert på kjønnsdeling i forhold til arbeid, til en postfamilial familie. Dette innebærer en antakelse om at familier i dag baserer seg på egalitære og forhandlingsbaserte relasjoner. I mitt utvalg forteller ingen av fedrene at det har oppstått noen særlig grad av forhandling eller diskusjon om fordeling av foreldrepermisjon mellom dem og deres partnere. Dette gjelder både fedrene som tok foreldrepermisjon, og fedrene som bare tok fedrekvoten. Arnes utsagn karakteriserer det jeg oppfatter som den gjeldende situasjonen hos fedrene: ”*Det var veldig enkelt og greit. Ingen diskusjoner rundt det*”. Gunnars utsagn understreker også dette: ”*Jeg kan ikke huske på at det var noen situasjoner der vi hadde argumenter og diskuterte. Så vidt jeg husker på så var det egentlig aldri noe tema. (...) Vi var egentlig veldig enige*”. Fedrene fremhever at de ikke hadde diskusjoner med sine partnere.

Det at fedrene forteller at de ikke har opplevd at det har oppstått en diskusjon eller forhandling mellom fordelingen av foreldrepermisjonen kan være av flere årsaker. Det kan tenkes at begge foreldrene var enige om fordelingen fordi de mente dette var den beste løsningen for dem som familie. Siden jeg bare har intervjuet fedre er det bare deres side av saken som fremkommer her. Det kan selvfølgelig tenkes at fedrenes partnere oppfattet fordelingen av foreldrepermisjonen annerledes enn hva fedrene fremstilte det for meg.

Siden fedrene oppfattet fordelingen av foreldrepermisjonen som en situasjon uten diskusjon og forhandling mellom dem selv og sine partnere, kan dette relateres til Blumer (1986) som påstår at aktører oppnår en felles situasjonsdefinisjon når de samhandler med andre mennesker. Det kan derfor tenkes at fedrene og deres partnere er så godt kjent med hverandres ønsker og behov relatert til familie- og yrkesliv at de hadde en felles tanke om hvordan de skulle organisere foreldrepermisjonen før de fikk barn. Dette kan også ses i lys av Giddens’ (1991) begrep om *rene forhold* (pure relationships). Det innebærer at mennesker inngår et samliv fordi de har lyst og at de får noe personlig ut av det. I dette tilfelle kan det være at fedrene og deres partnere hadde samme ønsker i forhold til permisjonsfordeling som gjorde at de begge fikk en følelse av at de organiserer foreldrepermisjonen ut i fra det de selv vil. Giddens’ begrep (1991) om *sammenløpende kjærlighet* som limet i et forhold

underbygger denne forståelsen. Det er kjærligheten til hverandre som er limet i familien, ikke tradisjoner som sier at fedrene må fordele foreldrepermisjonen på en bestemt måte. Det er foreldrenes egne, individuelle ønsker som bestemmer om de skal fordele foreldrepermisjonen eller ikke.

Basert på materialet virker det ikke som at det har oppstått en tydelig maktsituasjon mellom foreldrene når de har organisert foreldrepermisjonen. Dette kan ses på som en indikator på at mor/far-forholdet er egalitært og forhandlingsbasert som Beck og Beck-Gernsheim (2002) beskriver det. Jeg oppfatter det slik at fedrene føler at de har tatt individuelle valg basert på hva de som foreldre ville gjøre og hva som passet dem best i den situasjonen de var i. Derfor kan det tenkes at fedrenes valg om å dele eller ikke dele foreldrepermisjon med mor, fremstår som et resultat av deres refleksive valg og aktive beslutninger. Dette kan ses i lys av Giddens (1991) som mener at mennesket lager sin egen narrative historie om seg selv, og at den er internt selvreferensiell. I dette tilfellet betyr det at fedrene forholder seg til foreldrepermisjon ut i fra en forståelse om det som skjer med dem selv. Argumentene de bruker for å forklare at foreldrepermisjonen er mors permisjon eller ikke, baserer seg på det som skjer med dem, det private. Amming, lønnsomhet og likestillingsideal er eksempler på dette. Fedrene viser ”hvem de er” gjennom hvordan de forholder seg til foreldrepermisjonen. Noen fedre vektlegger mors kropp, mens andre vektlegger likestilling. Disse ulike argumentene viser fedrenes moralske uttrykk.

5.3 Fedrenes forståelser av norsk omsorgspolitik

Gjennom hele mitt materiale viser det seg at fedrene gir fedrekvoteordningen en bred støtte som samsvarer med tidligere forskning (Bringedal og Lappegård 2012b). Fedrene gir også uttrykk for at de i stor grad også støtter den norske omsorgspolitikken som inkluderer hele omsorgspermisjonsordningen. Erlends utsagn gjenspeiler dette:

”Den er fabelaktig. Helt magisk. Jeg synes det er helt utrolig å bo i et land som har laget et system som gjør at det går an å være en barnefamilie på en så lettvinnt måte som vi har det. Og jeg tror at det er helt unikt, og veldig bra. Ja, veldig sterk tilhenger av det å ha gode systemer. For hvis ikke så blir det opp til den enkelte, og det jeg tror ville ha skjedd da, er at vi fikk flere veldig sårbare barn som hadde en begynnelse i livet uten far. De har laget et system som fanger opp ufordringer tidlig. Og det synes jeg er helt fantastisk..” (Erlend)

Fedrene bruker positivt ladete ord for å beskrive hvordan de oppfatter den norske omsorgspolitikken. Det fremkommer også en forståelse om at fedrene mener at Norge har en

særegen og unik organisering som følge av statens samarbeid med familien. Jeg oppfatter det slik at ingen av fedrene tar det som en selvfølge at staten skal betale for at foreldre tar permisjon. Noen av fedrene reflekterer over andre land og kontinenter, som Sør-Amerika og USA, som ikke har en slik ordning vi i Norge har. En far beskriver for eksempel det å være født i Norge som ”å vinne i lotto”. Davids utsagn illustrerer dette:

”Jeg synes at vi er i et land, født med puter under armene. Ett år betalt fri med våre egne barn, det er helt fantastisk. Jeg vet jo, sånn i forhold til resten av verden, så er det ingen som kan sammenligne seg med oss.” (David)

Et annet funn som representerer fedrene i utvalget er at ingen av dem forstår omsorgspolitikken, og spesielt fedrekvoten som ordning, for invaderende. Et knippe utsagn som illustrerer denne forståelsen er som følger:

”Vi er jo vant til å bli styrt av staten (ler). Det er vi fra vi står opp om morgenen det. Så enkelte ganger så tror jeg kanskje det er greit at vi ikke får bestemme selv. Invaderende synes jeg er feil ord å bruke. Om de hadde åpna opp til større grad av fleksibilitet, så vet jeg ikke om den hadde blitt benytta i større grad heller. Jeg tror kanskje i enkelte ting, så kunne det har ført til flere konflikter også. Men igjen, det er jo fordi jeg ser på det som at far har ti uker, og mor har resten. Men det er jo ikke sånn. Men det er det som stemmer i mitt hode da.” (David)

”Da kan en bare la være. Hvis det er det som passer de. Det skjønner jeg ikke. Jeg skjønner ikke argumentet i det hele tatt. Jeg synes den ikke er invaderende på noe som helst vis. Det er jo de som er motstandere mot at far skal være hjemme som mener det, og det får de bare mene. Det er helt motsatt i forhold til hva jeg tenker.” (Erlend)

Som vi ser, uttaler flere av fedrene seg direkte når de forklarer hvorfor de ikke mener at den norske omsorgspolitikken er for invaderende. Slik jeg oppfatter fedrene forstår de fedrekvoten og foreldrepermisjonen som et godt tilbud til foreldre i Norge. Denne forståelsen kan også ses i sammenheng med at flere av fedrene mener at dersom fedrekvoten blir fjernet vil det føre til at fedre velger bort permisjon, noe de forstår som en negativ konsekvens. Dette kan være fordi fedrene mener at barnet har godt av en nærmere kontakt med far allerede i dets førstelevår. At fedrene støtter fedrekvoten kan ses i sammenheng med funnene til Bringedal og Lappegård (2012a) om at det store flertallet av norske fedre og mødre gir sin støtte til denne ordningen.

Fedrenes holdninger og moralske verdier kan gjenspeiles i deres utsagn som den norske regjeringen fører i dag i forhold til omsorgspolitikken. Dette kan ses i lys av Blumers (1986) symbolske interaksjonisme ut i fra at fedrene gir uttrykk for at de mener omsorgspolitikken, og spesielt fedrekvoten, er en ordning som de mener har positive konsekvenser for dem selv.

Fedrekvote og foreldrepermisjon muliggjør at fedrene får delta mer i barneomsorgen, noe som fremstår som et ønske hos dem alle. Fedrene tillegger derfor ordningene en viktig mening i deres relasjon til staten, og dette kommer til uttrykk gjennom positive utsagn.

I mitt utvalg fremkommer det også refleksjoner over omsorgspolitikken sine mindre gode sider hos noen av fedre. Til tross for en sterk tilhengerside hos fedrene er det spesielt et konkret punkt som fremkommer relatert til foreldrepermisjonen. Jeg vil avslutte dette analysekapitlet med Ivars konstruktive utsagn og spørsmål:

”Ellers så synes jeg at det er helt håpløst at det ikke er individuell opptjening på permisjonsrettigheter. Det er helt fantastisk dårlig. Jeg kan ikke fatte og begripe at far ikke skal ha muligheten til å jobbe seg opp egne permisjonsrettigheter. Jeg synes det er veldig rett jeg. Men jeg er veldig i mot det her med at det ikke er individuelt opptjent. For eksempel ved at far har vært i full jobb, men ikke mor, så får ikke far permisjon. Hva er argumentet for det?” (Ivar)

5.4 Oppsummering av funn

I dette analysekapitlet finner jeg ut at hvordan fedrene ser på seg selv som fedre, hvordan de handler, og hvordan de forholder seg til barnet, mor, arbeidsgiver og staten – noe som er med å påvirke hvordan de forholder seg til fedrekvoten og foreldrepermisjon. Deres forståelser bygger også på ulike diskurser som påvirker dem i ulike retninger, samt samfunnsendringer som påvirker familielivet er med å bidra til dette. Mine funn illustrerer dette:

Fedrene forstår fedrekvotebruken som selvsagt fordi de vil være nærværende fedre og utvikle selvstendig kontakt med barnet. På en annen side blir bruken selvsagt fordi de anser den som øremerket. Dette betyr at den faller bort om den ikke blir tatt i bruk og de forstår den som en rettighet. Videre anser fedrene kvoten som en arbeidstakerrettighet i forhold til fedrenes yrkestilknytning. Fedrene vektlegger også at fedrekvoten har positive konsekvenser for likestillingen mellom menn og kvinner fordi de deler på gleder og byrder som hører familie- og arbeidslivet til.

Det som fremstår som en mindre selvfølge relatert til fedrekvotebruk er hvordan de skal organisere den. Her vektlegger fedrene forskjellige momenter som fører til at de organiserer den forskjellig. Amming og ferietid med familien er faktorene som fremkommer som argument for *når* fedrene tar ut fedrekvoten. Når det kommer til å ta fedrekvoten *sammen med*

mor kommer det frem at ferietid sammen med familien er argumentet, og for å ta kvoten *alene* er det fordi at fedrene vil prøve å ha hovedansvaret for barnet selv i en periode. Noen av fedrene velger *fleksibelt uttak* av fedrekvoten fordi de ville bruke deler av den som ferietid sammen med familie, og noen gjorde det fordi de mente at det ville bli kjedelig å gå hjemme hver dag over en periode på ti uker. Argumentene for å ta den *sammenhengende* var fordi at fedrene mente at det vil være best for arbeidsplassen og dem selv at de var borte i en sammenhengende periode. Dette var fordi at dette ble enklere for kollegaer og kunder å forholde seg til dette, og at da slapp fedrene å tenke på jobb når de var hjemme i permisjon.

Videre finner jeg ut at noen fedre anser *foreldrepermisjonen som mors permisjon* og de begrunner dette med at de må ta hensyn til mors kropp, amming og lønnsomhet. Fedrene som anser *foreldrepermisjonen som delbar* mellom foreldre vektlegger der i mot likestilling mellom mor og far, men uttrykker også en usikkerhet om hvordan de skal forholde seg til mors kropp og amming.

Til slutt fremkommer det at fedrene i stor grad fornøyde er med *omsorgspolitikken* som blir ført i Norge. De ser i hovedsak på fedrekvoten og foreldrepermisjonen som gode og velfungerende ordninger, og mener ikke at staten intervenerer for mye på familienivå.

6 ANALYSE: FEDRENES FARSKAPSPRAKSISER

I PERMISJONEN

I dette kapitlet analyserer jeg deler av datamaterialet som er relevant for å besvare oppgavens andre problemstilling som er: *Hvordan "gjør" fedre farskap i permisjonstiden sin?* Målet mitt er å avdekke ulike farskapspraksiser fedre gjør i permisjon. Kapitlet vil i stor grad være preget av en empirisk analyse hvor jeg benytter begrepet farskapspraksis mer som et verktøy for å betegne fedrenes handlinger i permisjonen som er relatert til barneomsorg, aktiviteter med barnet, husarbeid og kontakt med jobben. Deretter avslutter jeg med en drøftning av funnene opp mot problemstillingen.

6.1 Fedrenes omsorgsarbeid

I dette delkapitlet er jeg opptatt av fedrenes praksiser relatert til barneomsorgen de utfører når de er i permisjon. Med begrepet barneomsorg mener jeg fedrenes handlinger som innebærer det som har med barnets behov å gjøre, som bleieskift, mating, soving og lignende. Mitt fokus vil være på fedrenes handlinger relatert til dette, og ikke eksplisitt på fedrene som personer og deres egenskaper. Jeg har valgt å dele inn farskapspraksisene relatert til omsorgsarbeidet i to: 1) fedrene som var alene hjemme og 2) fedrene som var hjemme sammen med mor. I mitt utvalg var det bare David som tok hele permisjonstiden sin (fem uker fedrekvote) sammen med mor. Det var også noen av fedrene som delvis var sammen med mor i en liten periode av permisjonen sin, men når de omtaler en vanlig dag hjemme i permisjon er dette relatert til de dagene de var alene hjemme med barnet. Jeg har valgt denne inndelingen fordi jeg finner et tydelig skille mellom beskrivelsene av farskapspraksisene til David og de andre fedrene når de beskriver hvordan de forholder seg til barneomsorgen.

6.1.1 Alene hjemme

I Brandth og Kvandes (2003) studie fant ut at fedrene som var alene hjemme hadde følgende karakteristikk: Fedrene ønsket å oppnå samme intimitet til barnet som mor og de fikk en følelse av den langsomme tiden i permisjonstiden sin. Videre vektla fedrene kvantitativ tid sammen med barnet som viktig, og det fremkom at omsorgspraksisene deres var en

kompetanse de hadde utviklet gjennom samvær med barnet. Disse karakteristikkenes av farskapspraksiser finner jeg også hos fedrene som var alene hjemme i permisjonstiden sin.

Den langsomme tiden

Først og fremst blir det tydelig for meg at fedrene kommer inn på sporet av den langsomme tiden (Brandth og Kvande 2003; Hylland Eriksen 2001). Dette innebærer at fedrene beskriver dagene sine ut i fra barnets behov, og at det er dette som er hovedfokuset i permisjonstiden.

Gunnars utsagn illustrerer dette:

”En vanlig hverdag var vel at vi var oppe i, barnet var jo egentlig veldig grei da, det sov i alle fall til syv. Så fra syv til åtte mens mor stod opp og gjorde seg klar så brukte barnet vårt og jeg da, å ligge litt oppi senga og lese litt bok og kosa oss. Så stod vi opp når kona dro på jobb. Så da hadde vi frokost. Og littegrann lek. Og så var det en dupp til cirka halv ti –ti. Og da kunne barnet faktisk sove så mye som ett par timer. Så fra cirka ti til tolv sov det. Og da var det jo husarbeid. Klesvask, klesvask og atter klesvask. Vi hadde ikke tørketrommel da. Det anskaffa vi oss i sommer. Så takk til han eller hun som fant opp det. Så jeg syns det gikk mye i klesvask, mye håndduker og kluter, bodyer og sånt. Så det var fra cirka ti til tolv. Så i halv tolv – tolv-tiden så, ja, barnet brukte å sove til hun våkna av seg selv. Og da var det lunsj, så da var det brødmåltid. Og etter lunsj så, hvis vi ikke var ute og gikk, for av og til når barnet tok første duppen så brukte jeg av og til å gå tur. For da syns jeg at det sov så mye bedre og fikk se litt på våren. Så hvis jeg ikke gjorde husarbeid, så var jeg ute og gikk tur. Og hvis jeg gjorde husarbeid, så var vi ute og gikk tur etter lunsjen da. Da var barnet cirka våken ett par timer, så hadde det en ny dupp fra cirka to til tre da. En halvtime, trekvarter. Så ikke noe senere enn tre tror jeg. For da kom også mor hjem. Og da var det middag.” (Gunnar)

Som vi ser hos Gunnar er hverdagen i aller høyeste grad styrt av når barnet skal spise, sove og leke. Husarbeid, klesvask og noen ganger turgåing blir gjort når barnet sover. Dette kan ses som en indikator på at fedrene trekker ut tiden ved å gjøre slike oppgaver når barnet sover. Fedrene beskriver dager som i stor grad er preget av faste rutiner og gjøremål, noe jeg mener kan kjennetegne faktorer som innebærer trygghet og forutsigbarhet for både far og barn. Dette trygghetsaspektet kan eksemplifiseres av Ivar som forteller hva han mener er viktigst å gi barnet: *”Trygghet, det er det aller viktigste. (...) Det er å være der når barnet ditt trenger deg. Nærheten, at du er synlig”*. Å være til stede for barnet er viktig for fedrene, og dette oppnår de gjennom å bruke tiden sin sammen med barnet. Fedrene relaterer også permisjonstiden sin til glede og hygge, noe som også gjenkjenner den langsomme tiden, samtidig som de vektlegger å oppleve at barnet modnes og utvikles kontinuerlig. Ivars utsagn kan også karakterisere dette: *”Å få kontakt med barnet, det har vært en utrolig givende periode i barnets liv. Kryper og går, lærer å spise, kontakt”*. Gunnars refleksjoner rundt hans oppfylte forventninger til permisjonstiden oppsummerer tankegangen om den langsomme tiden:

”Jeg er glad for at jeg ikke planla så mye. At jeg ikke tenkte ”det skal vi gjøre og det skal vi gjøre”. Det var liksom mer å bare flyte med og ikke tenke så mye på det og være i nuet. Å ta dag for dag. Men det var nok, i perioder så var det mer travelt enn jeg kanskje forestilte meg. Andre perioder så gikk det fint da. Når det var fint vær og vi var ute og gikk, og hun sovnet. Den tilstedeværelsen overrasket meg veldig positivt da, som behagelig da. Det var ei veldig fin tid synes jeg. Å gå hjemme om dagene eller gå seg en tur, vi to bare. Å få den tida sammen synes jeg. Det hadde jeg ikke tenkt over på forhånd. Den synes jeg ga meg mye.” (Gunnar)

I lys av Morgans (2011a) praksisbegrep ser vi at fedrenes farskapspraksiser er sterkt knyttet til barnets behov som styrer deres hverdag i permisjonstiden. Barnet står i sentrum, og dette fører til at deres farskapspraksiser i forhold til omsorgsarbeidet er førende ved at de styrer tid og gjøremål etter barnet.

Kvantitet og tid

Noe som er interessant er at alle fedrene snakker om *tid*. Dette er et gjennomgående tema hos alle fedrene. I materialet mitt fremkommer det at fedrene mener permisjonstiden de er sammen med barnet sitt har stor betydning for utviklingen av relasjonen deres. Christian beskriver denne forståelsen: *”Jeg tror alle relasjoner til barn skapes ved å tilbringe tid sammen”*. Med dette begrunner han følgende: *Om jeg bare hadde helgene og to timer på ettermiddagen og ett par timer på morgenen, så tror jeg det hadde vært.. ja”*. Her avbryter han seg selv, og jeg tolker det slik at Christian prøver å si at hans forhold til barnet hadde vært annerledes om han ikke hadde tatt permisjon. Fedrene mener at man i større grad opparbeider seg en bedre relasjon til barnet ved å tilbringe mye tid sammen med det. Jeg tolker det slik at fedrene mener at ”mye tid” innebærer i alle fall ti uker fedrekvote. Arne støtter også denne forståelsen:

”Du blir jo kjent med barnet ditt på en annen måte, tror jeg, enn hva hvis du ikke hadde tilbrakt så mye tid i den fasen av liver hvor det utvikler seg mest, kanskje. I tillegg så tror jeg at barnet blir kjent med deg på en helt spesiell måte, i forhold til hvis du ikke er så mye sammen med barnet da.” (Arne)

Arnes utsagn kan ses i sammenheng med Ellingsæter (2009) som fremhever en forståelse om at symbolsk tid blir viktig for foreldre fordi det symboliserer at barna får en god barndom. God tid blir synonymt med å være en god far. Fedrene mener at den tiden de har hovedansvaret for barnet er viktig for hvordan deres relasjon til barnet utvikler seg. Ivars utsagn karakteriserer dette: *”Du får mer kontakt med barnet, du lærer det å kjenne, du får*

ansvaret hele tiden. Det knytter litt større bånd til barnet da. Det har jeg tro på". Fedrene vektlegger mye tid sammen med barnet hvor de har hovedansvaret. Dette kan ses i sammenheng med idealet deres om å være nærværende fedre – som de selv beskriver som gode fedre (jamfør kapittel 5.1.1). De mener at mye tid sammen med barnet fører til et sterkere bånd mellom dem. En årsak til dette kan være at de har hovedansvaret og kommer inn i barnets rutiner. Dette kan ses i sammenheng med at fedrenes omsorgspraksiser i stor grad utviklet deres kompetanse gjennom å bli kjent med barnet, noe som leder oss over til neste avsnitt.

"Learning by doing" – behovsorientert omsorg

I mitt utvalg var det bare to fedre som hadde barn fra før. Jeg vil derfor anta at fedrene hadde lite forhåndskunnskap og erfaring når det gjelder utføring av barneomsorg. I materialet fremkommer det at fedrene har lært å kjenne barnet i stor grad. Harald og Fredriks utsagn kan illustrere hva de har lært i løpet av tiden de har vært i permisjon:

*"Jeg tror det beste for barnet er omsorg jeg, da. Det er mye som ligger i det begrepet, men det er det å se barnet. **Men hvordan gjør du det?** Nei, det er gjennom å ha interaksjon da, og samhandling. Leking og mat. Å vite når det er krokodilletårer og når det er virkelige tårer. Sånne ting". (Harald).*

"Før jeg gikk ut i permisjon så hadde jeg vanskelig med å skjønne og høre forskjellen på sulten-gråt og trøtt-gråt og trenger trøst-gråt. Nå skjønner jeg det. Det føler jeg er veldig fint da". (Fredrik)

Min oppfatning her er at fedrene har lært seg en kompetanse som kommer som en følge av tid sammen med barnet hvor de har hatt hovedansvaret alene. Mor har ikke vært tilstede for å fortelle fedrene om barnet gråter fordi det er sulten eller vil ha oppmerksomhet. Siden de har vært alene med barnet, lærer de å lese sine egne barn følelsesmessig. Ivars utsagn illustrere også dette: *"Hvis barnet skriker så tar jeg det opp og gir henne trøst og mye kroppskontakt"*. Hvordan Ivar og de andre fedrene forholder seg til barnet og omsorgen de gir kan ses i sammenheng med Wærness' begrep "omsorgsrasjonalitet" (SNL 2012). Som nevnt tidligere innebærer dette en praksis som er styrt av kombinasjonene fornuft og medfølelse. Gråter barnet så får det trøst, men fedrene klarer også å skille mellom årsakene bak barnets gråt.

Fedrene gir også uttrykk for at denne kompetanseutviklingen har gjort dem tryggere på seg selv som fedre. Dette kan illustreres av Fredriks utsagn:

*”Jeg blir jo ikke redd for å være alene med barnet. Så det hadde ikke vært noe problem å sende mamma bort på tur, så vi hadde vært hjemme alene en helg, ikke sant. Det ville jeg kanskje ha vært mer nervøs for om jeg ikke hadde vært så mye sammen med barnet. **Så du synes at du har blitt bedre kjent med barnet da?** Ja, og skjønner hennes behov”. (Fredrik)*

Fredrik er avslappet i forhold til å være alene med barnet. Han har lært seg å kjenne barnet i permisjonstiden sin og vet hvordan han skal utføre omsorgen. Fedrene mener at de har opparbeidet seg en omsorgskompetanse i permisjonstiden ved å bruke tid sammen med barnet. I Fredriks tilfelle var barnet syv måneder da han gikk ut i permisjon og på intervju tidspunktet hadde han vært i permisjon i to og en halv måned. Dette kan også illustreres av Erlend som forteller at han synes det er bra å få ha hovedansvaret for barnet i en periode. I hans tilfelle var barnet i overkant fylt ett år, og han hadde vært hjemme i cirka en måned ved intervju tidspunktet. Han mener at ved å få gjøre omsorgen på sin egen måte fører dette til at han får ”*selvtillit i forhold til å passe på barnet og ta vare på det*” som han sier det selv. Videre forteller han at han har fått mer troen på at han ”*gjør det bra*” og mener at dette er noe barnet også merker i hverdagen. Han forteller også, som Fredrik, at om mor skal reise bort er ikke det noe problem, men at han mest sannsynlig hadde følt at det var litt vanskeligere om han ikke hadde vært i permisjon. Gunnars utsagn kan oppsummere denne kompetanseutviklingen:

*”Jeg føler jo det at jeg kjente henne godt da kona var hjemme, men du kommer liksom enda ett hakk nærmere når man er hjemme på fulltid og på en måte har det hovedansvaret kan en si da. Det er veldig lett for meg nå å...på en måte, nå skal kona bort i to dager på sin jobb, så oppleves det som svært lite problematisk. Det å kunne ha hovedansvaret i flere dager, eller hvis jeg skal hjem til hjemmeplassen min så tar jeg med meg dattera mi, så er ikke det noe problem. Jeg føler at jeg kjenner henne såpass bra og vet hvordan hun er og hvis det er noe så kjenner jeg henne på de symptomene om det skal være noe ekstraordinært. Så jeg føler meg veldig trygg, og har fått den tryggheten med at vi var sammen i en god periode. **Tror du at det hadde føltes slik hvis du ikke hadde tatt permisjon?** Blir veldig hypotetisk da, men jeg tror egentlig ikke det. For sånn jeg opplever det med at da jeg gikk ut i permisjon, så lærte jeg henne å kjenne fullt ut da. Det hadde jeg ikke tilegna meg da jeg var på jobb og hun var hjemme. Vi hadde jo tid sammen da og, men det ble aldri.. Eller det ble mer.. Kom enda nærmere da jeg fikk 100 prosent tid og var hjemme 100 prosent på dagtid og hadde det hovedansvaret da. Jeg tror ikke... Jeg er ikke helt sikker på at om jeg ikke hadde hatt permisjon eller at jeg måtte ha tatt mindre permisjon, om jeg hadde hatt samme den samme opplevelsen av det da”. (Gunnar)*

Slik jeg oppfatter fedrene fører det å ha hovedansvaret for barnet på dagtid alene til at de lærer å utføre barneomsorg i samhandling med barnet – altså at de lærer dette underveis i permisjonstiden ved å utføre omsorgsrelaterte handlinger.

Mor versus far

I mitt materiale fremkommer det også at fedrene reflekterer over sin deltakelse i permisjonstiden som hovedomsorgsperson, og at dette er utslagsgivende for hvordan barna forholder seg til mødrene. Dette kan illustreres av Christian og Arne:

”Først og fremst så er det positivt å bli kjent med barnet ditt med å være sammen med det over tid. Det å få en annen tilknytning, at det blir ivrigere på faren sin, synes at far var mer spennende. Det var jo herlig. Og jeg ble ivrigere på barnet. Nå var jeg ganske ivrig fra før men det tror jeg altså. Det er det desidert viktigste.” (Christian)

”Så merker jeg at barnet ble veldig pappadalt da i forhold til veldig mange andre barn som ofte er mammadalt. Det første ordet barnet lærte å si var ”pappa”, det var ikke ”mamma” liksom. Det tok ganske lang tid før barnet sa ”mamma”. Det kan jo være tilfeldigheter, men..” (Arne)

Å ha hovedansvaret for barnet over tid fremstår som meningsfylt for fedrene dette gjør far/barn-relasjonen deres sterkere. Jeg tror at fedrenes refleksjoner rundt sin deltakelse kan stamme fra en forståelse om at siden det er mødrene som er hjemme først, og som oftest er hjemme lengst, så fører det til at de utvikler en kroppslig nærhet til barnet i større grad enn far. Denne intimiteten synes å være noe fedrene også vil oppnå. De vil være jevngode omsørgere som barnas mødre, og mener de oppnår dette gjennom å tilbringe tid sammen med barnet. Tiden fedrene har sammen med barnet, og meningen de tillegger dette, kan ses som en indikator på at fedrerollen har vært, og er i, endring. Dette kan ses i lys av Giddens (1991) begrep om *det refleksive selvet*. Dette fordi fedrene utviser en forståelse om at deres tid sammen med barnet vil utvikle deres forhold til det. Dermed tillegger de alenetid med barnet som viktig. Dette kan ses i lys av Giddens (1991) begrep om det refleksive selvet, fordi fedrene tar i bruk fedrekvoten, og eventuelt foreldrepermisjon, for å få tid med barnet.

6.1.2 Sammen med mor

I Brandth og Kvandes (2003) studie fant de at fedre som var hjemme med mor i permisjonstiden sin hadde andre karakteristikkere som kjennetegnet deres omsorgspraksiser. I mitt utvalg var det bare David som var sammen med mor gjennom hele permisjonstiden sin. De anså permisjon som ”premie” til mors kropp (jamfør kapittel 5.2.1), og de fungerte som støttespillere for mødrene i barneomsorgen. Videre fortalte fedrene om en tid som var hurtig og fragmentert. Det fremkom også at de ikke lærte seg å se barnas like godt som mødrene gjorde. Disse kjennetegnene preger i stor grad David i mitt utvalg.

Tid: fokusert, fragmentert og hurtig

David valgte å ta fem uker av fedrekvoten sammenhengende og supplerte dette med fire uker ferie. I motsetning til de andre fedrene omtalte David denne tiden som en ”kanon ferie”. Han anså permisjonstiden sin som en ferie sammen med familien. Det som skiller han fra de andre fedrene er at han oppgir langt mindre detaljerte beskrivelser rundt barneomsorgen og rutinene de hadde rundt dette. Dette kan illustreres når han reflekterte over omsorgsarbeidet:

”Da vi kom til den stellebiten, da forstod jeg mye bedre rutinene hans, selv om mora hadde forklart meg det. Opp til ni timer på jobb er ganske mye, sant, så jeg gikk glipp av ganske mye de fem første månedene. Men det forstod jeg veldig fort, rutinene hans. Så typisk dag, vi stod opp sammen når han våkna, han sov veldig godt om natta. Så det betyr mye. Så vi stod opp halv syv – syv cirka hver dag. Og da, ja, jeg føler at jeg tok en stor del av stellinga fordi at jeg hadde sjansen. Etter hvert så ble det mer og mer mating, grøt og melk og middag, så jeg fikk ta del i det. I tillegg til at han mellom fem og syv måneder da jeg var hjemme, så skjedde det veldig mye. Han begynte å røre seg mer, begynte å respondere litt mer. Og det var veldig koselig. Lekte selvfølgelig, herja med barnet, ja.” (David)

Selv om han forteller om barnets behov for mat og søvn, oppfatter jeg det slik at David *ikke* opplevde den samme langsomme tiden som de andre fedrene gjorde. Det er fordi han gir langt mindre detaljerte beskrivelser om hva som ble gjort, og hvordan det ble gjort. Han fokuserer mer på lek og at det skjedde mye i denne perioden. Dette er i kontrast til de andre fedrene som sier at det ikke skjedde så mye, og at de ikke fokuserte på å planlegge dagene i stor grad. En årsak til dette var at David og familien var på mange turer i Norge for å besøke familien sin, og dette gjorde at de ikke hadde helt vanlige hverdager som de andre fedrene beskrev.

Som de andre fedrene snakker David mye om å gi barnet tid: ”Jeg prioriterer å være sammen med barnet mitt” og ”Jeg har valgt å bruke mest mulig tid sammen med barnet mitt”. Det som skiller David fra de andre fedrene er at han mener at fem uker sammenhengende tid er *mye tid* for han. Davids fokus er på barnet, men denne tiden innebærer å gi barnet ekstra mye oppmerksomhet i selve permisjonstiden sin. Basert på Davids utsagn virker det som om han vektlegger en fokusert tid. Dette betyr at barnet kommer i fokus, men i den tiden David har til rådighet. Og dette er i ferien deres som de fyller med familieturer i Norge, og som virker styrende for hverdagen deres i denne perioden. David forteller også: ”Som sagt hadde vi en forventning om å være mye sammen. At vi skulle bli kjent på en annen måte enn morgenstell og kveldsstell, selvfølgelig har vi hatt helgene, men..”. Slik jeg tolker David mener han her at han ville fylle tiden med forskjellige aktiviteter som han vanligvis ikke gjorde da han var i jobb. Han ville gjerne prøve å fylle dagene med ulike gjøremål sammen med familien. Dette

kan ses i sammenheng med Brandth og Kvandes studie (2003) hvor de fant ut at fedrene som var hjemme sammen med mor opplevde en mer fragmentert og hurtig tid.

Far som støttespiller og mors permisjon

Samme utsagn som jeg presenterte ovenfor av David (under delkapittel om tid), kan også tolkes fra en annen vinkel. I likhet med fedrene som var hjemme alene forteller David at han tok ansvaret for mye av barneomsorgen selv om mor var hjemme med han. Men det som skiller David fra de andre fedrene er at jeg får inntrykket av at han fungerte i stor grad som mors støttespiller. Det er fordi han forteller at han ”*fikk ta del i*” barneomsorgen etter hvert som dagene gikk i permisjonstiden hans. Dette støttes av Brandth og Kvandes (2003) funn. Om dette var fordi David fikk en ”innføring” av mor fordi han selv ville det, eller om det var mor som slapp han gradvis til i barneomsorgen kommer ikke tydelig nok frem. Jeg skal derfor ikke gå i dybden på dette. Han referer også til at barnets mor hadde prøvd å forklare han hvordan barneomsorgen skulle utføres. En årsak til dette kan være at siden partneren hadde vært hjemme alene med barnet i en god stund allerede hadde hun tillært seg rutiner rundt dette som hun hadde erfart som best for henne og barnet. Selv om David fikk instruksjoner for hvordan han skulle utføre barneomsorgen av sin partner så forstod han det bedre da han fikk testet det ut i praksis. Dette kan ses i relasjon til omsorgspraksisen jeg beskrev hos de andre fedrene som var hjemme alene, hvor fedrene opparbeidet seg en omsorgsrasjonalitet som resultat av behovsorientert omsorg. Uansett fremkommer dette langt svakere hos David enn hos de andre fedrene når jeg tar utgangspunkt i deres egne beskrivelser.

Davids funksjon som mors støttespiller kan også ses i sammenheng med at han forstår foreldrepermisjonen som mors permisjon (jamfør kapittel 5.2.1), og at permisjonen blir en ”premie” til mors kropp fordi hun trenger den til restitusjon etter graviditet og fødsel. Barnets behov for å bli ammet var også viktig argument her. Dette kan ha ført til at Davids rolle som støttespiller ble forsterket, og førte til at han føler at hans rolle som far blir begrenset i permisjonstiden fordi barnet er avhengig av mor.

Jeg oppfatter det slik at David føler seg mindre kompetent i omsørgerrollen enn hva barnets mor gjør. Jeg tror at dette har sammenheng med at han ikke har alenetid sammen med barnet som vil føre til at han da får hovedansvaret. Årsaken til dette er blant annet basert på hans utsagn om at han synes det var ”*koseligere*” å være sammen med barnet jo eldre det ble fordi

da kunne de leke mer sammen og barnet responderte tydeligere. Slik jeg oppfatter David skyver han sitt farsprosjekt fremover i tid, til barnet har blitt eldre. Hans utsagn illustrerer dette:

”Hva synes du er viktig å gjøre i permisjonstiden? Ha ferie. Som sagt, jeg har lite å sammenligne med. Og barnet var såpass lite, det var da fem til syv måneder. Og da begrenser det seg litt hva man kan gjøre. Vi har snakka mye om at vi skal dra, eller, jeg har veldig lyst til å dra i dyreparker eller fornøyelsesparker. Men det er litt tidlig. Barnet er veldig lite enda (ler).” (David)

I dette utsagnet kommer det tydelig frem at David ser frem til barnet blir eldre og de kan utføre aktiviteter som han kan delta mer i. David mener at en god far er en som bruker tiden sin på barnet. Da jeg spurte han om hva han skulle fylle denne tiden med svarte han følgende:

”Å være aktiv. Jeg er veldig glad i å være i friluft. Ski, sport generelt. Og jeg har lyst til at barnet skal være aktiv som bruker marka, og bruker de mulighetene som det er oppe der. Jeg er ikke sånn supersporty, jeg er ikke treningsnarkoman, sykler ikke Birken, er ikke sånn mosjonsmann. Ligger mer på lekenivå. Mye forskjellig. At barnet skal prøve mye forskjellig, bruke kroppen sin. Ja, det er viktig. Bruke omgivelsene vi har i marka. Det vil jeg bruke tiden på. og ellers får barnet nesten få bestemme selv hva det har lyst å gjøre. Bortsett fra korps da, det får det ikke lov til (ler).” (David)

Slik jeg oppfatter David virker det som at han vil føle seg sikrere på seg selv som far og omsorgsperson, desto eldre barnet blir. Han vektlegger aktiviteter som kan gjøres når barnet er eldre enn hva det er på intervjuetidspunktet. En årsak til dette kan være at David føler han i større grad kan dekke barnets behov når det er eldre, og at han forstår barnet bedre da fordi kommunikasjonen mellom far og barn vil bli enklere å forstå seg på. For meg virker det som om David oppfatter at hans farsrolle får en større mening etter hvert som barnet blir eldre. Eksempler på dette er at han da kan leke og gjøre utendørsaktiviteter sammen med barnet. Jeg oppfatter det derfor slik at David føler seg mer kompetent til å utføre sammen med barnet.

Som nevnt finner Brandth og Kvande (2003) at fedre som er hjemme alene i permisjonen sin utvikler selvstendige omsorgspraksiser, mens fedrene som var sammen med mor beskriver i langt mindre grad en selvstendig omsorgspraksis til barnet. Dette fremkommer også tydelig i mitt materiale. Som nevnt kritiserer Farstad (2010) og Meling (2007) denne konklusjonen. De mener at fedre først og fremst tilegner seg en selvstendig omsorgspraksis basert på deres forståelse om hvilken rolle deres egen deltakelse har i omsorgen. Noe som betyr at de mener at om far er alene eller sammen med mor i permisjonstiden sin ikke spiller en så stor rolle som Brandth og Kvande (2003) hevder. I mitt materiale fremstår det for meg helt tydelig at fedrene som er hjemme alene i permisjon, og har hovedansvaret for barnet på dagtid,

opparbeider seg en selvstendig omsorgspraksis. Uansett om fedrene hadde en forståelse om hvordan de skulle utføre barneomsorgen i permisjonen sin, tror jeg at de må oppleve barneomsorgen i praksis for å opparbeide seg dette. Jeg skal ikke avføye Farstad (2010) og Melings (2007) funn totalt, i og med at jeg har bare én far i materialet som var sammen med mor i hele permisjonstiden sin. Men når jeg sammenligner David mot resten av fedrene legger de mer vekt på at de har oppnådd en større grad av selvstendig omsorgspraksis til barnet. Årsakene bak dette fremstår for meg som rasjonelt fordi fedrene som var alene hjemme måtte ha hovedansvaret, hvilket nærmest tvinger dem til å bli kjent med barnets behov fordi mødrene ikke er der og forteller dem om barnet er trøtt eller sulten. Dette fører dermed til at de opplever seg selv som gode omsørgere, fordi de vet hva barnet trenger og hva de skal gjøre for fylle barnets behov.

6.2 Fedrenes aktiviteter sammen med barnet

Stadig vekk hører jeg om mødre som tar med barnet på barselsgrupper, babysvømming, -sang, -dans og -yoga og så videre i permisjonen sin. Langt sjeldnere hører jeg om fedre som gjør det samme. Årsaker til dette kan være at mødre som oftest har lengre permisjon enn fedre og vil fylle opp tiden med ulike aktiviteter. Det kan også tenkes at mødre har et større behov for å være sosiale enn fedre. Hvilke aktiviteter fedrene gjør sammen med barna i permisjonstiden er interessant fordi det er med på å belyse ulike farskapspraksiser. Ved å belyse aktiviteter fedrene gjør sammen med barnet kan det ses på som et uttrykk for hva fedrene anser som sitt ansvar som far.

6.2.1 Ut på tur, aldri sur

De er overalt - i nabolaget, byen, skogen. Jeg snakker om fedre som går tur med barnevogn og de er ikke et sjeldent syn lenger. En ting er sikkert; når man har barn skal man ut å trille tur, både menn som kvinner. Alle fedrene i utvalget forteller at de går tur med barnet i vogna i permisjonstiden sin. Arnes utsagn karakteriserer dette:

”Jeg var ikke så veldig mye kafémenneske. For det første fordi at det å sitte på kafé med et barn, det er grenser for hvor gøy jeg synes det er i flere timer i strekk. Og også det at barnet sov veldig dårlig. Vi måtte stort sett være ute og trille for å være sikker på at ungen sov da. hver gang vi kom inn på en plass så våknet barnet. Så det fungerte dårlig. Så da hadde jeg med meg en liten termos med kaffe, og ja, koste meg egentlig. Selv om jeg var dødtrøtt av og

til så var det utrolig deilig å bare gå rundt og la tankene vandre. Ja, være helt kobla vekk fra resten av verden.” (Arne)

Basert på Arne og flere av de andre fedrene forstår jeg det slik at turgåing har positive konsekvenser for barnet og dem selv. For fedrenes del var dette positivt fordi de fikk vandre rundt i egne tanker frikoblet fra verden. I barnas tilfelle er dette relatert til at søvnkvaliteten forbedres når de er ute i frisk luft og triller. Dette illustreres av Christian: *”Ja, på tur var vi. Vi gikk med dem i vogna, ja. Det var viktig. Vi har vært ganske sånn nøye på frisk luft, riktig mat og litt tur, trening, trim. Så det var vi ganske nøye på”*. Når Christian bruker ordet ”vi” mener han seg selv og barnet. Fedrene mente at frisk luft var viktig for barna sine. Dette kan relateres til Shirani et al. (2012) som bruker begrepet *intensivt foreldreskap*. I dette tilfelle kan dette overføres til at fedrene utfører barneomsorg som basert på deres forståelse om at turgåing er bra for barnet sitt og derfor investerer mye tid i denne aktiviteten.

Det som er interessant er at noen av fedrene velger å gå i nabolaget og i mer rurale strøk, mens noen fedre går tur i byen. Erlend forteller at han brukte å gå turer til sentrum og for eksempel gå innom biblioteket i permisjonstiden sin. Fredrik forteller at da hans partner var i permisjon så hadde hun opplevd at alle dagene ble svært like hverandre og at derfor prøvde hun å finne på noen aktiviteter på hverdagene. Fredrik har tatt seg tid til dette og bruker å gå tur i sentrum. Han forklarer turgåingen slik:

”Vi har ganske like dager på en måte. Komme seg ut og gjøre ting hver dag. Hun merka også veldig på det at det er fryktelig kjedelig å være hjemme. Så det å ha ett gjøremål hver dag hjelper veldig på egen psyke da.” (Fredrik)

Noen av fedrene som er hjemme alene i permisjon, kjeder seg fordi det er begrenset hva de kan finne på sammen med barnet. Denne forståelsen gjenkjennes også hos Ivar som sier:

”Jeg har ingen store ambisjoner om store ekspedisjoner. Jeg har ikke behov for å sitte nede i sentrum på kafé. Så for meg er det viktig å være sammen med barnet. Et barn på ni – ti måneder har ikke et behov for å krabbe rundt på gulvet i en kafé altså. Det er best at det er i trygge omgivelser som er kjente. Så det kan være litt lange dager av og til.” (Ivar)

I dette tilfelle kan det diskuteres om fedrene går tur med barnet fordi de prøver å fylle tiden med noe å gjøre fordi de kjeder seg, eller om det er fordi de anser turgåing som viktig for barnet. Jeg tror at det kan være en kombinasjon mellom begge deler. Både Fredrik og Ivar tok fedrekvote samt en del av foreldrepermisjon. Siden de hadde en lenger permisjonsperiode enn

mange av de andre fedrene kan det derfor tenkes at de oppfattet turgåing som et viktig gjøremål fordi dagene deres ble veldig like over en lang periode.

Tilbake til farskapspraksisbegrepet. I dette tilfelle ser vi at fedrene tar med barna utenfor husets fire vegger. De tar barna med ut i nabolaget, i marka og i sentrum. Noen av fedrene fremhever også at de gjør dette fordi de mener barna trenger frisk luft og at turgåing forbedrer søvnkvaliteten hos barna. Dette kan ses på som indikatorer som bygger under hva fedrene anser som viktig og riktig å gjøre som fedre, og beskriver derfor en del av deres farskapspraksiser.

6.2.3 Hjemmebesøk med venner

Noen fedre brukte også å besøke venner i permisjonstiden sin. Flere av dem forteller at de i hovedsak besøker venner som har nylig fått barn selv, og som dermed er i samme situasjon. Dette kan relateres til en farskapspraksis som vektlegger sosial interaksjon hvor både far og barn får sosial stimulering i form av andre mennesker enn hverandre.

Fedrene forteller at besøkene fylles med blant annet vaffelpising for fedrene og lek for babyene, og at de anser dette som ”*koselig*”. Siden det stadig blir mer vanlig at fedre også tar permisjon i form av fedrekvote og foreldrepermisjon betyr dette at det også finnes flere fedre i samme situasjon som dem selv. En årsak til at fedrene besøker hverandre kan være fordi de synes det er mer interessant å snakke med en mann som også er far. Det kan tenkes at de føler et fellesskap seg i mellom i større grad enn hva de ville ha gjort med en kvinne. Dette er selvfølgelig bare tanker jeg har omkring dette temaet, og ikke noe som fremkom tydelig i intervjuene.

Christian forteller at han pleide å besøke venner, men at dette ikke skjedde så ofte. Han forklarte at årsaken til dette var at barnet var ”*motorisk ganske langt fremme tidlig*” og at barnet ”*krabba raskt og gikk tidlig*”. Christian mente derfor at hjemmene til vennene han dro på besøk til måtte være sikret ”*for at det skal være allright å dra da, at du ikke bare blir redd*”. I dette utsagnet mener Christian at han blir redd for at barnet kan skade seg i huset de oppholder seg i. I Christians tilfelle blir sikkerhet for barnet et viktig moment når han skal dra på besøk til venner, og kan derfor fungere som en hindring for å gjennomføre denne aktiviteten. I dette tilfelle blir Christians farskapspraksis påvirket av hvordan han forholder

seg til barnets sikkerhet. I hans tilfelle virker det som om han hadde et ønske om å besøke flere venner i løpet av permisjonstiden, men at barnets sikkerhet ble en hindring for å utføre dette.

Det jeg synes er interessant er at det virker som fedrene har andre sosiale behov enn bare kontakt med barnet i løpet av permisjonstiden. Dette fører til at de tar med barnet utenfor deres eget hjem, og ut i verden for å oppsøke andre arenaer. I motsetning til turgåing som først og fremst ble tillagt en viktig mening for barnets behov, er disse besøkene i større grad relatert til fedrenes sosiale behov. Dette fører til en farskapspraksis som forholder seg til fedrenes behov også, og ikke bare barnets.

6.2.2 Organiserte aktiviteter

Flere av fedrene i utvalget var også med på organiserte aktiviteter i løpet av permisjonstiden sin. Babysvømming var en av disse aktivitetene som både Gunnar og Ivar hadde vært med på. Begge fedrene forteller at de synes det var viktig for dem å bruke tid sammen med barnet i permisjonstiden sin. I dette tilfelle tar de også med barnet ut i verden og oppsøker andre arenaer og mennesker. Gunnar var også med på småbarnstreff i permisjonstiden sin. Hvordan Gunnar forholder seg til aktivitetene sammen med barnet kan karakterisere hvordan han forholder seg til barnet og beskriver hans farskapspraksis:

”Ja, både jeg og barnet synes det var veldig fint, at vi var ute og gikk tur og sånt. Å la barnet få små porsjoner av... Det blir litt filosofisk der her, men (ler). På en måte gå ut å la barnet bli kjent med andre ting, men samtidig som det har den tryggheten at jeg er der. Eksempelvis at vi var på småbarnstreff og ut å forske litt. Nye barn og nye leker. Så det er sånn ”ja, pappa er her enda ja”, liksom, at barnet hele tiden snur seg og ser og vet at jeg er der da”. (Gunnar)

Slik jeg forstår Gunnar og de andre fedrene vil de at barna skal oppleve nye situasjoner og bli kjent med verden. Fedrene tilegner seg en rolle hvor de fungerer som en trygg veileder for barnet som er ute og ”oppdager” verden. Denne farskapspraksisen gjenkjennes også hos flere av fedrene og leder oss over til neste delkapittel.

6.2.4 Hjemmeaktiviteter og barnets utvikling

Som nevnt tidligere hevder Frønes (2007) at vi har et *barnesentrert foreldreskap* i Norge. Dette innebærer en forståelse om at foreldrenes handlinger bygger på hva de oppfatter er

barnets beste. *Intensivert foreldreskap* kan derfor bli relatert til dette fenomenet (Shirani et al. 2012). Som jeg har nevnt tidligere er dette basert på at foreldre investerer mye tid og emosjoner i hvordan de utfører barneomsorgen. Denne farskapspraksisen kan også illustreres gjennom mitt materiale når det kommer til barnets utvikling. Arnes utsagn er karakteristisk for dette:

”Jeg tror det er veldig viktig å være veldig aktiv med barnet. Nå har vi et barn hvor TVen ikke virker. De få gangene vi har prøvd å få litt avkobling og satt på TVen, uansett hva som er på den så har det ikke virka. Det er liksom bare ett halvt minutt interesse og så.. Jeg tror liksom det er det å være aktiv, det å finne på mye med barnet sitt. Jeg tror det på en måte gir seg selv også. For jeg tror barna er heller opptatt av å bli stimulert. Å sørge for at du prøver å stimulere barnet ditt da. å gjøre det meste ut av det sånn sett. Nå er ikke jeg noen sånn type som synes at det å springe på babysang og alle sånne mulige rare ting. Jeg synes det er litt merkelig for meg da. Jeg tror ikke det er helt det nødvendige heller. Det finnes massevis av alternativ som du kan gjøre selv. Så det er det å gjøre det sammen med barnet.” (Arne)

Arnes holdning er at man skal *stimulere* barnet gjennom aktiviteter, og at dette er noe han oppfatter som en selvsagthet i forhold til sin måte å være forelder på. Denne forståelsen kan ses på som en indikator på at et barnesentrert foreldreskap. I motsetning til Gunnar og Ivar mener ikke Arne at det er behov for å bli med på organiserte aktiviteter, men at man finne på aktiviteter selv. Det kan være flere årsaker til dette. Det kan være fordi han mener at barnet ikke har behov for det, at han selv ikke har behov for å bli med på aktiviteter eller at han mener barnet er for lite til å bli med på ulike aktiviteter. Dette kommer ikke tydelig nok frem, så det skal jeg ikke gå nærmere inn på.

Et eksempel flere av fedrene gir, er barnet som skal lære seg å klatre. Fredriks utsagn illustrerer dette:

*”Det viktigste er jo å sørge for at hennes behov blir oppfylt da. At hun blir utfordra og får lov til å gjøre ting på sin måte, men får utfordringen da. At mamma og pappa er rett i nærheten i tilfelle. **Kan du gi et eksempel på det?** Ja, hun har jo akkurat begynt å klatre da. Hun klatrer jo selv, men vi har jo på en måte hendene klar til å ta i mot hvis barnet ramler. Og det handler om at det skal få lære seg ting selv, men at det har noen å støtte seg på om det går gærent. Barneoppdragelse, det er kanskje ikke, tror det er sånn at man føler at ting er riktige da. Det spørs hvor mye teori man skal lese på, man kan jo lese seg blind på det. Man har jo den ene ekstremiteten Jesper Juul som sier at man ikke skal rose barna sine, og så hører man det helt motsatte også. Man gir jo trøst når man skjønner at man trenger trøst.” (Fredrik)*

Slik jeg forstår Fredrik er det viktig at barnet får utfordringer som stimulerer det til å lære ting selv, men under trygge rammer. Det som er interessant hos Fredrik er at hans refleksjoner rundt barneoppdragelse. Han gir eksempler på eksperter han har hørt eller lest om, som har

uttalt seg om dette, men gir uttrykk for at han har reflekterte tanker rundt dette ved å ta avstand fra eksperter. Dette kan være en indikator på at han føler seg kompetent i farsrollen og viser at han har gjort seg opp egne meninger om hva som er det beste for sitt barn. Christian nevner også klatring som aktivitet for barnet:

”Det er det viktigste da, å få dekket de basale behovene til barna. Deretter også kanskje, synes jeg da, litt artig å stimulere til litt læring. Og prøver å ha noen refleksjoner rundt det da. Jeg har en filosofi om at du må lære dem, hvis de ikke kan å klatre opp, så får du lære dem å klatre opp, og så får du lære dem å klatre ned da, innenfor rimelighetens grenser da. Være litt sånn, se dem og være bevisst på ulike utviklingstrekk og se forandringene. Det synes jeg var viktig.” (Christian)

I dette tilfellet bruker Christian klatring som et eksempel på hva han mener er riktig å gjøre som far. Han referer til stimulering av læring, som Fredrik, og forteller at dette skjer under trygge omgivelser for barnet. Denne farskapspraksisen kan ses i lys av Giddens (1991) begrep om *det refleksive selvet*. I dette tilfellet fremstår det for meg som at fedrene i stor grad utviser en refleksivitet rundt barnets mentale og fysiske utvikling. De virker svært bevisste og reflekterte rundt denne måten å utføre sin farskapspraksis på.

Som Shirani, Henwood og Coltart (2012) mener, krever et intensivt foreldreskap mye tid og energi fra foreldrene. Dette gjelder både mødre og fedre. Når målet for fedrene i utvalget blir å stimulere barna på ulike måter krever dette mye oppmerksomhet fra dem, og om mulig blir dette enda mer konsentrert og tidkrevende når de er i permisjon. Arnes utsagn illustrerer hvor arbeidskrevende dette er: *”Det er selvsagt å prøve og ha litt tid til seg selv også, i den grad det går an. Det tror jeg også er viktig. For det tror jeg vi trenger i mellom for å lade batteriene”*. Arnes utsagn representerer også resten av utvalget. Fedrene mener at tiden i permisjon til dels kan være svært slitsom og arbeidsintensivt. Selvsagt er også mangel på søvn og kontinuerlig bleieskift faktorer som bidrar til at permisjonstiden kan være slitsom til tider.

Aktivitetene som har blitt presentert nå; leking, turgåing og klatring etc, karakteriseres av Brandth og Kvande (2003) for en omsorgspraksis som er basert på en side-ved-side-intimitetsform. Dette kan sies å være den tradisjonelle måten menn er sammen på. Men i utvalget finner jeg også aktiviteter fedrene gjør som er mer preget av en intimitetsform som er ansikt-til-ansikt mellom far og barn. Gunnars utsagn karakteriserer dette: *”Såne typiske kosestunder må jeg nesten trekke frem. Vi er veldig glad i bøker. Så når vi sitter sammen, så har vi liksom en sånn spesiell ting da. At vi sitter å leser bøker”*. Christians utsagn kan også

illustrere dette: ”Jeg synes det var viktig å ha sånne faste ting vi leika med. Litt med farger og hadde noen dyrelyder på Ipaden min som vi satt og trykte på. De stundene husker i alle fall jeg som viktige for meg”. Slik jeg forstår noen av fedrene vektlegger de også mer rolige og stillesittende aktiviteter som viktige for barnets utvikling og far/barn-forholdet. Det kan stilles spørsmål om den sistnevnte intimitetsformen har blitt mer vanlig i dag. Kan det være fordi fedre opplever mindre press fra samfunnet om å være tradisjonelt maskulin og autoritære for sine barn? Eller kan det være fordi at aktiviteter som inngår i et intensivt foreldreskap blir sett på som den viktige og riktige måten fedre skal utføre sitt farskap på i dag?

6.3 Husarbeidet: husvask og matlaging

Det jeg har presentert i analysen så langt er relatert til fedrenes relasjon til barnet. Men permisjonstiden til fedrene må også ses i lys av deres forhold til barnets mor. Det er her husarbeidet blir relevant. Som nevnt i tidligere bruker kvinner mer tid på husarbeidet enn menn, og dette mønsteret blir enda tydeligere hos småbarnsforeldre (Kitterød 2002). I oppgavens utvalg var det i hovedsak fedrene som stod for middagslagingen da de var hjemme i permisjon. Fredriks utsagn karakteriserer dette:

*”Jeg er veldig glad i å lage mat. Så da kan jeg handle inn ordentlig middag (...) Og da lager jeg mat som står ett par timer. Begynner å lage mat i to-tre-tiden, så er den klar til mor kommer hjem. Og så, ja, da kommer hun hjem mellom fire og fem en gang, så spiser vi.”
(Fredrik)*

Slik jeg oppfatter fedrene var det vanlig at fedrene hadde ansvaret for middagen i permisjonstiden sin. Ingen av fedrene ga uttrykk for at de hadde hatt en diskusjon med mor om de skulle lage middag, men at dette var inneforstått hos dem begge. Hvorfor dette var tilfelle kommer ikke tydelig nok frem i materialet. Det kan tenkes at det var slik fordi mødrene lagde middag da de var i permisjon og far var på jobb, og at mødrene derfor forventet det samme fra fedrene. Det jeg finner spesielt interessant er at flere av fedrene fortalte at de likte å lage mat, og at dette var noe de ville lære seg, og bruke mye tid på i permisjonstiden sin. Jeg tror det kan være underliggende forklaringer på hvorfor fedrene velger å ta over middagslagingen i permisjonstiden sin. En årsak kan være at fedre anser matlaging som mer maskulint enn før i tiden. Matlaging i dag har fått en høy status i det vanlig hjemme blant annet på grunn av ulike matprogrammer som flourer på TV. I dette tilfelle kan det tenkes at matlaging gir status, noe husvasken ikke gjør. Dette kan relateres til

Erlend som forteller at han gjerne ”ville lære seg å lage mat” i permisjonstiden sin. Denne farskapspraksisen kan relateres til Olsen og Aarseths (2006) studie som finner at noen fedre fremstiller matlaging som avkopling og lyst, ikke plikt og ansvar. Olsen og Aarseth (2006) relaterer dette blant annet til at TV-programmer har gitt matlaging høy status og fremstiller til tider som en maskulin praksis. Dette kan være en del av forklaringen for hvorfor fedrene i større grad tar seg av matlagingen.

Når det kommer til husvasken virket det som om fedrene i utvalget delte dette ansvaret mer med mor enn middagslagingen - både når de var i permisjon og ellers. Et eksempel som illustrer dette er David: *”Det deler vi på. Det er ganske masse, men akkurat husvasken, den deler vi 50/50. Og det er det i hverdagen også. Uavhengig av permisjon eller ikke da”*. Fedrene i mitt materiale deltar altså i husvasken i permisjonstiden sin, men mengden tid de bruker på dette er cirka det samme som når de er å jobb ifølge dem selv. Videre forteller fedrene at oppgavene relatert til husvasken er fast fordelt mellom dem selv og mor. I Haralds tilfelle var det for eksempel han som vasket hus, mens partneren tørket støv og brettet klær. Av hele utvalget var det bare Ivar som fortalte at han følte at han gjorde mer husarbeid nå enn da han var i jobb: *”Jeg tar kanskje en større andel klesvask når jeg er hjemme enn til vanlig. For jeg ser at det bygger seg opp. Da er det naturlig at jeg setter på vaskemaskina og oppvaskmaskina”*. En av fedrene i utvalget, Gunnar, hadde også valgt å ansette vaskehjelp som kom for å vaske hver fjortende dag. Til tross for dette brukte Gunnar og hans partner å dele på *”minivasken”* som han kalte det selv, samt at de ryddet klær og leker hver dag.

Fordelingen av husarbeidet mellom foreldrene, både i og utenfor permisjonstiden, kan relateres til Beck og Beck-Gernsheim (2002) begrep om *ideal-intime situasjoner*. Dette innebærer at arbeidsfordelingen mellom mor og far har blitt gjort politisk på grunn av kulturell demokratisering. Når det kommer til arbeidsfordeling av husarbeidet betyr dette at hvem som skal gjøre hva ikke lenger kan legitimeres ved å argumentere for at det er naturlig. Det er foreldrenes egne, individuelle regler som skal følges, ikke generelle normer om arbeidsfordeling (Beck og Beck-Gernsheim 2002). Om dette er tilfelle hos fedrene i utvalget kan det stilles spørsmål ved. Som sagt tar fedrene over middagslagingen når de går ut i permisjon, mens fordelingen av husvasken forblir slik den var før permisjonstiden deres startet. Jeg har ikke informasjon nok om hvordan foreldrene fordelte husarbeidet mellom hverandre da mødrene var i permisjon. En mulighet er at de hadde samme arbeidsfordeling som de hadde da fedrene var i permisjon. En annen mulighet kan være at mødrene gjorde

mindre husarbeid enn fedrene. En tredje mulighet kan være at mødrene utførte mer husarbeid enn fedrene. Tidligere forskning (Brandth og Kvande 2003) fant i sitt materiale at fedrene la mer energi og tid i barneomsorgen enn i husarbeidet da de var i permisjon. En av årsakene til dette var at fedrene anså husarbeid som trivielt og kjedelig, hvilket førte til at de nedprioriterte dette arbeidet. Basert på dette argumenterte derfor Brandth og Kvande (2003) med at foreldrene hadde et ufullstendig demokratiprojekt fordi husarbeid ble koblet til mor, ikke far. Mine funn basert på fedrenes fordeling av husarbeid med mødrene kan derfor sies å vise tendenser til at demokratiprojektet mellom mor og far i større grad er oppnådd hos foreldreparene i mitt utvalg. Det kan tenkes at fedrene fremstilte seg selv som mer likestilte i husarbeidet enn hva de egentlig er i virkeligheten, men det får vi ikke svar på her siden jeg bare har intervjuet fedre.

6.4 Fedrenes kontakt med jobben i permisjonstiden

Som nevnt viser tidligere forskning at fedrekvote og foreldrepermisjon *kan* fungere som en grensesetter mot jobben. I hvilken grad det fungerer som grensesettende varierer blant annet med hvordan de organiserer permisjonstiden og hvilken stillingstype de har (Brandth og Kvande 2003; Holter 2007). I mitt utvalg finner jeg i hovedsak fire forskjellige farskapspraksiser relatert til hvordan fedrene velger å forholde seg til jobben når de er i permisjon.

6.4.1 Permisjon som total grensesetter

Den første farskapspraksisen jeg finner er fedre som tar helt avstand fra jobbrelaterte oppgaver i permisjonstiden sin. David er den jeg vil definere som den strengeste grensesetteren når det kom til kontakt med jobben i permisjonstiden. Som nevnt tidligere var David sammen med mor da han tok fem uker av fedrekvoten sin og supplerte dette med fire uker ferie hvilket gjorde at han fikk ni uker sammenhengende tid med barnet og partneren. Han fortalte følgende:

*”Jeg har jobba såpass mye, og det har jeg gjort hele livet, så når jeg først har fri, da tar jeg det valget med å nesten ikke svare på jobbhenvelser. **Så det har skjedd at du har fått jobbhenvelser?** Ja. Til en viss grad. Men jeg har brukt veldig lang tid på å si i fra at jeg skal ha fri. Jeg har brukt et halvt år på det. Og jeg har ikke et behov for å gå rundt med telefon og være tilgjengelig til en hver tid. Så jeg er ofte hjemme på dagene, og hvis jeg da får jobbhenvelser i løpet av dagen, så har jeg mobilsvaret hvor jeg sier at jeg har permisjon og*

*at de skal ta kontakt med mine kollegaer. **Og det fungerer?** Det fungerer veldig bra. Så jeg har veldig mange ubesvarte anrop (ler).” David.*

David brukte mye tid for å unngå at han kom til å få jobbhenvelser av kollegaer og kunder i permisjonstiden sin, og brukte også lang tid på å informere om dette for å unngå eventuelle situasjoner hvor jobben trengte han. David jobber som rådgiver i et privat firma. En årsak til at David var så streng kan være at han omtalte permisjonstiden sin som en ”ferie”. Jeg tenker at når man da allerede har definert denne perioden som en ferie blir det enklere å tenke seg at det er greit å nekte å ta på seg jobbrelaterte oppgaver. Inspirert av Clark (2000) kan vi derfor si at David setter grenser mot arbeidsplassen fysisk gjennom å ikke være på arbeidsplassen i det hele tatt. Han setter også midlertidig tidsgrense ved å ikke være i kontakt med jobben gjennom hele sin permisjon- og ferietid. Til slutt virker det også som at dette fører til at han setter en psykologisk grense. Det er basert på at han forteller at han ikke vil tenke på jobben sin når han først har ferie.

6.4.2 ”Bare sosialt...”

Denne farskapspraksisen ligner på Davids farskapspraksis fordi fedrene tar avstand fra å utføre arbeidsrelaterte oppgaver i permisjonstiden deres. Det som skiller dem fra hverandre er at disse fedrene er innom arbeidsplassen for å hilse på kollegaer og vise frem barnet. Da jeg spurte om Arne hadde hatt kontakt med jobben fortalte han følgende:

*”Veldig lite da. Jeg fikk høre da jeg gikk ut i permisjon at ”bare vent, du kommer til å savne voksenkontakt”. Og jeg sa ”vet du hva, vi får se”. Og det har jeg faktisk ikke gjort. Vi har storkosa oss hjemme og det har gått veldig bra. Jeg har vært på jobben med ungen kanskje tre, maks fire, ganger i løpet av hele permisjonen. Det har vært mer sånn pliktprega, for du må nesten gjøre det. Alle andre gjør det. **Bare for et sosialt besøk eller har du fått noen arbeidsoppgaver at på til?** Ja, bare sosialt. Arbeid hadde jeg nektet på uansett.” (Arne)*

Arne forteller at han ikke har savnet jobben sin og at han har trivdes godt med å være i permisjon. Det som skiller Arnes farskapspraksis fra David er at han var innom jobben fordi han følte et ”pliktpreget” ansvar om å stikke innom jobben for å hilse på kollegaene sammen med barnet. At Arne fremstiller dette som pliktpreget kan ha sammenheng med at i perioden før Arne gikk ut i permisjon hadde han jobbet intenst for å avslutte et prosjekt. Dette førte til at han var veldig sliten da han gikk ut i permisjon. Arne poengterte også at han hadde gledet seg veldig mye til å bli far, å prøve seg som hjemmeværende i en periode. Ut i fra det Arne fortalte meg virket det som om han selv mente han trengte en pause fra den hektiske

arbeidsdagen sin, og jeg mener at dette forklarer at han ikke følte noe særlig behov for å ha kontakt med arbeidsplassen i tiden han var i permisjon. Gunnar har en lignende farskapspraksis som Arne, hvor han hadde vært innom jobben sammen med barnet for å hilse på kollegaene sine. I motsetning til Arne fremstilte ikke Gunnar de sosiale besøkene som pliktpreget:

*”Jeg tror jeg var innom jobben kanskje fire - fem ganger i løpet av perioden. **Var det frivillig?** Ja, da var jeg innom for å si god dag, og når vi var ute på en bytur eller var ute og farta eller noe sånt. Innom en snartur for å ta en ”pit stop”. **Fikk du pålagt noen arbeidsoppgaver da du var i permisjon? Nei.**” (Gunnar)*

Gunnar hadde også avsluttet prosjektet han jobbet med før han gikk ut i ti uker med fedrekvote. Hans jobb krever også mye energi og tid, og kan føre til merarbeid i perioder. Gunnar jobber i privat sektor som IT-konsulent. Han er svært dedikert til yrket sitt og opplever det som en hobby han får betalt for. Denne type arbeidstaker er ofte gjenkjent i det som betegnes som det ”grådige” arbeidslivet (Rasmussen 2002). Dette innebærer at arbeiderne har såkalte *grenseløse* jobber hvor de jobber lange dager fordi de jobber med noe som er viktig for dem. Jobben gir dem en mening, og det er deres egen målrettethet som styrer deres arbeidsinnsats, ikke formelle avtaler om arbeidstid. Til tross for dette fortalte Gunnar at når han først hadde permisjon, så ville han bruke den tiden sammen med barnet. Siden han avsluttet prosjektet han jobbet på før han gikk ut i permisjon, slapp han å tenke på jobben i permisjonstiden sin. Senere i intervjuet kommer det frem at Gunnar følte at han ”*falt litt ut*” av jobben når han hadde vært borte i cirka fjorten uker sammenhengende. Hans utsagn illustrerer dette:

”Du har ikke all informasjonen og du observerer det med en gang. At du kobler av alt med jobb og ikke tenker på det i det hele tatt. Så når en kommer inn igjen så må en sette seg inn igjen, i hvorfor du tok den avgjørelsen og sånn. At du fallet litt ut av det på en måte.” (Gunnar)

Dette kan ses i sammenheng med ”honningfella” som Rasmussen (2002) omtaler det. Dette innebærer at jobben blir så spennende og interessant at du jobber mye for å være med på det som skjer. Arbeidstakeren vil være i fronten, de vil holde seg i høyden faglig. Dette kjennetegner også Gunnar til en viss grad, når han forteller at han føler at han falt ut av jobben sin da han var i permisjon. Det som er interessant er at til tross for dette klarte Gunnar å bruke permisjonstiden sin som grensesetter mot jobben. Dette var ikke tilfelle hos noen av de andre fedrene som jeg skal presentere senere.

Denne farskapspraksisen kan ses i lys av Clark (2000) og grensesetting. Fedrene utfører ikke noen jobbrelaterte oppgaver, og dette kan ses på som en midlertidig tidsgrense de har satt for seg selv. De utfører ikke arbeidsoppgaver i permisjonstiden sin. Den fysiske grensen mot arbeidsplassen opprettholdes allikevel ikke. De møter fysisk opp på arbeidsplassen. Det kan derfor tenkes at dette påvirker deres psykologiske grense, fordi arbeidsplassen representerer mest sannsynlig andre tanke- og oppførselsmønstre enn hva permisjonstiden representerer. For Arne virker dette mer som en negativ forstyrrelse enn positiv påminnelse fordi han ville være hjemme i permisjon og bare ha det å tenke på. For Gunnar derimot virker det som han anså besøkene som noe positivt fordi at han ville hilse på kollegaene sine og vise frem barnet.

6.4.3 Grensekrysserne: jobben som hobby

Det som kjennetegner denne farskapspraksisen er at fedrene er ekstremt engasjerte i jobben, både på et faglig og et personlig nivå. Dette fører til at de frivillig har kontakt med jobben i permisjonstiden og utfører jobbrelaterte oppgaver. Christians utsagn karakteriserer dette da jeg spurte han om han hadde kontakt med jobben i permisjonstiden:

*”Ja. Det prøvde man på. **Du?** Nei. Jeg prøvde å tone det ned. Men jeg har noen styreverv og sånt. Som gjør at de går, der har man ikke noe spesielt aksept for at man plutselig blir borte. Men jobben da, der har jeg fulgt noen viktige prosjekt, som jeg synes er svært viktige og svært interessante. Og der ble jeg spurt om å delta på ett møte i løpet av permisjonen. Og visst jeg bare kan legge til for egen del. Innimellom så opplevde jeg faktisk det å få noen sånne utfordringer som jeg kan gruble litt på som givende. **Vil du utdype det noe mer?** Jeg tenker at det er deler ved den tilværelsen. Å være hjemme med barn. De er jo, de kommuniserer ved hender, smil og sånt. Men det er klart, det å innimellom få snakke med voksne da, om problemstillinger som du har jobbet mye med, gir deg en annen type utfordring. Nå er det klart at samboeren og jeg har mange artige diskusjoner vi. Så det fyller jo det rommet, men det erstatter jo ikke det å være behøvd på en arbeidsplass.” (Christian)*

Christian jobber som rådgiver i offentlig sektor. Slik jeg forstår Christian er jobben svært viktig og er i stor grad identitetsgivende for han. Jobben gir han bekreftelse, og han trives med å utføre interessante oppgaver som utfordrer han. Han trives svært godt i jobben sin og har stor autonomi og mye ansvar. Hans partner var student i permisjonstiden hans. Dette medførte at hun ikke hadde like fastlagte dager med bestemte tidspunkt å forholde seg til. Dette ga Christian større fleksibilitet i form av at hun kunne være hjemme da han dro på møter i permisjonstiden sin. Ivars dedikasjon til jobben sin kan sammenlignes med Christian. Ivar

jobber som prosjektleder innenfor byggleidelse som krever at han må ha en viss oversikt, også i permisjonstiden:

*”Ja, jeg er på jobbnett. Så jeg har mail og alle dataprogram tilgjengelig. Men jeg har vært veldig flink til å kun bruke kort tid på det. Det er for eksempel ved formiddagsduppen [til barnet] at jeg sjekker mailen på mobil eller PC. Og så svarer jeg eller ringer tilbake om det er noe jeg skal svare på. **Gjør du dette hver dag?** Ja, en liten halvtime hver dag hvis det ikke er noe.” (Ivar)*

I motsetning til Christian som møtte arbeidskollegaer fysisk, utførte Ivar jobberelaterte oppgaver over e-mail og telefon. Jeg oppfatter at det er en grad av ambivalens i Ivars fortellinger. Han fremstiller kontakten med jobben som noe lystbetont og lite pliktpreget først. Han forteller også at han har vært *”heldig med arbeidsgiver”* fordi han var ferdig med et prosjekt før han gikk ut i permisjon, og at dette fører til at han ikke får dårlig samvittighet. Slik jeg oppfatter Ivar er denne dårlige samvittigheten relatert til arbeidsgiver, ikke partneren eller barnet. Senere i intervjuet fremkommer det at Ivar opplever en viss grad av forventning fra arbeidsgiver om at han skal være tilgjengelig for jobben også i permisjonstiden sin. Ivar forklarte at dette var en rimelig forventning av arbeidsgiver fordi jobben hans hadde et høyt stillingsnivå med mye ansvar og en inntekt som representerte dette ansvaret.

Erlend som tok ti uker fedrekvote sammenhengende var også svært dedikert til jobben. Han har mye autonomi og styrer dagene sine i stor grad selv. Erlend valgte å være med på noen møter da han var i permisjon. Han valgte å ha kontakt med jobben gjennom hele perioden, hovedsakelig gjennom å svare på e-mail. Erlend forteller at han synes dette var *”helt greit, det følte seg veldig naturlig”*. Hvorfor Erlend synes det er greit å utføre jobboppgaver i permisjonstiden sin kan ha en sammenheng med at han gir et uttrykk for et sterkt personlig engasjement i jobben. Slik jeg forstår han så ønsker han å være inkludert i jobben, også i permisjonstiden sin.

I dette tilfelle virker det som om fedrene har gått i *”honningfella”* (Rasmussen 2002) i langt større grad enn Gunnar som jeg presenterte tidligere. Siden fedrene mener at jobben deres er så interessante, velger de å ha delvis kontakt med jobben i permisjonstiden. Som vi ser varierer graden av jobbing mellom disse tre fedrene. Noen har kontakt over e-mail, telefon, jobbnett mens andre møter opp fysisk på arbeidsplassen. Jeg oppfatter det slik at fedrene har et relativt lystbetont forhold til å utføre disse arbeidsoppgavene i permisjonstiden. Selv om de har kontakt med jobben virker det ikke som de bruker mye tid på dette. I Ivars tilfelle gjør han

dette for eksempel når barnet sover, mens de to andre fedrene mest sannsynlig har hatt noen til å passe barnet de få møtene han har vært deltakende i. I lys av Clarks (2000) teori har jeg derfor valgt å kalle tittelen på denne overskriften for ”grensekrysserne”. Dette fordi det er hos disse fedrene det fremkommer sterkest at de krysser familie- og jobbsfæren oftest. Fedrene møter opp på arbeidsplassen i noen tilfeller, de setter tidsfrister og –rom til når de kan sjekke e-post og lignende. Det kan derfor tenkes at fedrene preges psykologisk av dette fordi at når de jobber krever dette et annet tanke- og oppførselsmønster enn hva det gjør når de forholder seg til barnet. Jobben i dette tilfellet fremstår langt mer som en positiv påminnelse enn en negativ forstyrrelse basert på fedrenes fortellinger.

6.4.4 Permisjon som delvis grensesetter

Den fjerde farskapspraksisen jeg gjenkjenner i mitt datamaterialet er at permisjonen fungerer som delvis grensesetter. Dette innebærer at fedrene helst ikke ville ha kontakt med jobben i permisjonstiden for å utføre jobbrelaterte oppgaver, men at dette ikke ble tilfelle allikevel. Fedrene klarer ikke å sette grenser mellom permisjonstid og arbeid. Fredriks utsagn illustrerer dette:

*”Ja, de ringer meg en gang i uka kanskje. Det er på en måte jeg som har data-skills i den jobben. Så de ringer og spør av og til da. Så det var vi enige om da. **Så det er greit for deg at de ringer?** Det er greit, men jeg har jo sagt at de bør begrense seg så mye som mulig. Og det er de veldig flinke til synes jeg. Det var mest helt i starten for da var det en del ting de bare glemte å spørre om, men i det siste så synes jeg at de har vært veldig flink til å la være å ringe. Og det er viktig for meg også. For jeg gidder ikke å gå rundt å tenke på jobb når jeg er i permisjon. **Så du har ikke fått noen arbeidsoppgaver når du er i permisjon da?** Nei. Men det sa jeg da. Jeg ble jo spurt før jeg gikk ut. Men jeg sa at det ikke var aktuelt. Utover det å drive på med litt sann hjelp over telefon når det virkelig er vanskelig for dem å få det til da.”
(Fredrik)*

Som vi ser ville ikke Fredrik i utgangspunktet gjøre jobbrelaterte oppgaver i permisjonstiden sin, men dette ble ikke tilfelle. Han ga beskjed til arbeidsgiver at de burde begrense mest mulig med å ta kontakt over telefon, noe Fredrik ga uttrykk for at han følte at de gjorde. Årsaken til at kollegaene ringte han var fordi at de trengte hans dataekspertise. Årsaken til hvorfor Fredrik ikke ville ha mye kontakt med jobben i permisjonstiden var fordi han ”ikke gidder å gå rundt å tenke på jobb” når han er i permisjon. Han ville gi all sin oppmerksomhet til barnet og bare ha det å tenke på da han var ute i permisjon. Dette kan ses i sammenheng med at Fredrik definerer jobben sin som like engasjerende som mange av de andre fedrene i utvalget gjorde. Jobben til Fredrik fungerer som en fast inntektskilde og som en skritt

nærmere den virkelige drømmejobben forteller han selv. I lys av Clarks (2000) teori ser vi at Fredrik setter fysiske grenser ved å ikke møte opp på arbeidsplassen. Dette er også relatert til at han oppholder seg i en annen by under permisjonstiden sin. Han forsøkte også å sette en midlertidig tidsgrense hvor han ikke ville ha kontakt med jobben i permisjonstiden, men dette ble ikke opprettholdt i den grad han hadde ønsket det i utgangspunktet. For meg så fremstiller Fredrik jobbkontakten over telefon som lite ønskelige, og kan derfor oppfattes som en negativ forstyrrelse i permisjonstiden hans.

At flere av fedrene opplever et visst press om å ha kontakt med arbeidsplassen i permisjonstiden sin fremkommer hos flere av fedrene. I hvor stor grad de opplever dette som positivt eller negativt varierer. Uansett kan alle farskapspraksisene relatert til kontakt med jobben relateres til Holter (2007) som hevder at fedre i dag opplever en viss grad av å være ”klemte menn” fordi de opplever press både fra familie- og arbeidslivet i større grad enn hva fedre før i tiden opplevde.

6.5 Oppsummering av funn

I dette analysekapitlet kommer jeg frem til at fedrene forholder seg til permisjonstiden på både like og ulike måter i form av hvilke farskapspraksiser de utfører. Dette gjelder både i forhold til barneomsorgen de utfører, aktiviteter de gjør sammen med barna, hvordan de forholder seg til husarbeidet, samt i hvilken grad de har av kontakt med jobben.

Jeg finner at fedrene som er alene hjemme i permisjonen forholder seg til barneomsorgen på en annen måte enn David som var sammen med mor i permisjonen sin. Forskjellen er i hovedsak at fedrene som er alene hjemme får totalansvaret, de opplever den langsomme tiden og opparbeider seg en erfaringsbasert omsorgskompetanse – noe som ikke fremkommer like sterkt hos David. Han vektlegger i større grad fokusert, fragmentert og hurtig tid med barnet og fungerer i større grad som mors støttespiller i barneomsorgen.

Fedrene fyller også permisjonstiden med ulike aktiviteter som de utfører sammen med barnet. Disse er turgåing, besøke venner, deltar på organiserte aktiviteter, samt hjemmeaktiviteter som stimulerer barnets mentale utvikling.

Jeg finner også at fedrene i utvalget tar seg av middagslagingen når de er hjemme i permisjon, men at fordelingen av husvasken er i stor grad lik fordelingen de hadde før de fikk barn.

Til slutt finner jeg at fedrene har ulike farskapspraksiser når de forholder seg til jobben i permisjonstiden. Noen fedre bruker permisjonen som grensesetter mot arbeidsoppgaver, noen er innom for å hilse på kollegaer sammen med barnet. Noen av fedrene sine har jobben sin nærmest som en hobby og bruker litt tid på arbeidsrelaterte oppgaver i permisjonstiden sin. Dette er representert gjennom e-mail, telefon, jobbnett og i noen tilfeller fysisk oppmøte. Den siste farskapspraksisen er et ønske om at permisjonen skal fungere som total grensesetter mot jobbrelaterte oppgaver, men at dette ikke blir opprettholdt og telefonsamtaler mellom far som arbeidstaker og arbeidsgiver finner sted.

7 AVSLUTTENDE DISKUSJON

I dette avsluttende kapitlet vil jeg prøve å sette mine problemstillinger og funn inn i en større samfunnsmessig kontekst som tar utgangspunktet i farskapet i dag. Videre drøfter jeg oppgavens teoretiske og metodiske implikasjoner, og bidrar med mine tanker om hvilke interessante muligheter det er for videre forskning på området.

7.1 Fedre som sosialt fenomen

Det er mange oppfatninger om mine informanter som gruppe. Fedrenes rolle i familien er stadig nyhetsstoff i media. De er blitt funnet å være alt fra omsorgsfulle og likestillingsorienterte, til fraværende og kjønnsstradisjonelle menn. Bildet av fedre i dag er nyansert. Mitt formål med oppgaven har ikke vært å avslutte denne debatten, men å kanskje bidra til å vise et mer nyansert bilde av dagens fedre.

I denne oppgaven har jeg gjort et forsøk på å si noe om fedre som sosialt fenomen i dagens Norge. Dette har jeg gjort ved å stille spørsmålene om *hvordan forstår fedre fedrekvoten og foreldrepermisjon*, og *hvordan fedre "gjør" farskap i permisjonstiden*? Hvert enkelt spørsmål er besvart i hvert sitt kapittel. Ved å fokusere både på deres forståelser og praksiser bidrar dette til å gi et større bilde av fedre. Det er fordi det gir et innblikk i hvordan fedrene selv forholder seg til farskapet. Videre gir det innsikt i hvordan fedre forholder seg til likestilling, familie- og arbeidsliv og velferdsstaten.

7.2 Farskapet i endring

Mitt teoretiske rammeverk representert av symbolsk interaksjonisme, diskurs- og praksisbegrepet, samt de postmodernistiske samtidsdiagnosene, har til felles at de tar utgangspunkt i det foranderlige, dynamiske og flytende. Mennesker og samfunnet er i endring hele tiden. Dette innebærer at hvordan fedre forstår farskap vil alltid være i kontinuerlig endring. Fedrenes forståelser av seg selv, hvordan de handler etter meningen de tillegger situasjonen og hvem de samhandler med, endrer seg i takt med samfunnsutviklingen. Og omvendt; samfunnsutviklingen endrer seg i takt med menneskene. Min studie har derfor bidratt med å gi innblikk i hvordan fedre kan forstå fedrekvote og foreldrepermisjon, og hvordan de kan gjøre "farskap" i permisjonstiden, *i dag*.

At fedre som sosialt fenomen har endret seg de siste 50 – 100 årene er det ingen tvil om. Endringen fra et ideal om en kjønnsdelt arbeidsordning i familien, til et familiebilde preget av likestilling, gjør noe med farskapet. Det samme har innføringen av fedrekvoten i 1993 også bidratt til. Det som er mer interessant er om jeg kan spore endringer i fedres forståelser og praksiser om jeg sammenligner mine funn med tidligere forskning, og da spesielt med tanke på Brandth og Kvandes studie fra 2003. Som nevnt tidligere har fedrekvoten endret seg fra fire til ti uker siden deres studie, samt at kvoten har blitt åpnet for fleksibelt uttak (NAV 2011). Som vist i analysekapitlene samsvarer mine funn i stor grad med tidligere forskning. Til tross for utvidelse og fleksibilitet av fedrekvoten fremstår det ikke tydelig for meg at det er noen store endringer å spore i fedrenes forståelser og praksiser når en sammenligner med fedrene i mitt utvalg.

Jeg vil uansett drøfte mine hovedfunn opp mot tidligere forskning og lovverkets intensjoner. Fedrene oppfatter fedrekvoten som en mulighet til å få være sammen med barnet og utvikle et sterkere forhold til det. Statens intensjon om å oppnå et mer barneorientert farskap kan derfor sies å ha lyktes. På en annen side oppfatter fedrene også fedrekvoten som kjærlig tvang preget av plikt og rettighet for dem som fedre. Til sammen utgjør dette at fedrene anser fedrekvotebruk som en selvfølge. Fedrekvotens store oppslutning underbygger dette (Grambo og Myklebø 2009).

En annen intensjon bak innføring av fedrekvoten var at den skulle oppfordre foreldre til å diskutere i større grad om fedrene skulle ta en del av foreldrepermisjonen også (Farstad 2010). Denne intensjonen er i langt mindre grad oppnådd. Selv om flere fedre i dag tar mer foreldrepermisjon enn før, bruker fortsatt mødre 88 prosent av foreldrepengedagene (Bringedal og Lappegård 2012a). Fedrene forteller at de vektlegger likestilling mellom kjønn som viktig, og at de forstår at dette kan oppnås med en jevnere fordeling av permisjon mellom foreldrene. Til tross for dette var det bare halvparten av fedrene i mitt utvalg som delte foreldrepermisjonen med mor. Selv om fedrene vektlegger viktigheten av likestilling relatert til fordeling av barneomsorg, er dette bare virkeligheten for en liten del av Norges befolkning i dag (jamfør Bringedal og Lappegård 2012a). Det kan derfor tenkes at likestilling fremstår mer som et ideal enn praksis hos mange fedre i dag.

Basert på mine funn vil jeg derfor konkludere med at fedrene tar i bruk fedrekvoten, og eventuelt deler av foreldrepermisjonen, først og fremst fordi de vektlegger å være nærværende og omsørgende for barna sine i deres første leveår. Dette er basert på deres forståelse om at tid med barnet vil føre til at forholdet mellom far og barn vil etableres og utvikles. Argumentet om at fordeling av barneomsorg fører til likestilling mellom kjønnene kommer derfor i bakgrunnen. Dette gjelder både for fedrene som bare tok fedrekvoten, og for fedrene som tok fedrekvote og supplerte dette med foreldrepermisjon. Dette samsvarer også med konklusjonene til Brandth og Kvande (2003) og Johansen (2010).

En årsak bak den skjeve fordelingen av foreldrepermisjon kan relateres til flere faktorer. Men spørsmålet om **kropp og biologi** krever helt klart sin plass i denne debatten. Å ta hensyn til mors kropp etter graviditet og fødsel, samt barnets behov for amming, fremkommer som sterke argumenter hos alle fedrene. WHO's (2001) ammeanbefalinger blir i stor grad fulgt av norske foreldre. Graden av hvor normerende denne anbefalingen er, varierer derimot mellom fedrene. Både fedrene som tok fedrekvoten på ti uker, og fedrene som tok fedrekvoten samt deler av foreldrepermisjonen mener at de har tatt hensyn til mor, barnet og behovet for amming. Hvordan foreldre forholder seg til dette varierer i stor grad, og dette fører til ulik fordeling av foreldrepermisjon mellom foreldrene. Uansett kan en stille spørsmål om likestillingsdebatten om jevnest mulig fordeling av foreldrepermisjon kan gå på bekostning av mor og barnets helse?

7.3 Fedre som frie og refleksive aktører

Mitt teoretiske rammeverk har også det fellestrekket at de tar utgangspunkt i at fedre er frie og refleksive aktører. Dette bidrar til å understreke hvorfor de har ulike forståelser og praksiser. Det er fordi de kan velge selv hvordan de vil forholde seg til verden. Hvordan fedrene forstår fedrekvoten og foreldrepermisjon, samt hvordan de "gjør" farskap i permisjonstiden sin, kan derfor sies å være en del av fedrenes egenskapte identiteter. Om vi tar utgangspunktet i individualiseringsstenen til Beck og Beck-Gernsheim (2002) og Giddens (1991) teori om det refleksive selvet, innebærer dette at fedrene må skape sin egen identitet fordi tradisjoner og sosiale posisjoner ikke forutbestemmer deres identitet. I en forlengelse av Giddens (1991) teori mener han at mennesket lager og opprettholder en selvbiografisk fortelling om seg selv. Dette gjør de ved å knytte fortid, nåtid og framtid sammen til en narrativ historie som de tillegger moralske verdier. Denne fortellingen er selvreferensiell. Det betyr at man tar

utgangspunktet i det som skjer med seg selv, mens det ytre kretser rundt det private. Dette kan relateres til hvordan fedrene oppfatter hva farskapet sitt skal innebære. Hvordan fedrene skaper sin egen identitet skal jeg nå presentere:

Fedrene tar avstand fra å være fraværende i barneomsorgen. De vil være nærværende og omsørgende for sine barn, og dette betyr i praksis at de tar permisjon. Fedrene tillegger sitt eget farskap nærmest en moralsk karakter fordi de tillegger fedrekvotebruk en stor grad av selvfølgelighet. Det kan derfor tenkes at denne tankegangen fungerer normerende og styrende for fedrene selv, men også for andre fedre. Noen fedre mener at fedrekvotebruk får positive likestillingskonsekvenser for både menn og kvinner, men noen fedre tillegger likestillingsidealet større vekt enn andre fedre. Dette fører til at noen tar fedrekvoten og supplerer dette med deler av foreldrepermisjonen. Det som også skiller fedrenes narrative historier fra hverandre er at noen tillegger amming som faktor for hvorfor de har organisert permisjonen sin som de har gjort. Dette gjelder både for de som tok fedrekvoten, og for fedrene som tok fedrekvoten og deler av foreldrepermisjonen. Det samme gjelder mor og fars yrkestilknytning. Noen fedre tillegger vekten på at de tok fedrekvote og foreldrepermisjon fordi de tilpasset seg mødrenes jobb og/eller studier, og dette fremstår som viktig for dem selv fordi det er sånn hverdagen er i akkurat deres liv. Noen fedre vektlegger ønske om å være fulltidspappa over en lang periode mer enn andre fedre, mens andre fedre ønsker bruke permisjonstiden sin som ferie sammen med mor og barn. Noen tar fleksibelt uttak av fedrekvoten fordi de tror de kommer til å kjede seg i ti uker sammenhengende permisjon alene med barnet, mens andre tar sammenhengende permisjon fordi de tror det blir best for både dem selv og arbeidsplassen.

Det jeg prøver å gi et bilde av her er at fedrene forholder seg til hverdagen og livet på forskjellige måter. De vektlegger forholdet til barnet, partneren og arbeidsplassen på ulike måter, noe som påvirker deres handlingsvalg og farskap. Samtidig setter staten sterke retningslinjer og rammer for hvordan fedrene skal utføre farskapet sitt. Men fortsatt har fedrene et visst spillerom innenfor dette lovverket. Fleksibelt uttak av fedrekvoten er et av mange eksempler på dette. Samfunnsdiskurser påvirker fedrenes holdninger, men fedrene kan velge selv hvordan de vil forholde seg til dette. Fedrene tar ulike identitetsvalg fordi de oppfatter seg selv, og sin rolle som far, forskjellig. Dette fører til at de integrerer ulike farskapspraksiser. Men i hvor stor grad fedrene forholder seg fritt og reflektivt når de konstruerer sin egen identitet kan stilles spørsmål ved. Dette bringer oss over til neste kapittel.

7.4 Frie fedre gir teoretiske og metodiske implikasjoner

Både Blumers teori (1986) om symbolsk interaksjonisme, Beck og Beck-Gernsheim (2002) tese om individualisering og Giddens teori (1991) om det refleksive selv har til felles at de tar utgangspunktet i at mennesker er frie og strukturelt frisatte aktører. Dette betyr at mennesker tar aktive valg og beslutninger ut i fra det de mener er meningsfullt for dem selv i den situasjonen de er i. Å ta utgangspunktet i at fedre er frie og deres valg ikke er betinget av ulike strukturer, har betydning for generaliseringspotensialet i oppgaven. Om fedres valg er basert på total frihet, kan ikke deres forståelser og praksiser generaliseres. Med dette mener jeg at for eksempel utdanningsbakgrunn og lønnsnivå ikke legger føringer på om en far tar ut foreldrepermisjon eller ikke. Blumer (1986) hevder derimot at man kan finne kontekstspesifikke regelmessigheter hos fedrene i utvalget som ikke kan generaliseres universelt eller forklare nødvendig kausalitet. Dette betyr at funnene jeg har kommet frem til kan gjenkjennes hos andre fedre som er i tilnærmet lik situasjon som fedrene i utvalget mitt var i. Faktorer som at de og partnerene deres jobbet fulltid og hadde høyere utdanning er eksempler på dette. Det er her spørsmålet om klasse blir relevant.

Til tross for utgangspunktet i at fedrene er frie og strukturelt frisatte aktører som velger sin egen identitet i større grad enn før, blir det vanskelig å akseptere dette når store mengder empiri viser at klasse helt klart har betydning for hvilke livvalg mennesker tar. Jeg skal ikke begi meg ut på en utførlig drøftning om klasse, men vil vise til tidligere forskning på området. Tidligere statistikk viser at mødre og fedre som har høyere utdanning, lønn og yrkesnivå velger i større grad å dele foreldrepermisjon jevnere mellom seg, og at de bruker likestilling oftere som argument for denne fordelingen (Brandth og Kvande 2003; Bringedal og Lappegård 2012a; Kjeldstad og Lappegård 2010). Farstad og Stefansens (2008) studie viser også at ulike måter å organisere og forholde seg til barneomsorgen kan relateres tilbake til foreldrenes klassebakgrunn. Fedrenes forståelser og praksiser i forhold til permisjon og farskap kan derfor til en viss grad tilknyttes sosiale strukturer som kultur, økonomi, sosiale og politiske ressurser og ferdigheter, og går i mot tanken om det refleksive og strukturelt frisatte mennesket. Som nevnt i kapitlet om forskningsprosessen kan mitt utvalg sies å representere fedre i middelklasseyrker fordi de har høyere utdanning, relativt høyt inntektsnivå og autonomi i jobbhverdagen av varierende grad. Det kan derfor tenkes at mine funn ville ha vært annerledes om jeg hadde hatt et annet utvalg. Uansett kan jeg ikke si at fedrene i utvalget mitt representerer en bred middelklasse som helhet. Mine funn kan ha gyldighet for liknende

fedre i liknende situasjoner som fedrene i mitt utvalg. Dette betyr altså ikke at mine funn kan generaliseres til en middelklasse som helhet. Dette kan ses i sammenheng med Blumer (1986) som hevder at man kan finne kontekstspesifikke regelmessigheter hos mennesker som er i samme kontekst.

7.4 Forslag til videre forskning

Funnene i denne studien gir innspill til videre refleksjoner rundt fedres forståelser av fedrekvoten og foreldrepermisjonen, og deres farskapspraksiser i permisjonstiden. Jeg ser flere muligheter i forlengelse av min studie. Et fokus på klasse, kjønn og etnisitet fremstår som relevant her. Å undersøke fedre med arbeiderklasseyrker og sammenligne dem med fedre med middelklasseyrker hadde vært interessant. Er det forskjeller i forståelser og praksiser å spore? Og eventuelt hvilke? Et annet interessant punkt er å inkludere mødrene inn i et lignende studie for å belyse hvordan de forholder seg til fedre, fedrekvote og foreldrepermisjon. Samsvarer fedrenes fortellinger med det mødrene forteller, eller vil mødrene gi et annet bilde av forhandling og vektlegging av foreldrepermisjon enn fedrene? Og hvordan oppfatter mødrene fedrenes innsats i barneomsorgen og husarbeidet?

Et annet interessant inntak er å studere hvordan arbeidsgivere forholder seg til menn og fedre som arbeidstakere etter fedrekvotens utvidelse. Har det skjedd en endring i arbeidsgivernes holdninger og praksiser siden fedrekvote har blitt innført? Vil arbeidsplassen fremstå som en familievennlig arbeidsplass, og hvordan gjør de dette i praksis? Forholder arbeidsgiverne seg annerledes til kvinner og mødre i relasjon til karriere- og lønnsutvikling? Er fedrekvoten til bry for arbeidsgiverne, og utføres det sanksjoner mot menn som tar mye foreldrepermisjon?

Andre deler av permisjonsordningene og fedrenes forståelser og praksiser av dette kan også være et interessant tema. Et fåtall av fedre tar for eksempel i bruk kontantstøtte og ulønnet permisjon. Og hva gjør fedrene som ikke har permisjonsrettigheter i det hele tatt, og hvordan forstår de permisjonsordningene? Alt i alt kan dette gi nye innfallsvinkler og funn som kan si noe om fedre i dag. Dette gjelder både for fedre som helhet, eller i grupper.

KILDER

- Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Beck, U. og Beck-Gernsheim, E. (2002). *Individualization: institutionalized individualism and its social and political consequences*. London: Sage.
- Beck, U. og Beck-Gernsheim, E. (1995). *The normal chaos of love*. Cambridge: Polity Press.
- Bekkemellem, K. (2007) "Hvorfor trenger Norge en stortingsmelding om menn, likestilling og mansroller?", *Familia* 2007:2. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- BLD (2010). *Småbarnsforeldres rettigheter*. Veiledning/brosjyre 11.08.2010. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Blumer, H. (1986). *Symbolic interactionism: perspective and method*. Berkeley: University of California Press.
- Brandth, B. (2002). "Diskurs og praksis i konstruksjonen av fedres omsorg", i Karstensen, G., red. *NIKK Småskrifter*. 2002:8. Hentet 16.07.2012 fra <http://www.nikk.no/filestore/Publikasjoner/ssnr8.pdf>
- Brandth, B. og Kvande, E. (2012). "Changing objectivities in the Norwegian political discourses on parental leave for fathers". Paper fra konferansen *Work and Family Researchers Network*, 14. – 16. juni, New York.
- Brandth, B. og Kvande, E. (2005). "Valgfri eller øremerket permisjon for fedre?", i Brandth, B., Bungum, B. og Kvande, E., red. *Valgfrihetens tid. Omsorgspolitik for barn møter det fleksible arbeidslivet*. Oslo: Gyldendal Akademisk, s. 44-61.
- Brandth, B. og Kvande, E. (2003). *Fleksible fedre: maskulinitet, arbeid, velferdsstat*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Brandth, B. og Kvande, E. (1998). "Masculinity and child care: the reconstruction of fathering", *The Sociological Review*. 46 (2):293–313.
- Brandth, B. og Kvande, E. (1991). "Når likhet blir ulikhet. Foreldres forhandlinger om barneomsorg", i Haukaa, R., red. *Nye kvinner – nye menn*. Oslo: Ad Notam.
- Brandth, B. og Øverli, B. (1998). *Omsorgspermisjon med "kjærlig tvang"*. En kartlegging av fedrekvoten. Trondheim: Allforsk.
- Bringedal, K. H. og Lappegård, T. (2012a). "Likere fordeling av foreldrepermisjon", *Samfunnsspeilet* 2012:1. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.
- Bringedal, K. H. og Lappegård, T. (2012b). "Småbarnsforeldre sier ja til fedrekvote", *Samfunnsspeilet* 2012:1. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.

- Clark, S. C. (2000). "Work/family border theory: a new theory of work/family balance" *Human Relations*. 53 (6):747-770.
- Ellingsæter, A. L. (2009). *Vår tids moderne tider: det norske arbeidstidsregimet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ellingsæter, A.L. (1995). "Kjønn, deltidsarbeid og fleksibilitet i arbeidsmarkedet. Det norske eksemplet", i Olberg, D., red. *Endringer i arbeidslivets organisering*. Oslo: FAFO, s. 154-183.
- Farstad, G. R. (2010). "Hva betyr det å ta pappaperm? Når fedrekvotens intensjoner møter menns ulike farskapsmodeller", *Sosiologi i dag*. 40 (1-2):151-171.
- Farstad, G. R. og Stefansen, K. (2008). "Småbarnforeldres omsorgsprosjekter. Betydning av klasse", *Tidsskrift for samfunnsforskning*. 49 (3):343-374.
- Fassinger, P. (1993). "Meanings of Housework for Single Fathers and Mothers: Insights into Gender Inequality", i Hood, J. C., red. *Men, Work and Family*. London: Sage, 195-216.
- Frønes, I. (2007). *Moderne barndom*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self - Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.
- Gill, R. (2000). "Discourse Analysis", i Bauer, M. W. og Gaskell, G., red. *Qualitative Researching With Text, Image and Sound: A Practical Handbook*. London: Sage, s. 172-190.
- Grambo, A. C. og Myklebø, S. (2009). "Moderne familier – tradisjonelle valg. En studie av mors og fars uttak av foreldrepermisjonen", *NAV-rapport 2009:2*. Seksjon for statistikk og utredning. Arbeids- og velferdsdirektoratet.
- Hammer, S. (2009). "Diskursanalyse", i Tjora, A., red. *Fra nysgjerrighet til innsikt: kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Trondheim: Sosiologisk forlag, s. 100-113.
- Hobson, B. og Morgan, D.H.J. (2002). "Introduction: Making men into fathers", i Hobson, B., red. *Men, masculinities and the social politics of fatherhood*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 249-272.
- Holter, Ø. G. (2007). "Kjønn som innovasjon og det nye pappasporet", i Rasmussen, B. og Kvande, E., red. *Arbeidslivets klemmer: paradokser i det nye arbeidslivet*. Bergen: Fagbokforlaget, s. 249-272.
- Eriksen, T. H. (2001). *Øyeblikkets tyranni*. London: Pluto Press.
- Johansen, B. (2010). "Far som familiepolitikkenes trojanske hest. Fedrekvoten som maktteknologi", *Sosiologi i dag*. 40 (1-2):11-34.

- Kitterød, R. H. (2002). "Mothers' Housework and Childcare: Growing Similarities or Stable Inequalities?", *Acta Sociologica*. 45 (2):127-149.
- Kitterød, R. H. og Lømo, A. (1996). "Småbarnsforeldres tidsbruk 1970-90", i Brandth, B. og Moxnes, K., red. *Familien i tiden*. Oslo: Tano.
- Kvande, E. og Rasmussen, B. (2007). *Arbeidslivets klemmer: paradokser i det nye arbeidslivet*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Lappegård, T. og Kjeldstad, R. (2010). "Holdninger til kjønnsroller og likestilling på hjemmebane", i Kjeldstad, R. og Lyngstad, J., red. *Utradisjonell likestilling? Rapport 2010:18*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.
- Layder, D. (2006). *Understanding social theory*. London: Sage.
- Meling, A. (2007). *Foreldres fordeling av omsorgsarbeid i barnets første leveår. En analyse av sammenhengene mellom diskurs, omsorgsarrangement, praksis og kompetanseutvikling*. Masteroppgave. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi: Universitetet i Oslo.
- Mills, C. W. (1959). *The sociological imagination*. New York: Grove Press.
- Morgan, D. H. J. (2011a). *Rethinking family practice*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Morgan, D. H. J. (2011b). "Locating Family Practice", *Sociological Research Online*. 16 (4):14.
- Morgan, D. H. J. (1996). *Family connections: An introduction to family studies*. Cambridge: Polity Press.
- Norli, K. (2011). "AP-Tajik: Pappaperm er sexy". E24. Hentet 10.07.2012 fra <http://e24.no/jobb/ap-tajik-pappaperm-er-sexy/20124672>
- NAV (2011). "Foreldrepenger ved fødsel". Arbeids- og velferdsetaten. Hentet 10.07.2012 fra <http://www.nav.no/Familie/Svangenskap,+f%C3%B8dsel+og+adopsjon/Foreldrepenge+r+ved+f%C3%B8dsel>
- Olsen, B. M. og Aarseth, H. (2006). "Food and Masculinity in Late Modern Family Life", *Nordisk tidsskrift for maskulinitetstudier (NORMA)*. 1 (1):43-61.
- Rasmussen, B. (2002). *Når jobben tar livet. Arbeid for livet*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Ritzer, G. (1996). *Sociological theory*. New York: The McGraw-Hill Companies.
- Shirani, F., Henwood, K. og Coltart, C. (2012). "Meeting the challenges of parenting culture: gender, risk management and the moral parent", *Sociology*. 46 (1):27-42.

Statsmelding nummer 8 (2008-2009). *Om menn, mansroller og likestilling*. Oslo: Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet.

Stefansen, K. (2010). "Hvordan virker fedrekvoten?", *LO Aktuelt* 2010:15. Hentet 16.07.2012 fra http://nova.no/asset/4357/1/4357_1.pdf

SNL (2012). "Kari Wærness". *Store norske leksikon*. Hentet 14.07.2012 fra http://snl.no/Kari_W%C3%A6rness

Svee, E. (2005). *Fedres omsorgspermisjon: en kvalitativ sammenlikning av den tyske foreldretidsordningen og den norske fedrekvoten*. Masteroppgave. Institutt for sosiologi og statsvitenskap: NTNU Trondheim.

Syltevik, L. J. og Wærness, K. (2004). "Det rasler i lenker? Forsørgernormer i endring", i Ellingsæter, A.L. og Leira, A., red. *Familien og velferdsstaten*. Oslo: Gyldendal akademisk, s. 100-127.

Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Thagaard, T. (1998). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Tjora, A. H. (2010). *Fra nyskjerrighet til innsikt: kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Trondheim: Sosiologisk forlag.

VG (2010). "Skogen Lund: Næringslivet taper på at kvinner tar lenger permisjon enn menn". *Verdens Gang*. Hentet 10.07.2012 fra <http://www.vg.no/nyheter/meninger/artikkel.php?artid=10005965>

Vollset, G. (2011). "Familiepolitikken historie – 1970-2000", *NOVA* 2011:1. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

WHO (2001). "The optimal duration of exclusive breastfeeding". Report of an expert consultation. Geneva, Sveits. 28. – 30. mars 2001. *Department of nutrition for health and development. Department of child and adolescent health and development. World Health Organization*. Hentet 11.07.2012 fra http://whqlibdoc.who.int/hq/2001/WHO_NHD_01.09.pdf

VEDLEGG

Vedlegg 1: Intervjuguide

INTERVJUGUIDE FEDRE

1. Bakgrunnsopplysninger

1. Alder, begge
2. Utdanning, begge
- 3.inntekt, begge
4. Yrke, begge
5. Antall barn (alder, kjønn). Når ble yngste barnet født (mnd, år)
6. Sjekk om de hadde fulle permisjonsrettigheter? (Jobbet begge 6 av de siste 10 månedene før fødselen)

2. Bruk av 'omsorgspermisjonspakken'

Vi er interessert i hvordan de ordnet omsorgen for barnet det første året.

Hvordan organiserte de permisjonstida? Siste permisjon (yngste barnet)

1. **Permisjonen totalt:** hvor lang - valgte de 80 el 100% lønn? Hvorfor gradert?
2. **Mors permisjon.** Beskriv lengde, evt oppstyking, deltidspers, mm
3. **Pappapermisjon** i forbindelse med fødselen – når, hvor lang, lønnet?
4. **Fedrekvote** –
 - a. Hvor gammelt var barnet da de tok fedrekvoten?
 - b. Motiv – hvorfor fedrekvoten? (Hva legger de vekt på?)
 - c. Fleksibel bruk: Tok de alle ukene, eller noen: hvor mange?
 - d. Tok de alle ukene sammenhengende? Hvorfor – hvorfor ikkje?
 - e. Tok de ferie sammen? Hva gjorde de da? Hvorfor ferie? Erfaringer?
 - f. Hva gjorde mor da far tok fedrekvote? Tilbake på jobb – helt eller delvis? Annet? Hvorfor?
5. **Foreldrepermisjon** – dvs tok de meir enn fedrekvoten, dvs delte med mor?
 - a. Utdyp: Hvordan? Lengde? Gradert? Deltid?
6. **Perioden fram til barnehagestart:** Tida mellom permisjonsslutt og barnehagestart? Problematisk eller ville ikke ha barnehageplass for tidlig?
7. **Ulønnet permisjon** - Tok far (eller mor) ulønnet permisjon?

8. **Kontantstøtte?** Hel, delt, hvor lenge?

9. **Betydning av hjelp frå andre slektninger?**

10. **Barnehage?**

3. Diskusjon og forhandling om permisjonsbruk

1. Var det selvsagt at far skulle benytte fedrekvoten? Hvorfor – hvorfor ikkje? Hele eller deler?

2. Diskusjonen om hvordan de skulle bruke permisjonen: Hennes og hans argumenter?

3. Hva var viktig i forbindelse med valget om å dele/ikke dele permisjonen? (*se i forhold til opplysningene fra forrige bolk*)

- barnets/ søskens behov
- eget / partners ønske om å være i arbeid/ karrierehensyn
- praktisk i forhold til å finne fram til alternative omsorgsordninger
- økonomi
- utdanning
- hensyn til arbeidsplassen

4. Hadde du og partner ulike ønsker og behov i forhold til denne diskusjonen?

5. Hva avgjorde at dere organiserte permisjonsordninga som dere gjorde til slutt?

6. Var noen av dere pådriver for å dele på permisjonen?

- hvem tok initiativet
- var mest motivert
- bragte tema på bane - mor for å inkludere far eller far for å få lov til å delta i omsorgen

7. Det er mange som forstår den delbare permisjonen som en morspermisjon. Deler du den forståelsen?

4. Hva gjør far når han har permisjon?

1. Fortell hva du gjorde da du var hjemme på permisjon:

Kan du for eksempel beskrive en typisk dag *under permisjonen?* (omsorg og husarbeid). Sjekkliste:

- a. omsorg: oppgavefordeling/ ansvarsfordeling. Hva er du god til? Kva er viktig?
- b. husarbeid: oppgavefordeling han og henne
- c. tid til egne prosjekt: fritid/ hobby, tid til deg selv, hva slags kontakt hadde du med jobben, arbeidsoppgaver fra jobb utført hjemme osv.
- d. på tur? På besøk?

2. Hvilke forventninger hadde du til permisjonstida og det du skulle gjøre i denne perioden? Ble de realisert? Hva var positivt og hva var negativt? Reforhandlinger?

3. Har permisjonen hatt betydning for det du gjør sammen med barnet i dag (omfang, kontakt, aktiviteter)?

4. Trivdes du hjemme på permisjon? Hvorfor – hvorfor ikke? Hva var positivt/negativt? Betydning for prioritering mellom familie og arbeid?

5. Hva synes du er viktig å gjøre i permisjonstida?

6. Hva har den betydd for familiens felles arbeidsprosjekt (mor/far forholdet)?

5. Far – barn forholdet

1. Kan du si noe om hva det betyr for deg å ha barn?

2. Har det å få barn forandret deg?

3. Hva karakteriserer en god far slik du ser det?

4.. Har du noe farsideal? Hva med egen far som modell? Viktige aspekter/mål med barneoppdragelsen?

5. Hva har et lite barn behov for etter din mening? Hva er best for barnet?

6. Arbeidet

1. Hva *gjør* du i arbeidet?

- arbeidsoppgaver (beskriv)
- vanlig arbeidstid (+ deltid/overtid/mertid?)
- hvor lenge har du vært i jobben

2. Hva slags *arbeidsplass* er det?

- antall ansatte
- ditt stillingsnivå

- markedssituasjon /-posisjon for virksomheten
- kjønns sammensetninga - jobber kvinner og menn på ulike avd. eller ulike nivå?
- hvor vanlig er permisjonsbruk blant kollegene dine ?

3. Hva betyr jobben for deg? Hva betyr jobben for din partner?

4. Gikk du tilbake til samme jobb/arbeidsoppgaver etter permisjonen?

5. Ved evt. endring: hva slags type jobb/ arbeidsoppgaver var det? Ønsket du det? Hadde endringa sammenheng med å bli mor/far? Med permisjonen?

6. Er den samlede arbeidstida du har pr. uke den arbeidstida som passer deg best, eller ville du gjerne ha kortere eller lengre arbeidstid? Hvorfor?

- hva gjør du for å tilpasse arbeid og familieliv? Strategier?
- er overtid/ lange dager nødvendig av økonomiske hensyn?
- er overtid/ lange dager nødvendig for å sikre karriereutvikling?

7. Hvordan var det å komme tilbake på jobb igjen etter permisjonen?

- følte du arbeids glede/ arbeidet som pusterom fra det daglige omsorgsarbeidet
- ville du helst ha tilbragt mer tid hjemme
- var det tøft å forlate barnet
- hadde du dårlig samvittighet overfor familien/ barnet

8. Hvis du delte opp fedrekvoten, hva var årsaken til det?

- var det av hensyn til arbeidet
- til mors arbeid, eller
- til barnet?
- Kan du være borte fra jobben i 10 uker? Går det greit?

9. Opplever du konflikt mellom arbeid og familie? Hvordan løser du evt. disse konflikten?

Er det rom for forhandling med arbeidsgiveren din, hvem gir etter?

10. Legger arbeidsplassen forholdene til rette for deg som småbarnsforeldre?

- f.eks. i forhold til krav om hjemmearbeid
- i forhold til fravær pga.sjuka barn
- krav om overtid, reising,
- mulighet for fleksitid

11. Hva slags reaksjoner fikk du på at du skulle ta ut permisjon? Hvem kom reaksjonene fra?

Virket disse holdningene inn på de beslutningene du/partner gjorde?

12. Hvordan legger bedriften din til rette for permisjoner? Er det problemer med den praktiske organiseringa når menn har permisjon? Er det blitt vanskeligere (eller enklere) nå som den er så lang? Må arbeidstakeren organisere selv eller tar bedriften ansvar for tilrettelegginga?

13. Trur du at permisjonsbruk kan få konsekvenser for kvinner og menn sine arbeidsoppgaver/ karriereutvikling/ lønnsutvikling? Hva med deg/ din partner?

14. Blir uttak av full permisjon forstått som et signal om at en er lite opptatt av arbeidet (bedriftskultur som ikke oppfordrer til å ta ut permisjon)?

15. Innvirkning av finanskrisa på holdninger og bruk av fedrekvoten?

7. Etter permisjonen

1. Hvordan passes barnet etter permisjonen? Planer for barneomsorgen framover?

2. Når begynte barnet i barnehage? Kva syntes de om det? Hvor tidlig mener de barnet kan begynne i barnehage? Hvor lange dager?

3. Vurdering av fedrekvotens betydning. Hva er det idelle?

4. Syn/forståelse av omsorgspolitikken i Norge: invaderende? Spesielt bra? Stolt? Motstander? Tilhenger?

5. Hvordan forstår de fedrekvoten?

Er den viktig for barnet, for likestillingen, for parforholdet (arbeidsfellesskapet i familien?)

Vedlegg 2: Informasjonsbrev av Berit Brandth og Elin Kvande

Fedrekvotens fleksibilitet

Fra 1.juli 2011 vil fedrekvoten utgjøre 12 uker, noe som er et stort hopp fra de fire ukene som ble innført i 1993. Den sittende regjering har en ytterligere forlengelse til 14 uker som et mål på sikt.

Ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap ved NTNU skal vi i gang med et forskningsprosjekt om fedrekvoten. I dette prosjektet vil vi rette søkelys på hvordan fedres bruk og syn på kvoten har endret seg når den er blitt så lang. Vi er spesielt opptatt av hvordan den innebygde fleksibiliteten i ordningen brukes. Er det blitt vanlig å splitte fedrekvoten opp i mindre biter, ta den som deltid, ferie og strekke den ut i tid? Hvilken rolle spiller arbeidsplass og familiehensyn når det gjelder bruk av dagens fedrekvote?

I den forbindelse ønsker vi å intervju fedre som fikk barn etter 1. juli 2009 da fedrekvoten ble utvidet til 10 uker. Intervjuet vil vare ca. to timer, og finne sted på et tidspunkt som passer begge. Resultatene vil presenteres i form av en masteroppgave, vitenskapelige artikler, og de vil bli gjort tilgjengelig i media.

Vi vil presisere at prosjektet vil følge forskningsetiske retningslinjer gitt av den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap. Spesielt vil vi nevne betydningen av konfidensialitet, dvs. at opplysninger som blir gitt, ikke vil bli utlevert til andre og at alle opplysninger som kan medføre personidentifisering, som navn, bosted og personlige kjennetegn, vil bli anonymisert slik at personidentifisering ikke vil være mulig underveis og i den endelige rapporteringen. Deltagelse er frivillig, og intervjupersoner kan når som helst i løpet av undersøkelsen (inntil dato for prosjektslutt) velge å avslutte deltagelsen. Alle lydopptak ved intervju vil bli slettet innen prosjektslutt i 2014. Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Vennlig hilsen

Berit Brandth og Elin Kvande (sign). Professorer i sosiologi. Institutt for sosiologi og statsvitenskap, NTNU. Tlf. 735 92285 (Brandth) 735 91924 (Kvande) 73 59 17 04 (sentralbord ISS). E-post: beritb@svt.ntnu.no - ekvande@svt.ntnu.no

Vedlegg 3: Informasjonsbrev skrevet av Janita Domaas Håvik

Informasjonsbrev om masterprosjekt

Hei.

Mitt navn er Janita, og jeg studerer sosiologi ved NTNU. I forbindelse med min masteroppgave er jeg interessert i å intervjuere fedre som har tatt fedrekvoten. Jeg skal skrive om fedrekvoten og foreldrepermisjon. Datainnsamlingen er i samarbeid med et forskningsprosjekt ved NTNU som også vil få tilgang til datamaterialet.

Er barnet ditt født mellom 1. juli 2009 og 30. juni 2011? Er du far og har tatt 10 uker med fedrekvote? Da er jeg interessert i å snakke med deg.

Om du kunne tenke deg å delta i undersøkelsen min kan du gjerne ta kontakt for en uforpliktende samtale, og vi kan eventuelt avtale et intervju. Intervjuene vil bli behandlet konfidensielt og i tråd med etablerte etiske regler.

Kontakt eller spørsmål rettes til:

Janita Domaas Håvik

E-post: janita_dh@hotmail.com

Telefon: 90 26 68 09

Vedlegg 4: Brev om godkjenning av intervjuguide fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Berit Brandth
Institutt for sosiologi og statsvitenskap
NTNU
Dragvoll
7491 TRONDHEIM

Vår dato: 20.07.2011

Vår ref: 27410 / 3 / LMR

Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 15.06.2011. Meldingen gjelder prosjektet:

27410	<i>Fedrekvotens fleksibilitet</i>
Behandlingsansvarlig	NTNU, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig	Berit Brandth
Student	Janita Domaas Håvik

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.07.2014, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henriksen

Linn-Merethe Rød

Kontaktperson: Linn-Merethe Rød tlf: 55 58 89 11

✓ Vedlegg: Prosjektvurdering

✓ Kopi: Janita Domaas Håvik, Vikebukta, 6392 VIKEBUKT

Utvalget vil bestå av 20-25 fedre som har fått barn etter 1. juli 2009 og som derved har hatt rett på 10 ukers fedrekvote. Data samles inn via personlig intervju.

Førstegangskontakt foretas via eget nettverk og oppslag på helsestasjoner og i barnehager. Det gis skriftlig informasjon om prosjektet. Personvernombudet finner informasjonsskrivet vedlagt meldeskjemaet tilfredsstillende, forutsatt at følgende endringer gjøres, jf. telefonsamtale med prosjektleder av 19.07.11:

- Opplys at det tas lydopptak ved intervju, samt at lydopptak slettes og alle opplysninger anonymiseres innen prosjektslutt i juli 2014.

Prosjektet skal avsluttes 15.7.2014 og innsamlede opplysninger skal da være anonymisert og lydopptak slettet. Anonymisering innebærer at eventuelle direkte personidentifiserende opplysninger som navn/e-postadresser slettes, og at indirekte personidentifiserende opplysninger (sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f. eks. yrke, alder, kjønn) fjernes eller endres.